Na rok 1888.

MATICE LIDU.

Ročníku XXII. číslo 6.
(Běžné číslo 132.)

Redaktor: Primus Sobotka.

NA OSTROVĚ.

V PRAZE.
Nákladem spolku pro vydávání laciných knih českých.
1888.

1. číslo XXIII. ročn. bude obsahovati: Božena Němcová od J. Hanuše.

www.digiBooks.cz

NA OSTROVĚ.

Od

A. J.

Matice lidu ročník XXII. číslo 6.

(Běžné číslo 132.)

Rediguje **Primus Sobotka.**

V PRAZE.

Nákladem spolku pro vydávání laciných knih českých.

1888.

I.

Jan Hodoval, někdy vychovatel v rodině knížete H..., nyní koncipient u doktora Koukola v Praze, šel z kancláře k obědu. Cesta ho vedla Řetězovou ulicí kolem jeho vlastního bytu. Zastavil se v něm pro peníze, které ráno si zapomněl vzíti. Když vstupoval do bytu, oznámila mu stará paní, vdova po listovním, od níž měl najatý pokoj s nábytkem, že došla nějaká psaní. Hodoval se tomu divil. Docházeloť ho málo listů a ty, jež mu byly zasýlány, dostával v kanceláři, v níž pracoval. Proto zvědavě a rychle sáhl po listech na stole ležících.

Jeden s adressou německy psanou, druhý s českou. Rukopis obou staršího rázu, onen méně úhledný a patrně těžší rukou psaný než-li tento. Hodoval dal se ihned do čtení. Nejprvé německý si prohlédl, pak český. Když přečetl, zamyslil se a teprve po chvíli, na peníze zapomenuv, odcházel k obědu. Roztržitě odpověděl paní listovní, jež se ho v předpokoji na něco ptala, pozdě přišel k obědu, nebo nehledě v myšlénkách na cestu zašel si, roztržitě jedl, a všichni společníci stoloví se divili, že mluví dnes tak málo.

Doktor Koukol, mladý ještě advokát, někdy jeho kollega na universitě a nyní jeho chef, povždy však jeho dobrý přítel, nemohl se ho pak

v kavárně ani dočekati. Tam se oba skoro denně po obědě scházeli, aby si zahráli v šachy nebo jen pokouřili a volně pohovořili. Když dnes Hodoval přišel, ani neodvětiv, proč tak pozdě přichází, řekl, sotva že usedl:

„Myslím, Josefe, že tě požádám o propuštěnou.“

Doktor ovšem žasl a myslil, že přítel žertuje. Ten však zůstal vážným tak jak přišel, a sáhnuv do kapsy vyňal list. Byl to ten německý. „Čti“ pravil a jal si pokrucovati černé kníry a zase pohlazovati černou bradku. Tmavohnědé, pěkné jeho oči tkvěly na advokátovi, jenž upraviv si na svém orličím nose zlatý skřipec, jal se list prohlížeti.

Nejprvé se podíval na podpis. Stálo tam:

„Jan Valenta, statkář.“

Pak teprve začal doktor pěkně od počátku. Ten pan Valenta se úvodem omlouval, že píše německy. Je prý ještě ze starého vydání, chodil do německých škol, češtině se neučil, a tak že nedovede správně po česku psáti, a aby psal chybně, za to že by se jako Čech styděl.

„Tak se mohl sám naučiti“ prohodil ostře doktor Koukol, obrátiv se po Hodovalovi a vypustiv oblak modravého dýmu ze svého havanna. „Takhle se vymlouvají všichni naši staří páni a vlastenci; je to holé pohodlí a nic jiného. A divná věc! Česky čísti umějí a přece čtou jen německy. I tu v kavárně sáhnou jen a jen po německých novinách —“

„Jen čti, čti,“ připomínal Hodoval.

Pan Valenta ve svém listu dále vypravoval, že má synka Edáčka, a toho že dává doma vychovávati, a do škol připravovati. Dosavadní vychovatel jeho, pan Nováček, kandidát professury,

že povážlivě onemocněl, a že není naděje, že by se tak hned uzdravil a navrátil, a tu, nemoha on, jako statkář Valenta, nechati Edáčka, („Edáček“ psal i v německém listě), bez vychovatele, že si dovoluje požádati pana Hodovala, nebyl-li by té lásky a nepřijal-li by vychovatelství v jeho, Valentově, domě.

Tu se podíval doktor na přítele; ten však sám zraků s něho ještě nespustil, jakoby mu chtěl na tváři vyčísti, co tomu všemu říká.

Doktor nepromluviv, četl dále zevrubné vypsání, jaké měl pan Nováček povinnosti, jakou za to odměnu, že je Edáček sice trochu bujný ale z míry dobrý hoch, tuze dobrého srdce, že on, Valenta, i manželka jeho mají o něj, jelikož o nejmladšího a posledního, velikou starost, a jak už bývá, zvláštní péči, a že by byli Hodovalovi tuze povděčni, kdyby to místo přijal, neboť že jim byl vřele odporučen dobrým Valentovým přítelem, professorem Bláhou. —

Doktor Koukol se ostře usmál a pravil:

„Knížecí vychovatel na pensi, jenž vychoval dva knížecí prince, pomohl také tlačiti.“

Hodoval se tomu jen usmál a neodporoval.

„Kdo je ten professor Bláha?“ ptal se doktor.

„Můj bývalý učitel na gymnasiu. Býval také na Slovensku. Hodný muž. Mám ho u veliké úctě a jsem mu vděčen za mnohé ve svém vzdělání. Měl na mne veliký vliv. Rád si na něj vzpomínám, jak nám ve škole klassiky vykládal i o české literatuře přednášel, i když jsem k němu do bytu chodíval. Byl jsem jeho miláčkem. Je nyní na odpočinku ve svém rodišti, a to je nedaleko toho velkostatku Valentova. S Valentou byli v nižších třídách spolužáci.“

„Tedy je Valenta již starší pán. A má ještě takového malého hocha —"

„Z druhého manželství —"

„Jak to všechno víš?"

„Odtud," odvětil Hodoval a vyňav druhý list, podal jej doktorovi.

„Rozmilý příteli!

Milý Jeníčku!"

Tak začínal list professora Bláhy. Jako nadpis, tak i všechen list byl tonu srdečného a přátelského. Zračilo se z těch řádků, že starý učitel rovněž vřele si vzpomíná na svého bývalého žáka a že ho má rád, jako ten svého učitele.

Professor oznamoval, že Valenta přijel se k němu poradit stran Edáčka, vlastně stran jeho vychovatele. A tu že on, professor, ihned připadl na něj, na Hodovala.

„Vím, rozmilý příteli," psal Bláha, „že Jste do syta užil vychovatelství v soukromém domě a že asi netoužíte po podobném místě, jež nad to je v zákoutí venkovském. Ostrov Valentův je samota. Nebude Vám asi po chuti místo, ač ne nevýhodné, předce jen proti Vašemu bývalému skrovnější. Jste asi rád, že Jste zbaven těch pout, jež každý na se béře v takovémto úřadě a nebude se Vám chtíti z matičky Prahy, po které Jste, pamatuji se, vždycky toužíval.

To všecko maje na mysli, nebyl bych Vás ani o tom místě, rozmilý příteli, zpravoval. Činím-li tak přece, je to z ohledů vážnějších, a abych řekl, vyšších. Víte, že nemáme z mého rodiště daleko do Němec. A z Ostrova je tam ještě blíže. Ostrov je vlastně poloostrov v německém živlu. Jindy tu dobře chodívalo, dokud bylo více snášenlivosti u našich sousedů. Dnes, žel Bohu, se mnoho změnilo a zhoršilo. Netřeba Vám o tom vyklá-

dati a vysvětlovati Vám, jaké důležitosti je každé naše místečko na hranicích jazykových, jak je nezbytně nutno hájiti každé vesničky, každé samoty, každé pídě naší země, jako by pevnost byla kdož ví jaká. Z četných ztrát malých byla by ztráta veliká a nenahraditelna.

Než kam, kam to zabíhám můj rozmilý! Chtěl jsem o Ostrově psáti. Řeknu jen tolik: Není dosud v nebezpečenství, ale mohl by do něho přijíti. Jsouť už doba i okolnosti takové. A tu je nutno, pěkný ten statek, kus národního našeho jmění, pokud možná pro náš živel český pojistiti a také k tomu pracovati, aby byl našemu živlu v těchto končinách oporou.“ Toto místo bylo podtrženo.

„V rodině je síla národa. A tu mně již, rozmilý příteli, rozumíte. Již víte, že myslím na budoucího dědice Ostrova. Též jinak byste mohl u Valentů dobře působiti. Neboť to je také naším velikým nedostatkem, že v našich možných a nejmožnějších rodinách většinou je málo českého ducha a za to příliš netečnosti a lhostejnosti k našim věcem, plynoucí z nenárodního vychování. —“

„Toť je malé kázání,“ prohodil doktor Koukol.

„Ale jistě ze srdce mluvené — a z poctivého —“

„Asi rád a často přednáší. Starý kantor — ovšem —“ ne bez ironie doktor prohodil.

„Ani ne tak často, jako jedná. Žije skromně a co ze svého slušného výslužného zašetří, dává na dobré naše národní podniky —“

„Hm,“ řekl doktor — „vzácný pensista. — Je svoboden —“

„Bezdětný vdovec — Ale, dočti si —“

Doktor už opět četl. Professor Bláha vypisoval stručně Ostrov, poměry Valentovy, že je po druhé ženat, že má čtyři děti, syna z prvního manželství, dceru a dva syny ze druhého manželství, že Hodovala rádi uvítají, ano dámám patrně imponovalo a lahodí, že byl vychovatelem v knížecí rodině —

„Co jsem řekl?“ zvolal doktor. „Ale jakým dámám?“

„Nic zevrubnějšího tam není. Zajisté paní a dceři, která je dle všeho dospělá —“

Doktor Koukol se zasmál, a pravil:

„Aby tak nějaký roman —“

Hodoval stáhl lehce obočí, ale pak se usmál a pravil:

„Tedy mne tam už posýláš —“

„Oh, dokonce ne!“ zvolal živě doktor. „Ale vím, že tam půjdeš, že tě ten professor odtud vyvede.“

Hodoval na chvilku zamyšleně mlčel. Na jeho přisnědlé, výrazné tváři bylo zřejmo, že se rozmýšlí.

„Za jiných okolností,“ pravil pojednou, „odepsal bych přímo, že nepřijímám. Je-li člověku pět a třicet let, nemá již chuti, aby se znovu nějak uvázal. Než co Bláha píše —“

„Jsi dobrý žák —“

„A nemá pravdu?“

„Snad. Ale není-li přílišný idealista? Půjde-li to prakticky? Neklame-li se o moci a vlivu vychovatelově?“ ptal se doktor zvážněv, nechav veškeré ironie.

„Bláha zná dobře Valentu, je jeho důvěrným přítelem dle všeho, a zná také dle toho všechny poměry na Ostrově. A pak, co se týče toho — idealisty — inu, je, Bláha je. Ale jeli to pro-

vinění? Musí-li již každý idealista býti nepraktickým ve všem a všude? A pak příteli, v tom jeho psaní to tak snad zní, ale přelož si to do toniny praktické. Nebylo-li, a není-li naše na mnoze neštěstí v tom, jaké je ve šlechtických a zhusta i v našich nejbohatších rodinách vychování? Bylo by po mnohém stesku, po mnohém obviňování těch tříd, kdyby v tom se stala náprava. To víš, že vychovatel může míti veliký vliv na mysl jen poněkud vnímavou zvláště v takové rodině jako je asi Valentova, kde nebude zajisté určitě vymezeného směru ve vychování, jako ve šlechtických rodinách —"

Tomu sice doktor neodporoval, ale v duchu přesvědčen nebyl. Sklepávaje popel z doutníku chvilku mlčel, ale pak se ozval:

„A pak — rozvaž si. Hmotně si ovšem neublížíš. Ale budeš v zákoutí, zastrčen, na samotě sám, bez divadla, beze všeho. Budeš se zlobiti s klukem, patrně mazlíčkem tatínkovým i maminčiným, budeš baviti tlustou paní statkářku a zpanštilou její dceru, která si hraje na komtessu, budeš poslouchati tlachy vystrojených její nápadníků ze sousedství, kteří budou k vám jezditi na koních i na kočářích, budeš poslouchati slečninu hru na piano a, o hrůzo, obraceti jí listy, budeš se starým pánem hráti v pikety, budeš, ale dost — víš, že bych ti vše dobré přál a nerad tě ztratil. — Ostatně si všecko jak náleží rozmysli. Máš-li nějakou lhůtu?"

„Do tří dnů abych odpověděl —"

„Tedy se musíš do zítřka rozhodnouti. Víš-li co, dnes s tebou nic není. Do kanceláře nechoď; ráno nebo na večer mně povíš —"

„A pustil-li bys mne?"

„Pustím, nerad ovšem, ale protože vím, že se zase vrátíš —“

To řekl doktor Koukol směje se. A již podívav se na hodinky, podal příteli ruku a odešel. —

Hodoval ještě zůstal za chvíli v kavárně u malého stolku v koutku postranní komnaty, uvažoval a dále se rozmýšlel. Příteli doktoru se nedivil, že mu tak vymlouvá, aby na venek nechodil. Neřekl mu všechno, a doktor neznal také úplně jeho nitra. Hodoval mu neřekl, že není v Praze tak šťastným a spokojeným, jak by si přítel myslil, že kancelářský život mu je někdy velmi obtížným, že se cítí časem valně unaveným, a jako otupělým.

Dobrých osm let byl vychovatelem ve knížecím domě. Za to měl výslužné, ale také zmařenou právnickou dráhu, ku které se prvotně odhodlal. Mohl ovšem doplniti své zkoušky a státi se doktorem. Také na to na čas, když se vrátil do Prahy, pomýšlel, a to hlavně k vůli své matce. K vůli ní, aby ji lépe mohl opatřiti, vstoupil také hned do kanceláře. Po nějakém čase však matka zemřela. Zkoušky tím na delší dobu odloženy, a pak, když si zase na ně vzpomněl, nebylo již té chuti, nebylo pobídky, kterou mu byla matka. Bylo mu nemnoho přes třicet, nebyl stár, ale do zkoušek chuti neměl, zvláště když jich nebylo nutno. Neměltí nikoho, po jmění a cti nebažil, ženiti se nechtěl. O tom se již dávno a na jisto i pevně rozhodl. Štěstí, o kterém někdy blouznil, se mu nezdařilo, a jiného nečekal. Když nedostal té, kterou z té duše miloval, jiné nechtěl. Nešťastná ta láska dlouho a hluboce ho rmoutila. Teď se už upokojil. Netesknil, nevzdýchal, byl klidným, ve společnosti hovorným, ano druhdy veselým. Ale spokojeným nebyl a nic ho do opravdy ne-

těšilo, aniž rozehřálo. Nejspíše ještě knihy nebo nějaké dílo umělecké nebo — politika. Bedlivě stopoval poměry svého národa, poněvadž ho vášnivě miloval. Jako student byl nejhorlivějším a nejnadšenějším ve všech vlasteneckých manifestacích. Nyní ovšem už střízlivěji a chladněji na vše hleděl, ale proto chladněji necítil, třeba že se dožil mnohého sklamání.

Vybledlať mnohá zář, kterou vídal kolem toho neb onoho výtečníka, prohlédl tu tam čiré sobectví a prospěchářství, jež se skrývalo za štítem vlastenectví, i nejedno mámení veřejnosti; ale proto přece neučinil, jako přemnozí, kteří vystřízlivěvše z mladického nadšení a horování, z chyb nebo nepoctivosti některých obecné důvěry požívajících, z toho všeho brali sobě záminku, aby se mohli odvrátiti od vlasteneckých povinností svých a oddati se pohodlnosti a čirému sobectví, kteří pak nad to ještě se smáli svému mladickému nadšení a svým idealům.

On pro všechny ty veřejné nedostatky a pro všechna ta sklamání nezapomněl, že tu je vlast, nešťastná a ponížená, která za to všecko nemůže, kteréž je třeba lásky a — činů a práce, a ne mluvení a planých slavností a začasté drahých a nákladných zábav vlasteneckých. On sám činil, jak vypravoval o svém bývalém učiteli, professoru Bláhovi. Proto se ho také dotekl tak živě jeho list a zvláště tím místem, ve kterém Bláha pravil, že by vychovatel u Valentů mohl třeba také národní věci nepřímo dobře posloužiti.

O tom nejvíce uvažoval i v kavárně i pak, když šel ulicemi, nerozhlížeje se kterými a posléze po nábřeží. Připomenul si, že tolik let sloužil cizí rodině na mnoze v cizině (pobyvalić často a dlouho v Italii) a že doma vlastně ještě

nic nevykonal. Ale hned sám sebe srážel, tázaje se v duchu, co velkého by tam na Ostrově vykonal, a že ho tam vlastně také to táhne, že by chtěl zase býti na venkově, že má Prahy a jmenovitě kanceláře do syta. — Tak uvažoval sem tam, a když na večer se sešel s přítelem Koukolem, oznámil mu, že se již rozhodl, a že pojede. —

„Věděl jsem to," řekl doktor — „Jen si jeď, však ty tam dlouho nevydržíš. Zvláště teď na podzim. — Myslím, že na štědrý večer budeš u mne. A pozdravuj professora Bláhu, jak venku říkají „neznámým způsobem —" Škoda, že se mu takových idealistů více nevyvedlo —"

Ještě téhož večera napsal Hodoval listy, panu Valentovi i professoru Bláhovi. Příštího dne jal si své věci skládati a připravovati se na cestu. A tu se mu něco přihodilo. Přerovnávaje kufr s knihami, našel u spodu nevelkou a nehrubou knížku, starý, dávný zápisník. Poznal jej, ač ho již kolik let neměl v rukou. Otevřev ho maně, četl:

„Probudil jsem se ze sna. Slyšel jsem ještě její smích. Nemohl jsem se vzpamatovati. Viděl jsem ještě opuštěné náměstí ozářené měsícem časně vycházejícím a tam z druhé strany, kde byly tmavé podsíně, odtud zavzněl tichem nočním jasný, veselý, srdečný její smích, jak se mně tak u ní líbil. To byl můj první sen o ní — —"

Nitro Hodovala se sevřelo. Dávné blaho, stará bolest, vše jak myslil dávno již zašlé, rázem se probudilo a živě se ozvalo. Chvíli držel zápisník v ruce, chvíli seděl tak zamyšlen, v minulé doby pohřížen. Pak zavřel knížku a uložil ji do kufru, ne však ve spod, kde dosud byla, nýbrž pěkně na vrch. Za dva dny vydal se na cestu.

II.

Na nádraží šel sám; nikdo ho nevyprovodil. Nebyl nikterak pohnut jako před lety, když se vydával po prvé na cestu, aby nastoupil vychovatelské místo v knížecí rodině. Tenkráte se ubíral, nevalně ještě zkušený, do poměrů zcela nových, dosud mu skoro neznámých. Dnes mohl sobě v tom ohledu jistě vykročiti. Ve vychovatelském povolání měl značnou zkušenost, poznal kus světa i lidí. Pro Ostrov byl zcela klidný. A přece mu bylo tenkráte při všem to rozčilení, strachu, při veškeré té nejistotě volněji než-li dnes. —

Tenkráte se tu loučil s matkou, která ho až sem vyprovodila, tenkráte se rozloučil s ní. — Dnes nemá se s kým loučiti, nemá na koho mysliti a vzpomínati. Klidně kouřil doutník, chladně se rozhlížel davem sem tam k vozům železničným proudícím, a čekal skoro již netrpěliv, až zazvoní. Tenkráte jím trhlo, když ozvalo se znamení, že nejvyšší čas, aby vstoupil.

Dnes vstoupil dříve nežli bylo třeba. V kupé, an vlak stál v podstřeší a mezi jinými vlaky, panovalo pološero. Hodoval byl rád, že tu je sám a že alespoň na kus cesty zůstane bez společnosti. Nedbaje hluku a šumu, bouchání dvířek, křiku, volání, co vše ve směsi jako příboj kolem vlaku nehnutě stojícího hlučelo a proudilo, uvelebil se do koutka, opřel hlavu o polštář a čekal netrpělivě, až vyjedou. Nemohl se pojednou dočekati šíré krajiny, volného vzduchu. —

Ale posledního téměř okamžiku dostalo se mu z nenadání společnosti. Dvířka se prudce otevřela a nějaký kněz, všechen zardělý od pospíchání, vylezl rychle do vozu, kam několik ška-

tulek a balík téměř byl vhodil. Pak obrátiv se ven, volal:

„Sem, milostivá paní! Sem račte!“

A již přijímal od nějaké dámy malou brašnu ruční. Pak vstoupila milostivá paní, asi třicítiletá, elegantní, mající na táhlém, pěkném nose skřipec, jenž jí velmi slušel. Mluvila míchaně česky a německy, německy však více. Který z obou jazyků by byl její mateřštinou, nebylo možná rozeznati. Hodovalovi se ta dvoujazyčnost nelíbila. Byl by, pohlédnuv na dámu, asi se opět obrátil do okénka, ale farář ho zajímal; sice ne tak svou nevelkou, jadrnou postavou, a tváří rysů poněkud hrubších, ale hnědých, jiskrných očí, jako tím, že „milostivé“ ustavičně odpovídal po česku, i když na něj mluvila německy.

Ti dva rozprávěli o pospěchu, o zmeškání a pod. Zatím se již vlak byl rozjel a za nedlouho uháněl volnou, širou krajinou. A na tu již Hodoval zraky své upíral. Byl pěkný, podzimní den, zrovna před sv. Václavem. Vzduch čistý, nebe jasné a slunce svítilo. Ale vál studený větřík, jak bylo pozorovati. Hodovalovi se to všechno líbilo. Měl rád slunečné, podzimní dny. Také mu připadlo, že tak je u něho: bez mraků, bez bouře, jasno, klidno, ale studeno —

V tom se náhle obrátil po svých společnících. Rána od pádu něčeho těžkého ho vytrhla z myšlének.

S rohatinky sletěl nějaký balík. Byl jen z tenkého, novinářského papíru a na jednom místě již protržen. Farář ho zvedal a dáma pravila:

„Ah, pan farář si veze tolik knih —“

„Nové společníky do mé vesnické samoty —“

„Samé české —“

„Ano, milostivá paní —“

„A nečtete nic německého?“

„Jindy jsem více čítával, teď méně.“

„Já zase čtu více německy — Nejsem na české knihy zvykla, a pak —“

Hodovalem to bezděky trhlo. Farář se však klidně usmál a otázal: „A pak, milostivá —“

„Víte-li, pane faráři —“ dáma mluvila pořád míchaně česky a německy — „mně se to v němčině lépe líbí. Onehdy jsem začala náhodou čísti českou knihu, byly to venkovské novelly, ale já se dala při tom do smíchu —“ a zasmála se mile a zvučně, ukazujíc své pěkné, bílé zuby. Při tom také úkosem pohlédla na Hodovala, jak už za tu dobu byla několikráte učinila, měříc jeho slušně vysokou, urostlou postavu i zamyšlený obličej ničeho, ani jí nedbající.

„A proč jste se smála, milostivá paní? Bylo-li to něco veselého?“ ptal se farář.

„O ne, naopak, velmi tragické. Ale já si vzpomněla na naše Anče, Káče, Francky a Honzíky ve dvoře, a bylo po effektu. Jak něco takového mohou líčit, a vypravovat o našich sedlácích a selkách! —“

„Nepopírám, milostivá paní, že u nás i za dobré prohlásené novelly selské stůňou přílišným idealisováním; ale tak to posuzovati a měřiti nebylo by správno, aniž souditi o našem lidu dle nějaké čeládky dvorské. Slupka je drsna ale jádro dobré a mnoho v něm látky pro umělce. Ale třeba až k jádru proniknouti — Čítáte-li také německé, selské novelly, takhle ze života alpských horáků —“

„O ano, ale to —“

„Nemluvím o novellách samých. Ale myslíte milostivá, že tam v těch stranách nejsou také Francky, Ančky, Honzíkové, že tam není špíny,

sprostoty jako u nás a všude? Alpy nejsou nějaká vybásněná Arkadie, kde by pastýři, —"

„Ale ta scenerie —"

„Ano, ve skutečnosti, ale v knížkách se obyčejně přeskakuje —" odvětil farář s úsměvem.

Milostivé svitlo živěji v očích; snad pro ty odpovědi, snad i také proto, že postřehla také úsměv tam toho spolucestovatele v koutku, jenž jí byl dosti do oka padl a jejž měla za Němce. To ji popichlo a poněkud už podrážděně pravila:

„A také české romány a novelly nejsou dost nobl, to jest, není v nich nic z vyšších kruhů, ze šlechtického života —"

„I také jsou —" bránil se farář, ale ne již tak jistě. Byl patrně upřímný milovník českého písemnictví a nechtěl na ně nic dopustiti.

„Jsou, ale většinou nepravdivy," ozval se pojednou Hodoval, nemoha se zdržeti. „Ale to je tím," dodal, „poněvadž není šlechtického života českého, v pravdě našeho, jenž by měl svůj ráz — Toť obecně známá smutná pravda —"

Dáma i farář pohlédli překvapeně na Hodovala. Farář, tuše, že se mu dostává spojence, zvolal: „Ano, ráčíte míti pravdu. Je to smutné, že staročeské rodiny šlechtické jsou buď úplně vlažny nebo dokonce že se spojují s našimi nepřátely — To je starý stesk — A proto si hledáme v minulosti útěchu. V tom ohledu bylo jen přece lépe —"

„Ah, historické romány!" zvolala dáma ne bez pohrdání jakéhosi. „Rytířské povídky! Staré časy, divní lidé a jaká podivná jména!"

„V anglických jsou-li méně podivná, milostivá?" ptal se farář.

„Ano, ale ke každé knížce aby člověk studoval historii —"

„Mnohý se jí z dobrých románů historických

naučí —“ bránil se farář — „Jako z Waltera Scotta se jí učili. — To je známo —“

„O historickém románu dalo by se mnoho povídati a disputovati,“ ozval se opět Hodoval, s obranou farářovou ne zcela spokojený. „Než tolik myslím, pokud historický román vyhoví modernímu pokroku ve vědách i umění, pokud především bude šetřiti plné pravdy a pravdivosti, ovšem na umění nezapomínaje, potud bude vždycky oprávněn, a udrží se přese všechny útoky, tak jako že pravá historická malba nedá se zapuditi a zničiti třeba sebe věrnějším malováním všední a sprosté přítomnosti. A pak,“ dodal na okamžik pomlčev, „nám jmenovitě je nezbytně třeba živého připomínání naší minulosti. To nás sílí, osvěžuje, vzpružuje. Litujeme sice, že tu tam se někdo při tom nudí; ale sta srdcí se při tom zahřeje a rozehřeje —“

Blesk krásných očí byl Hodovalovi první odpovědí, pak se dáma pohrdlivě ozvala: „Samá tendence!“

„Je pravda, najdeme mnoho tendence —“ připouštěl Hodoval. „Ale nejen u nás, jinde také. A také pravda, že jí začasté umění trpí. Ale jsme v zápase, a bojujeme o život. A život národa nade všecko. Pro něj musí všecko zápasit i umění. Jinde to bylo a je také. Ráčíte zajisté znáti Freytaga“ pravil obraceje se přímo k dámě. Dosud mluvil více k faráři. Ta živě hnula hlavou a rychle odvětila: „Soll und Haben či —“

„Myslím jen první román —“ vpadl jí Hodoval do řeči.

„Ah, ten je překrásný! Nic se mně tak hned nelíbilo!“ zvolala dáma emfaticky. Hodovalovi se zdálo, že poněkud jim naschvál a zúmyslně dílo to velebí takovým tonem.

„Ano, ale je také tendenční —“

„Leda to, že mluví mnoho o Polácích a myslím, že tuze nepřehání —“ odvětila dama hbitě.

Hodoval se na skráních začervenal. — „To bychom my nesnadno rozsoudili,“ odvětil. „Já však myslil, ráčila-li jste si všimnouti jednoho místa týkajícího se nejen Poláků ale všech Slovanů —“

„Nevím, nepamatuji se —“

„Zdálo se mi dosti důležitým a tak jsem si je zapamatoval. Asi takto je: Welches Geschäft auch mich den Einzelnen hierher geführt hat, ich stehe jetzt hier als einer von den Eroberern, welche für freie Arbeit und menschliche Cultur einer schwächeren Race die Herrschaft über diesen Boden abgenommen haben. Wir und die Slaven, es ist ein alter Kampf — Und mit Stolz empfinden wir auf unserer Seite ist die Bildung, die Arbeitslust, der Credit —“ *) Hodoval cituje se rozehříval. Dáma nespustila zraků z něho. Rty se jí pohnuly ale sotva znatelně slabým úsměvem jakoby škodolibé radosti. Farář se patrně divil, i slovům, i Hodovalovi. Ten doříkav citát, doložil:

„Tak dává mluviti Němci v Polsku se usadivšímu jeden z nejpřednějších romanopisců německých. I ten nejušlechtilejší Němec dobývá na úkor jiným a podmaňuje třeba ve jménu vzdělanosti —“

„A není v těch slovech mnoho pravdy?“ ozvala se mladá paní.

---

*) Za kterýmkoliv zaměstknáním já jednotlivec jsem sem přišel, já tu stojím jako jeden z dobyvatelův, kteří pro volnou práci a lidskou vzdělanost odňali slabšímu plemeni vládu nad touto půdou. My a Slované, toť dávný boj. — A s hrdostí pociťujeme, že na naší straně je vzdělání, láska k práci, úvěr. — —

„A ještě více ponaučení pro nás —“ odvětil Hodoval.

„Wir und die Slaven es ist ein alter Kampf —“ opakoval si farář jako pro sebe, a hlavou pokyvoval. „Ano, ano, Bildung, Arbeitslust, Credit — Kéž by tak u nás bylo!“

Dámu to počínalo patrně unavovati. Usmála se nějak nuceně a řekla:

„Četla jsem to také,“ pravila, „a věru, ani jsem si toho nepovšimla. Kdo by to také tak bral. Mně jen na tom záleželo —“

„Jak to dopadne —“ doplnil farář usmívaje se. I Hodoval se usmál.

Dáma si toho dobře povšímla, i toho, že tento úsměv byl ostřejší, zlomyslnější nežli farářův.

„Ano, pane faráři, kdybyste věděl co je láska, zajímalo by vás, vezmou-li se nebo ne — Ostatně mám těžký boj s vámi — Dva proti jednomu a nad to ještě —“

„Je pravda, milostivá paní,“ vpadl opět farář, „odpusťte — Ustoupím docela z bojiště, tady ten pán převezme —“

Hodoval se uklonil milostivé a prosil, aby laskavě prominula, že bez ohlášení, a se spuštěným hledím účastnil se té malé potýčky. Nežli však dořekl své jméno, ozvalo se pronikavé písknutí, a vlak se zastavoval. Byli na stanici.

„Je po boji, škoda!“ zvolala dáma s úsměškem, a již vyhlížela ven, hotovíc se k odchodu. Dvířka se otevřela; přišel sluha, za ním bylo viděti elegantního pána, jenž na dámu patrně čekal. Ta podala faráři ruku na rozloučenou, na Hodovalův pak pozdrav pokynula chladně hlavou a změřila si při tom krátkým ale ostrým pohledem pana juristu.

Farář také sbíral své věci, a srdečněji se loučil s Hodovalem.

„Je to paní ředitele panství“ pravil — „paní Brožovská — Poloviční šlechtična. Češka rodem. Jaká vlastenka, to jste slyšel. A to jsme byli teprve na začátku. — Pro domnělé „nobl“ udělá všechno —“

„Ale nejsmutnější je, že takových paní je u nás po Čechách tuze, tuze mnoho,“ odvětil Hodoval, podávaje faráři ven vystoupivšímu jeho balíček s knihami. Na perronu čekal nějaký výrostek, jemuž farář odevzdal svrchník i balíčky. Vlak se hnul, a když vyjel, spatřil Hodoval stoje u okna, krásný, lehounký kočár stojící za nádražím u jeho východu a v kočáře dvě krásných běloušů. Na kozlíku seděl premovaný kočí. Hodoval ještě viděl, jak elegantní paní ředitelová vsednuvši právě do vozu ohlédla se po vlaku. Zahlédl její sličnou tvář, pak se ještě zableskl skřipec, který jí tak slušel a již se povoz hnul a zmizel pode stromy nějaké aleje vedoucí na hlavní silnici.

Po kočáře a paní ředitelové nebylo již dávno ani památky, a Hodoval stoje u okna ještě na ni myslil. Mrzel se, nač že se dával do toho hovoru, myslil na odpovědi té paní a hlavně na to, co mu řekla, když byl citoval Freytaga.

Pak nechav paní ředitelky a vážných i trudných úvah, usedl zase do koutka a jal se pozorovati krajinu, vybledlá luka, zoraná pole, strniska mezi nimi, žloutnoucí aleje u cest a polních stezek i tmavé lesy na slunci jako by dřímající i stíny oblak nad nimi se nesoucích. — —

Bylo již drahně odpoledne, když dojel na poslední stanici své cesty. Tam ho očekával lehký, otevřený kočárek. Kočí přinesl od pana Valenty

lístek, kterýmž pan Valenta žádal za prominutí, že nikdo panu vychovateli nepřijel na proti. Hodoval toho nečekal, a byl rád, že se tak stalo. Cesta ho unavila, nebylo mu do řeči a kdykoliv jel novou, neznámou mu krajinou, nerad se pouštěl do velikých hovorů a raději pozoroval své okolí.

Proto také poručil kočímu, aby tuze nepospíchal, a hnědáčků nepoháněl.

III.

Cesta vedla pak pohorskou, malebnou krajinou. Chlumy a vrchy, z části zdělané, z části lesy porostlé vypínaly se v pravo v levo dosti širokého údolí, jímž vedla silnice, opodál řeky lučinami se vinoucí. Hodovalovi přijíždějícímu z hlavního města, a z kraje, kde již stromy byly všecky žluty, velice se líbila ještě dosti svěží zeleň pohorských luk a sytě zelené baldachyny starých olší stínící šumnou řeku čisté, průhledné vody.

Jeli vesnicemi stavení dřevěných čistě obílených, střech šindelových nebo doškových. Také minuli tři továrny, jež všechny stály u řeky, jedna poblíže vesnice, dvě pak u malého městyse, kterým projeli. Hodoval se vyptával kočího, komu továrny patří.

Židé je měli; židé ti přišli až z Vídně a našli výhodná ta, laciná místa v krajině, kde měli pracovní síly za babku.

Hodoval se ptal, jeli tu také nějaký křesťanský továrník. —

„No, tady hle, to bělidlo, to je křesťanské," odpovídal kočí, ukazuje bičem v pravo do luk k řece, kde kolem stavení bělala se plátna a kartouny po kolech rozvěsené. „Ale to není tak

velké," pokračoval kočí, „a také to již tak nejde, co tamhle výš nějaký žid postavil nové bělidlo. — Ten to má všecko jináč zařízené, mašiny, a také má při tom barvírnu."

„A což tenhle ten křesťan, že si to také tak nezavedl —"

„I nemá on do toho —" prohodil kočí a naslíniv si na doutníku odchlípující se svrchní list, dodal. „Žid si umí peníze opatřit. Ale u nás máme křesťanskou továrnu. Však není daleko ode dvora, jako od Ostrova. — A to je, pane, továrna, opravdu znamenitá —"

„Komu patří? —"

„Panu Vajnoltovi — Však také bývá u našich milostpánů."

„Je Čech?"

„Není, Němec, ale chlapík — Boháč náramný. —"

Hodoval se zamlčel a pak se již dále neptal. Byl nějak zaražen. Všecky továrny v tom pěkném, pohorském českém kraji, kolik jich viděl, všecky v rukou židovských tedy německých a ta veliká u samého Ostrova v rukou Němce. Bezděky si Hodoval vzpomněl na professora Bláhu, proč ho sem vyzval, a bylo mu v ten okamžik nějak nevolno. „Co ty?" pomyslil si, „co ty tu se svým klassickým vzděláním, co tu s veškerým zanícením a se vší oddaností pro dobrou věc, tu v těchto končinách, kde vlastně se postupuje proti nám penězy, vypočítavostí, průmyslem a obchodem, kde každá továrna je oporou a baštou cizího ducha a prostředkem nejen ku bohatství cizích ale k odnárodnění toho lidu, jenž tam mozolně od úsvitu do noci pracuje?

Raději kdybys vztýčil proti těm dýmajícím komínům zase komín a proti dílnám cizím kdybys

zařídil dílny vystavené a řízené našinci! — Z těch tam, Hodoval myslil továrníky, je každý jako dobyvatel dle slov Freytagových, jenž by rád slabšímu plemeni urval vládu a panství nad touto půdou. —"

Tak uvažuje, přestal se rozhlížeti. Také nebylo valně nač. Jeli zvolna do kopce suchou zaprášenou silnicí, vedenou ve stráni značného vrchu. V pravo byla ve stráni mýtina, v levo pod otesanými kameny na pokraji silnice tmavý smrkový les. Jak vál vítr, přinášel z něho temný, táhlý hukot. A ten Hodovala z vážného myšlení vytrhl. Naslouchaltě rád těmto šumným hlasům.

Pojednou kočí zarazil. Byli na vrchu silnice.

„Prosím, líběj' se podívat," mluvil kočí ukazuje bičem před sebe, ale trochu na levo. „Tamhle je Ostrov —"

Hodoval rychle vstal a hleděl naznačeným směrem. Na volné, šíré planině v kotlině, vrchy a chlumy obklíčené, mající v pozadí lesnaté hory, viděl o samotě stojících několik stavení tvořících patrný celek. Kolem do kola samá pole, nyní většinou zoraná a namnoze také osetá, luka a sem tam nějaký hájek nebo lesík. Něco takového také u samého Ostrova pozoroval. Planinou tekla řeka, jíž viděti odtud nebylo, ale znáti po olšinách, olších i vrbách na březích její rostoucích. Také nějaký potok Hodoval spozoroval, rovněž křovinami i stromy vroubený. Voda ta patrně pod samým Ostrovem vlévala se do řeky.

Hodoval měře s vozu, jak ještě mají daleko, postřehl pod kopcem stezník. Vyptal se na něj a zvěděl, že vede přímo k Ostrovu, kdežto silnice tvoří veliké ještě kolo. A již se nastávající vychovatel rozhodl. Jízdy měl do syta, byl od ní

již všecek jako rozlámán. Slezl pod kopcem a zapjav si dobře svrchník, pustil se pěšinou k Ostrovu. Zblouditi nemohl. Kočí mu na jeho otázky všecko přesně udal. Procházka ta mu dobře sloužila. Slunce zatím zapadlo a zlatá zář jeho unikala výš a výše. Vzduch se značně ochladil. V studeném větru chvěla se chudá tráva na mezích i opozdilá čekanka, hynoucí vrátička i suchá metlice.

Stezník vedl ustavičně polem, pak na pokraji louky, až se dostal Hodoval na vozovou cestu. Tu již zahlédl před sebou husté, staré stromořadí, kaštanovou alej, jak mu také o ní kočí pověděl. Bylo cítiti, že se blíží podvečer. Z lučin šlo vlhko, lesy a háje kolem černaly i zoraná pole a v aleji uhostilo se již šero. Ale pojednou se tam něco zakmitlo jako světlo. — Jedno, druhé, třetí, ano světel několik. Zářila na pravé straně aleje, kde rozkládaly mohutné koruny čtyři věkovité lípy. A zrovna pod těmi lípami se ta rudá světélka míhala.

Pod lipami stála na kamenném podstavci, k němuž vedlo několik schodů, socha sv. Václava. Bylo ji rozeznati po vévodské koruně na hlavě světcově i po praporci a štítu v jeho rukou. U nohou jeho hořela v barevných skleničkách čtyři světla, jež jistě rozžehla ta, která tam před sochou stojí.

Vyšší nežli prostřední urostlá ženská postava. Do tváře jí viděti nebylo, neboť mrkavá světla jen slabě na ni vrhala třesoucí se zásvit. Stála tu majíc ruce ke kolenům volně spuštěny a sepjaty. Byla jako silhouetta mající za světlé pozadí bledý pruh na západě nebes, jehož ssinavý svit pronikal až pod lipy mezi jejich tmavé, mocné kmeny. Profil obličeje, poprsí, veškerá štíhlá po-

stava byly ladny. Byla tak zabrána v modlitbu nebo v myšlení, že Hodovala ani nespozorovala. Stanul opodál, kryt jsa poněkud kmenem starého kaštanu. Ale sám se neskrýval. Hleděl překvapen, a se zalíbením pod lipy k soše svatého Václava. Líbil se mu i ten zjev s tou stafáží starých lip v tom světle, vlastně v tom pološeru, a byl také mile překvapen, když si vzpomněl, že je zítra svátek sv. Václava. Po těch vážných ano zasmušilých úvahách cestou bylo mu to nyní tím milejší. Ta, hle, přišla světla rozžehnout. Je to z úcty jako ku každému světci? Či chová-li zvláštní úctu k dědici české země? Ohlédl se ještě dvakráte k lípám, až pak jen jako rudý svit jako živé jiskry odtud viděl. Stromy zakryly neznámý zjev.

„Je-li ze dvora?“ pomýšlel dále Hodoval. „Je-li to snad dcera? Dívka to zajisté podle zjevu.“ Podvečerní vítr táhl starou alejí a šuměl v korunách. Sem tam spadl nějaký list a tu tam zašustělo již opadalé listí pod nohou Hodovalovou. Pojednou se zastavil.

„Hugh!“ někdo z plna hrdla vykřikl a již vyrazila nějaká postava z úkrytu, který měla za kmenem starého kaštanu. V pravici vzhůru napřažené držela nějakou zbraň, s ramene jí splýval a za prudkého běhu povíval plaid nebo plášť a kolem hlavy trčelo něco jako pernatá koruna indianského náčelníka. A dle výkřiku „Hugh,“ jenž se ozval na novo, byl to nějaký Indian. Jen že nestrašlivý, a malý.

S napřaženou zbraní hnal se jako kulka přímo proti Hodovalovi; ale když až k němu samému doběhl, náramně se zarazil ano lekl. Za to Hodoval se zasmál. A již držel rámě chlapcovo.

„Kterého jsi kmene?“ zvolal žertovně — „Přicházím v míru a proto zakopej rudý tomahavk.“

Ale v tom už chlapec, jenž upíral na něj užaslý zrak, náhle se mu vytrhl a byl ten tam, za stromy. Jen ještě jeho pronikavé „Hugh!“ se ozvalo, a pak nebylo po něm ani památky.

„To je asi pan Eduard!“ pomyslil si Hodoval. „Edáček — Patrně hoch divý a živé fantasie. Dobrá. Na někoho číhal a zmýlil se!“

Hodoval za nedlouho po té vyšel z aleje a stanul přede dvorem. Byl značně rozlehlý, do čtverce stavěný. Hospodářská stavení jako stodoly, chlévy to vše pocházelo z doby nejnovější, jak bylo i teď za soumraku rozeznati. Domovní však stavení štítu vysokého i brána mezi tímto stavením a novým hospodářským byly původu staršího, ještě z minulého století. Nad bránou a také ve štítě stavení spozoroval Hodoval do kamene vytesané erby někdejších zajisté majitelův. Přede dvorem byla travnatá prostora.

Když Hodoval vešel otevřenou branou, spatřil velmi rozlehlé nádvoří; prostřed něho pod několika stromy stála krytá studně, a opodál ní v řadě několik ruchadel a nějaký hospodářský stroj. Na záspi u chlévů a také u stodol bylo ještě dosti čilo. Ale Hodoval se nejprvé ohlédl po hlase, jenž se ozýval ostře a dosti prudce tam u panského stavení, kdež stála Hodovalova příležitost. Kočí právě dojev měl výslech; na pánovy ostré, hlasité otázky odpovídal klidně, znaje dobře tu ostrou toninu nikoliv zle myšlenou. Ale v tom už ukázal blížícího se Hodovala a pan Valenta nechav ihned kočího šel rychle vstříc novému vychovateli svého Edáčka.

Hodoval spatřil slušně vysokého muže šedivé plné brady, krátce přistřižené, značně lysého čela, těžké pravice, jež upřímně stiskla jeho ruku. Pan Valenta oděný prostým, volným oblekem nemaje nic na krku, takže mu bylo viděti bílý límec košile po starším způsobu ušitý a zahnutý, byl jak i této chvíle bylo znáti, od slunce opálený, a mluvil hodně hlasitě a dosti rychle. Hodovala uvítal prostě ale nelíčeně a srdečně. Vychovateli se to líbilo.

Valenta veda ho do domu znovu se omlouval, že mu nikdo nepřijel na proti, a již opět dával na jevo své potěšení nad tím, že pan Hodoval přijal a tak záhy přijel, že toho je tuze třeba, poněvadž by Edáček zdivěl. A již se po synkovi sháněl, pak zase, že bude míti manželka radost, po té, aby se Hodoval jejich samoty nelekal, že tu nejsou tak opuštěni, jak by se zdálo, a zase již, že s Edáčkem bude z počátku asi potíž, že nyní pořádku a učení odvykl, co pan Nováček je pryč. To všechno mluvil rychle a úsečně.

Vešli do společenského pokoje, jenž byl i jídelnou. Na hlučné volání statkářovo, objevila se jeho manželka, paní vysoká a dosti suchá, tmavých vlasů a pěkných velkých očí značně mladší svého muže. Ta přijala Hodovala vážněji, odměřeněji, dbajíc velmi etikety. Zdálo se, že to nebylo snad všecko tak ani jejím obyčejem, jako že to činila k vůli bývalému vychovateli princů knížete H. a proto také se jí nemile dotekly té chvíle přímé na oko méně uhlazené způsoby manželovy, jakož i to, že před novým vychovatelem vypravoval, jaký kousek dnes opět Edáček vyvedl, že střileje z rohatinky rozbil okno na hoře v prvním poschodí, že Valenta při tom živě líčil

své rozhorlení a užil několik jadrnějších slov, zajisté méně saloních.

Zamlouvala to, ptajíc se Hodovala na cestu, a záhy obrátila řeč na knížete H., na jeho prince, které pan Hodoval vychoval. Ten se v duchu usmíval a vzpomněl si, co by asi říkal doktor Koukol, a pomyslil si, že na toto thema paní Valentová ještě asi často zavede řeč.

A nežli Hodoval odpověděl, otevřely se dveře a mladý Indian čipevejský nebo mohykanský byl tu. Vrazil prudce, zarazil se, překvapením zapomněl na to, co chtěl vyvolávati. Valenta se mu hlasitě smál, paní Valentová se mrzela pro nezpůsobnost chlapcovu. Hodoval ho poznal ihned, třeba že mladý Indian neměl na hlavě pernaté koruny. Ale dřevěný tomahavk za pasem ho prozradil.

Nový vychovatel pověděl, že již Edáčka viděl, a že spolu smluvili dobrou vůli a zakopali červený tomahavk. Edáček, hoch asi jedenáctiletý, mající tmavé oči po matce ale ne její ohnutý, trochu veliký nos, vlasů hustých, rovných, trochu ježatých, jak byly krátce přistřiženy, usmívaje se té řeči, hleděl upřeně na nového učitele. Ten, že nic neříkal, pro jeho indianství, jak by byl pan Nováček jistě učinil, nýbrž že se ho ještě ptal, jaké to povídky o Indianech četl, a slíbil, bude-li hodný, že mu bude o nich vypravovati, získal si rázem přízeň Ostrovského Čipevejce.

Když Hodoval po té odešel do vykázaného pokoje, aby si po cestě trochu oddechl a se upravil, nežli bude prostřeno, a manželé sami zůstali, vyslovili oba své uspokojení.

Paní Valentové se nový vychovatel líbil i postavou i svým dvorným chováním, pan Valenta souhlasil, ale hlavně na to váhu kladl, že není

nic ulízaný, ale při všem tom jak se zdá člověk upřímný a že jak s Edáčkem promluvil, to že se mu hned zalíbilo.

Hodoval se upravoval a rozhlížel se pokojem ozářeným dvěma svíčkami ve stříbrném svícnu. Na stěnách visely kolorované litografie spodobující výjevy z bojů před Sebastopolem. Ale již přestal si obrázky přehlížeti i pokoj. Myšlénky byly dole u Valentových. Vzpomněl si také na ni, kterou spatřil u sochy sv. Václava, je-li z domu, nebo kdo, a uvidí-li ji nyní. Jak bude ten štíhlý zjev tak ladného profilu hezký jako silhoueta asi vypadati při plném světle. Zalíbil se mu jakož i to, že rozžehla světla u sochy sv. Václava, a že se tam modlila. Nevěda proč, bezděky, byl při tom přesvědčen, že tak učinila nejen z nábožného ale také z vlasteneckého citu. A tím už měla jeho sympathie.

V tom se ozvaly těžké kroky a pan Valenta vešel pro pana vychovatele. S ním také Edáček. Jídelna byla jasně ozářena vkusnou a nákladnou lampou visící nade stolem nyní už připraveným. Paní Valentová již hosta očekávala.

„Kde je Eva?“ ptal se statkář.

„Přijde hned“ odvětila paní sedajíc ke stolu.

„Eva!“ pomyslil si Hodoval. „To je ona!“

Než-li však usedl ke stolu, otevřely se vedlejší dveře a jimi vešla ta, o které Valentovi se zmínili, a o které byl Hodoval hned na první pohled přesvědčen, že to je ona, kterou viděl tam pod lipami. Dle postavy tak soudil. Byla plavovlasá. Ve tmavých šatech, a nyní také v bělostné zástěrce, nesouc skleněnou, brousenou mísu jako křišťal se svítící, s kompotem krásně upraveným z višní, pomerančů a různého ovoce, tak vstoupila.

Jak statkář představil nového vychovatele,

zlehka, trochu kvapně se uklonila a přívětivě se usmála. Hodoval byl překvapen, když po té mu ji Valenta představil jako svou neteř Evu. O té v listu nebylo zmínky. Za večeře měla nejvíce slovo paní domu, jednak že se Hodovala dotazovala i sama mu vypravovala, jednak že synáčka horlivě napomínala. Přes tu chvíli bylo slyšeti její káravé:

„Edáčku!“ a zase:

„Aber Edil was machst du! Edáčku!“

Dávala si patrně velice na tom záležeti, aby synáčkovo chování bylo jak náleží, dle předpisu. Chtěla však vlastně, nevědouc, dressuru a domáhala se jí chybně napomínáním příliš častým, tak že slova její stala se již hráchem na stěnu házeným, třeba že nebyl Edáček, jak Hodoval pozoroval, umíněným a zlomyslným. Někdy se také paní Valentová dovolávala autority otcovské, obviňujíc při tom svého muže, že by Edáčkovi všechno povolil.

Hodoval si dobře povšiml, jak přes rty Eviny za těchto tetiných výstupů vychovatelských kmitl se lehounký, čtveráckým úsměv. Hlavní pozornost věnoval ovšem paní domu, nicméně dobře si při tom všiml Evy a pomyslil si, že si dle jejího zjevu tam u sochy myslil její tvář hezčí, a ještě více snad mladší. Evě bylo jistě přes dvacet.

„Ale ty velké modrošedé oči jí sluší,“ pomyslil si pan vychovatel.

Ale pak se pojednou zarazil a na okamžik upřel na Evu svůj zrak. Bylo to, když se Eva na hlas zasmála nějaké čiperné odpovědi Edáčkově. Ani netušila, jak to zasmání, jak zvuk jeho zajal nového vychovatele.

Než za nedlouho po té utkal se se slečnou neteří malou potýčkou slovní. Za řeči stala se zmínka

o zítřejším svátku svatováclavském a tu prohodil Hodoval, že je slečna asi velkou ctitelkou toho světce a patrona české země.

„Oh, nikoliv, nejsem —“ odvětila Eva kvapně, a když viděla Hodovalův pochybovačný úsměv, tázala se, proč tak soudí. Pověděl, kde ji viděl. Nach se jí kmitl po líci, než hbitě odpověděla:

„Ah, to je starý zvyk zde. — Tetinka mne poslala, abych u statue rozsvítila —“

Hodoval byl sklamán ve svém očekávání. Zamrzelo ho to. A v tom už Eva dokládala:

„Já sic nevím, ale tak se mně vždycky zdálo, že byl sv. Václav moc povolný — nic rázný —“

Paní Valentová upřela na neť káravý pohled; také strýc na ni překvapeně pohlédl, a Hodoval rovněž. Eva se však nezarazila.

„Osobně byl, slečno, sv. Václav statečný. Jeť známo, že přemohl zličského vojvodu i udatného svého bratra Boleslava přede dveřmi kostela Boleslavského. S Němci se ovšem mířil. Ale o tom by bylo mnoho mluviti. To však je jisto, že uctívání jeho je u nás od věků, že předkové naši ho před bitvami a v těžkých dobách vzývali, ano v nejtěžších jen v něm útěchu svou a naději skládali. Je to krásné se stanoviska vlasteneckého. Nám je sv. Václav chrabrým vojvodou —“

„Ji tak snadno nepřesvědčíte!“ pravila paní Valentová dost ostře, a manžel její řekl Evě žertovně:

„Vida, chtěla by předělávati historii.“

„Já jen řekla, co si myslím,“ odpověděla Eva vážně, veseleji však dodala:

„Ale z Blaníku by mohl už s rytíři vytrhnouti —“

„Aber Edi! Edáčku!“ zvolala paní Valentova na synka, jenž této půtky svatováclavské k tomu

užil, aby si nabral po druhé plný talíř kompotu a v roztržitosti své plval pecky pod stůl. Hovor se pak jinam obrátil, a to zase na rodinu knížete H., o níž musil Hodoval zodpovídati četné otázky paniny i pánovy. Do tohoto hovoru již Eva ani slovem nehlesla. Na tváři její zůstal stín zamyšlenosti. Ale když pak Hodoval odcházeje se jí poroučel, usmála se na něj zase tak vlídně, jako když ho prve vítala.

Hodoval byl nyní uveden ne do toho pokoje, v němž byl meškal před večeří, ale do jiného. Byl to nyní jeho vlastní. Komnata slušně veliká s pěkným nábytkem a s nevelkou ložnicí vedle. Té chvíle se Hodoval v něm valně nerozhlížel. Čeho si však všiml, byly dva olejotiskové obrazy (nezbytné alpské nějaké krajiny, jedna při východu, druhá při západu slunce, což však nebylo jen tak rozeznati, co které bylo), v rámích silně zlacených ne tuze vkusných.

První bylo, že přistoupil k oknu, aby zkusil vyhlídku. Zahradu spatřil a za tou tmavou spoustu korun stromových. Snad to nějaký háj. Rovnaje si své věci jak jen bylo pro tu první chvíli třeba, myslí byl dole v jídelně, uvažuje o tom co byl viděl a slyšel a činil si úsudky. Myslil na paní Valentovou, jež mu toho tolik pověděla a to o své dceři Melanii, která je u příbuzných v hlavním městě na doplnění svého vzdělání v institutu nabytého, o starším synu, patrně veliké její chloubě, jenž práva studuje a je reservním poručíkem (o tom se zmínila několikráte), myslil na pana Valentu, celého hospodáře, jenž doplnil paninu zmínku o nejstarším synu, jejím nevlastním a svém vlastním. Hodoval se nedivil, že nemluvila o tomto synu tak obšírně a s takovou vroucností, ale nápadno mu bylo přece, že se jen tak o něm zmí-

nila a to ještě dávajíc na jevo, že na něj nějak divně hledí, an prý je takový zvláštní člověk, jak ona to nazvala.

Ale nejdéle stanul Hodoval v myšlénkách u neteře Valentovy. — Živěji si na ni vzpomněl, když vstoupiv do ložnice, odkudž přes dvůr bylo viděti na konec kaštanové aleje, zahlédl tam mezi černými nyní stromy několik rudých světélek. — To byly lampičky u sochy sv. Václava.

Rozžehla je, ne z úcty, ale ze zvyku, jak jí teta nařídila. Ale stála tam, jakoby se modlila — Sv. Václava však nevzývala. Zdá se jí, že byl málo rázným. Hodoval se bezděky usmál. Než ta její přímost a jakási ráznost se mu líbily. A myslí, že již je čas, aby blaničtí rytíři vytrhli. Tedy pozoruje, stopuje poměry a je vlastenkou, dle všeho rozhodnou. A to tu u tety, jež poslala dceru do cizího ústavu vychovacího — —

A toho smíchu Evina! Jak ho živě upamatoval na onen zvučný, pěkný smích, který se mu před lety tolik líbíval! A ještě jednou byl na ten smích upamatován. Když totiž chtěl si již lehnouti, otevřel kufr s knihami, aby si jednu vzal. Čítalť v posteli před spaním. Na vrchu hned však uhodil na zápisník, jejž skládaje knihy v Praze tam nechal. Neodložil ho stranou, ale otevřel ho zase a zase četl:

„Probudil jsem se ze sna. Slyšel jsem ještě její smích. Nemohl jsem se vzpamatovati. Viděl jsem ještě opuštěné náměstí ozářené měsícem časně vycházejícím a tam z druhé strany, kde byly tmavé podsíně, odtud zavzněl tichem nočním jasný, veselý, srdečný její smích, který se mně tak u ní líbil.

„To byl můj první sen o ní.“ — — —

Hodoval už pak si žádné knížky nevybral a

nečetl. Bylo pozdě, když ulehl, trvalo však ještě chvíli, nežli usnul. Vzpomínal na minulé časy a divil se sám sobě, že ho to tak dnes vzrušuje. Myslilť, že již bolesť přebolela, a že je za ni v duši tupý klid.

IV.

Nějak sentimentálně dojat na lože ulehal, svěží pak a jasné mysli se probudil. Bylo dosti záhy z rána. Rychle se ustrojiv, otevřel okno ve svém pokoji a hleděl ven do jasného, pěkného jitra podzimního. Pod oknem měl rozlehlou zahradu, nyní ještě v blýskotavé rose, dosud zelenou, plnou pozdních květin. Za ní pak do zářícího vzduchu vypínaly se rozlehlé koruny starých, mocných lip. Hodoval myslil, že tam je nějaký háječek. Dlouho tak hleděl do tichého jitra a naslouchal cvrlikání ptactva i hlasu kur ze dvora i venkovskému zvonu, jenž se z daleka ozýval.

Hodovalovi bylo dobře a té chvíle byl rád, že se tak rozhodl, třeba že již hned včera večer poznal, že není tu vše, jak by si bylo přáti. Ale na to se již v Praze připravil. Za to samota tato pěkné polohy svým tichem a klidem bude, jak se domníval, mysli jeho náhradou.

Sestoupiv pak na dvůr zastal tam už pana Valentu. Opálená jeho tvář byla svěží a zdravá. Na hrdle neměl opět nic a ohnutý límec košile byl rozepjatý. Statkář vracel se patrně z ranní obchůzky a dával kočímu nějaké rozkazy stran kočárů. Nyní vzav vychovatele prováděl ho dvorem. Ukazoval mu vše, místnosti, nástroje hospodářské, koně, i kolem chlévů ho provedl, vykládaje všude svým hlučným hlasem, rychle ale úsečně a to

s velikým ohněm. Byltě ve svém. Způsob jeho řeči nebyl ovšem hledaný a mluvil zcela volně, volněji nežli včera před svou manželkou. Nyní byla by také asi několikráte sebou trhla nebo po něm se obrátila, an ve své horlivosti a nevida svého manželského mentora zcela volně a bez obalu mluvil.

Hodovalovi se líbil. Byl to přímý, nelíčený muž, hospodář s tělem a duší. Valenta Hodovalovi nesmlčel, že se Edáčkovi zalíbil a že se kluk (to říkal tuze rád, ač paní Valentová to velmi nerada slyšela) už těší, jak mu bude pan Hodoval vypravovati. Za té obcbůzky mluvili ovšem také o professoru Bláhovi, a Hodoval rád slyšel, že si vyjedou, totiž Valenta a on, některou neděli do města ho navštívit. Byltě to první výlet, na který se Hodoval už cestou sem v duchu chystal.

Vyšli také před dvůr a tam setkali se s mladým člověkem v kloboučku a v černé čamaře, jenž si hlasitě pobvizdoval nápěv nějaké národní písně. Statkář ho Valentovi představil jako svého hospodářského adjunkta, pana Vamberu. Od Vambery se ihned dověděl, že studoval rok na technice v Praze a pak na vysoké škole pro zemědělství ve Vídni, a byl by nejraději se dal do vyptávání co a jak Hodoval. Tomu se nezalíbily příliš volné, ne zrovna hladké a při tom ne dosti způsobně důvěrné způsoby páně adjunktovy, jakož i to, že hned začal o zábavách, že mají odtud do zábav daleko, v Starých Dvorech byla veliká národní slavnost, to že bylo „báječně“ pěkné, a že se tamější dámy usnesly, že si zavedou stejnokroj sokolský, že budou míti Sokolky na příští slavnosti a že již bylo vydáno také provolání na všechny dámy v městečku.

„Však byste tohle, pane Vambero, nesměl vy-

pravovati před panem Weinoltem —“ vpadl mu žertem do řeči statkář, jenž usmívaje se, trpělivě byl poslouchal. —

„Ah, což ten! Na sokolskou košili je jako krocan —“

Pan Valenta dodal pak na vysvětlenou:

„To je náš soused — tamhle —“ a ukázal na táhlé návrší v pozadí — „Za tím návrším má továrnu. Trochu ostrý Němec a tady hle pan Vambera je Ultračech a tak jsou jako dva kohouti na sebe. — Ale jináč je to řádný člověk, a chytrý, zkušený. Továrna se mu náramně vzmahá; praktický muž. Mnoho cestoval —“

Zatím byli došli k zahradě, kdež se od nich odloučil adjunkt Vambera, spěchaje do kanceláře, aby vypravil posla s listy na poštu. Rozlehlá zahrada byla z části zelinářská, z části květinová. V tomto oddělení pěstovali množství růží, z nichž některé po druhé rozkvétaly. Zahradní zeď zarostla jednak révovím, jednak meruňkami i zakrslými stromky hruškovými, jejichž haluze rozkládaly se ploše po zdivu.

Také dvě besídky tu Hodoval spatřil: jednu všecku břečťanem zakrytou, velmi pěknou, druhou nedaleko zadních dvířek zahradních, jež zdaleka vypadala jako bujně zelený rostlinný pahorek s tmavou jeskyňkou, tak byla posedem hustě a plně zarostlá.

Statkář ukázal vychovateli i co je za zahradou. Otevřel zadní dvířka a již stanuli v lípové aleji. To byly ty stromy, jež Hodoval viděl ze svého pokoje. Alej byla dlouhá, a vypadala velmi pěkně, třeba již listí žloutlo a opadávalo. Bylať v plné záři sluneční.

Valenta stromořadí to horlivě chválil, připomínaje jmenovitě, jaká je tu radost v létě, když

lípy kvetou, jaký tu krásný chládek a tam dále za alejí, tam že je takový háječek, mnoho bříz tam roste a habrů, buků a sem tam také nějaká lípa a také dub, „takový pelmel," jak Valenta rád a často říkával. Také vyzval vychovatele, aby se alejí kousek prošli, že je bez toho časně. Když se vraceli, zastali v zahradě Evu. Šla mezi záhony květinovými, trhajíc květy na kytici.

Slušelo jí to, ale Hodovalovi se zdálo, že při večerním světle vypadala hezčí.

„To svatému Václavu na věnec?" zažertoval strýc volaje na neteř stanuvší dále, opodál břečťanové besídky.

„Blanickým rytířům na prapor, strýčku!" odvětila podobným tonem, a poděkovala při tom úklonem hlavy a úsměvem Hodovalovi za pozdrav.

„Již můžeme na horu?" ptal se strýc.

„O ano, tetička je připravena —"

Šli, nechavše Evu v zahradě.

„Chytré děvče," povídal Valenta, „aber etwas überspannt. Trochu přemrštěná. To má po tatíkovi. Ale jinak tuze hodná. A měla neštěstí."

Hodoval nějak roztržitě naslouchající stal se pozornějším.

„Měla takřka před svatbou. Ale nebylo z toho nic. Ženich jí zemřel —". V tom se Valenta odmlčel, ani právě vkročili do síně domovní. Pak už jakoby na Evu zapomněl, a Hodoval se prozatím více nedověděl, ač zvědavost jeho byla podrážděna; jmenovitě byl by rád zvěděl, s kým byla Eva zasnoubena.

Paní Valentová přijala Hodovala zase ceremonielně ač jinak velmi laskavě jako včera. Její manžel záhy odešel. Nebyla mu ta „vysoká řeč", jak takový ženin hovor nazýval, tuze po chuti. Volněji dýchal venku na dvoře.

Hodoval zůstal s paní Valentovou sám, až po chvíli přišli Eva s kyticí na stůl a Edáček v novém obleku. Za tu dobu mohl si Hodoval prohlédnouti salon i přilehlé komnaty, jak jimi ho paní Valentová provedla. Pozoroval, že si na nich nemálo zakládá. Zařízeny byly nákladně, ale úprava byla celkem přetížena a neladna a celkově málo malebna. Hodoval viděl často pokoje našich zámožných, znal jejich ráz a proto nebyl nic překvapen; než četné olejotiskové obrazy, provedením chatrné, ho přece mrzely. Měl opět o doklad více, jak začasté se na nábytek, koberce a jiné množství peněz obětuje, za to na obrazy poměrně co nejméně, a že málo kde snaží se naši bohatci opatřiti sobě původní práce umělecké.

Paní Valentová si patrně nejvíce zakládala na novém nábytku v saloně, jenž byl, jak ne bez pochluby ohlásila, „altdeutsch —“ dokládajíc:

„Je z Vídně. Pan Weinolt nám ho objednal, když tam posledně byl —“.

Hodoval poznamenal, ale bez velkého nadšení, že je nábytek velmi řemeslně a dovedně zhotoven, že je pěkný. On však že kdyby měl voliti, že by vždycky sáhl po italské renaissanci raději nežli po německé, jež je proti oné přece jen těžkopádná.

Paní Valentová neznala dobře ani ráz a povahu německé ani italské renaissance. Jen tolik věděla, že je „altdeutsch“ nyní v modě, četla to v německém národním žurnále, pan Weinolt si také celý jeden pokoj se vším všudy zařídil „altdeutsch“, a to platilo. Každý komukoliv nový nábytek z Vídně ukázala, velmi ano nadšeně ho chválil, divě se, jak je drahý; jen nyní slyšela jinou odpověď. Pan vychovatel sice nehaněl, nýbrž chválil, ale tak, že z toho vycítila, že s tím

vídeňským nábytkem není spokojen. Nebylo jí to jedno, a na jiného by se byla v duchu dosti zamrzela. Než u Hodovala bylo jinak. Žiltě mnoho let v knížecí rodině, viděl také něco a poznal, i má zajisté vkus. A to ji nyní, an promluvil o jejím „altdeutsch“ nábytku, zarazilo.

Za to pak Hodovala zarazilo, když mu paní Valentová ukazovala také bibliotéku. Byla to parádní skříň plná knih, většinou pěkně ano bohatě vázaných a většinou německých. Českých chovala jen po skrovnu. Toho by se byl přece nenadál, ačkoliv už včera i prve bylo mu nápadno a podivno, že zahlédl čtvery německé noviny, z nichž troje obrázkové a kromě těch jen jedny české obrázkové. Tenkráte i nyní vzpomněl si na professora Bláhu. Neřekl ovšem nic, ani se nezmínil. Ale počal tušiti svůj vedlejší úkol, jenž mu kromě vychovatelství nastává.

Za chvíli přišel Valenta pro manželku, že již je čas do kostela.

Hodoval jel také i Edáček. Eva zůstala doma, majíc dozor v domácnosti. Cesta do vesnice malé půl hodiny vzdálené byla velmi příjemná, i krajinou, i překrásnou pohodou. Hodoval těše se, že zase jednou po letech přijde do venkovského kostela na bohoslužby, pozoroval, že vesničané hledí na Valentovy jako na vrchnost. Paní přijímala uctivé ty projevy důstojně, trochu pansky a škrobeně, za to manžel její srdečně, nejednou se zastavuje s tím neb oním hospodářem, aby několik slov s ním promluvil. Nebylo v tom nic úmyslného, hledaného nebo vypočítavého. Neměltě Valenta žádné pýchy a nepovažoval sebe za něco jiného nežli za hospodáře.

Před kostelem setkali se s kaplanem, jenž měl míti hrubou. Farář meškal už v sakristii

a strojil se na kázání. Kaplan byl ještě mladý, hezký muž, samý kompliment a poklona, jenž na Hodovalovu otázku, mají-li tu v kostele snad nějakou starobylou památku a za které doby byl kostel založen, sice na okamžik se zarazil a pokašlával, ale pak hned zase hbitě odpovídal, že tu nic starožitného nemají (na druhou otázku zapomněl), ale že mají novou křížovou cestu, krásně malovanou, umělecky provedenou, že je až z Vídně. V kostele se potěšil Hodoval pěkným, vlasteneckým kázáním starého, bělovlasého faráře, patrně výmluvného kazatele; za to se však málo pokochal „v krásně malované, umělecky provedené" křížové cestě, jež byla „až z Vídně —".

Žasl nad křiklavostí barev, nad skreslenými postavami hrozných nemožných svalů, nad figur i vzduchovou perspektivou, ještě více však nad tím, že tak vzdělaný muž jako kněz mohl je nazvati dílem uměleckým. Snad proto, že pocházely v Vídně. Omlouval jej však v duchu poněkud tím, že neměl ze škol žádného navedení ani upozornění, jak hleděti na díla umění výtvarných, i litoval, že nastávající kněži v semeništích alespoň o podstatě umění církvi sloužících nenabývají žádného poučení a vzdělání. —

Také hudba o hrubé mši nikterak se Hodovalovi nelíbila. Jediné co ho kromě vřelého tonu farářova v kázání potěšilo, bylo, když shromážděný lid před kázáním zazpíval starodávnou: „Otče náš milý Pane!"

Zpěv ten, třeba ne secvičeně, za to však upřímně zazpívaný dotekl se ho mile a v mysli vykouzlil mu živě, jak mu před lety bývalo. Viděl se za letní neděle v libě chladném venkovském kostele, ano venku sálalo slunce a lípy na hřbitově u kostela voněly, jak přichází jako ministrant

v červené soukenné suknici a v bělostné komži naškrobené s panem páterem a s kamarády ministrujícími k hlavnímu oltáři živými květinami hojně ozdobenému, jak nese kropenici, z níž pan páter lid kropí štětinovým kropáčem, jak po té o mši běží s kaditelnicí na faru pro dřevěné uhlí, na něž starý kostelník zapomněl, slyšel velký zvon poledne vyzvánějící, běžel domů, kde už bylo na stole prostřeno. —

Všecko to a sdružené představy rodičů a příbuzných živě se mu kmitly ve vesnickém kostele. Byl však nemile vyrušen, když kaplan po požehnání, ani se zvonice velkým zvonili, jal se modliti „Anděl Páně“ ale to s takovým nepřirozeným, nepravdivým přízvukem, s takovou affektovanou výslovností, že až uši bolely. —

V.

Eva si večer myslila:

„Tak už teta má knížecího vychovatele. Co se o tom namluvila, přijme-li to místo.“

A zase:

„Kdo ví, jest-li že si ho tak představovala. Myslila jistě, že bude škrobenější a samý kompliment. Ale když takový není, uváží, že to tak musí být, když byl tak dlouho u knížat.“

A Eva se v duchu usmála.

Ráno, když se s Hodovalem setkala v zahradě, a když se po něm ohlédla, an se strýcem odcházel, pomyslila si:

„Hezký je dost. Má pěknou postavu a kozí bradka mu sluší.“

Když odjeli do kostela a ona pak zase přišla nahoru do pokoje, kam byla prve postavila kytku,

vzpomněla si, jak ji sem dávala, a jak tetinka rozmlouvala s vychovatelem o staroněmeckém nábytku. Eva měla z toho prve radost a ještě teď se usmála, jak se asi teta v duchu zlobila nad tou skrovnou pochvalou vychovatelovou její nejparádnějších kusů nábytkových. Ale to se Evě líbilo, že vychovatel nechválil a nevelebil jako všichni, kdo sem přišel, ať to tak myslil čili nic, nýbrž že řekl jak to myslil.

Pak se ještě jednou podívala do kuchyně, nařídila, co bylo nutno, a rychlým krokem, ticho si nějakou píseň pozvukujíc, brala se chodbou kolem dveří několika pokojů, až stanula u jedněch, jež nebyly daleko od pokoje vychovatelova. Eva se ani neohlédla a vyňavši klíč, otevřela si dvéře. Vstoupila do nevelkého pokoje, v němž panovalo přítmí od spuštěných žalusií. Také zalklý vzduch svědčil, že pokoj je již za delší dobu neobydlen. Eva vytáhla žalusie a otevřela okna. Svěží vzduch i světlo vnikaly plným proudem. Pokojík prohlédl jak náleží. Byl bledě zeleně malován, nábytku prostého. Na psacím stole ležely knihy a papíry, na stěnách visely dvě mapy, několik diagramů strojových, za jedním oknem bylo plno lahviček. Eva stála chvilku u psacího stolku a hleděla nad něj, kde visely dvě podobizny. Tvář její nějak zvážněla.

Pak přistoupivši k velké nezasklené skříni s knihami prohlížela si těkavě nápisy na jejich hřbetech. Bylo tu mnoho knih německých, ale také francouzských, sem tam nějaká anglická, ale také mnoho českých. Cizojazyčná díla byla obsahu vědeckého na mnoze oboru technického, zvláště lučebnického. Sem tam vzala nějakou knihu do ruky, volně ji prohlížela, a jen tam utkvěl její

zrak déle, kde byla nějaká poznámka na pokraji psaná.

Pak nechavši bibliotéky, přistoupila ke stolku a prohlížela si tu vše jako dítě, když se dívá na milé mu a vábné věci. I péro tam vzala do ruky. To již jsouc v myšlenkách usedla do křesla a chopivši se tužky, črtala něco, ale zraky její se upíraly nad stůl k podobiznám. Zdálo se, že to vše ji velmi těší, že tu ráda prodlévá na všechen svět zapomínajíc.

Pak se zahleděla otevřeným oknem ven do zářícího dne. Zdálo se, že pozoruje staré lípy za zahradou, i bílá oblaka, jež nad nimi stanula odpočívajíce na své nekonečné pouti.

Ale již sebou trhla. Ano, volají —

„Slečínko!“ znělo venku. Jakoby neprávem tu meškala, jakoby nechtěla tu býti překvapena, rychle zavřela okna, spustila žalusie, a již byla venku prve nežli služka na schodech ji volající sem až došla.

„Je tu návštěva,“ ohlašovala. „Je to ten —“

Eva nebyla tuze ráda ani že byla vytržena, vždyť se na tu návštěvu opuštěného pokoje od rána těšila, ani návštěvě. Ale hned vyjasnila líce a poskočila jako laňka v před, když za služkou, náhle zmlknuvší, objevil se pán ve tmavém svrchníku, v černém klobouku a s plaidem přes ruku.

Usmíval se již na schodech a pozdravoval podávaje Evě vstříc ruku.

„Ach, pěkně vítám pane, professore! To jsou k nám hosté!“ volala Eva, tisknouc hosti ruku a pozývajíc ho, aby pokročil. Vešli do pokoje.

Professor Bláha vypadal mladší nežli byl; nikdo by mu nehádal dobrých šedesát. Snad to také bylo tím, že měl tvář všecku oholenu, že

neměl ani knírů ani licousů. Proto také trochu vypadal jako velebný pán.

Starý pán, jehož husté vlasy prokvétaly, chodil bystře a svižně, a pořád se dobrotivě usmíval. Ze světlemodrých očí zářila také dobrota, ale i bystrý duch.

S Evou se uvítal jako dobrý známý, vyptal se jí, jak se má, vyptal se na strýčka a jeho rodinu a pak dodal vesele: „Ale abych se upřímně vyznal, dnes jsem nepřišel jen a jen k vůli vám, ale také k vůli panu —“

„Vychovateli, kterého jste strýčkovi doporučil. Slyšela jsem a proto tuším. Ale proto také dopřejete i nám několik chvilek. A já jsem nejšťastnější. Pan Hodoval není doma; nikdo, jsou v kostele — a tak užiju tak vzácného hosta sama nejvíce —“.

Eva mu nabídla občerstvení tázajíc se zároveň, líbo-li mu tu v pokoji zůstati, nebo přeje-li si do zahrady. —

„O vy má lašťovičko čilá, jak jste pozorna. Víteť (enklitického ť rád užíval) dobře, že je mi květina a boží povětří nade všecko“.

A již se stěhovali do zahrady. Za chvilku seděl ve břečťanové besídce u sklenky vína. Eva proti němu.

Čile se rozhovořili.

Starý pán byl hovorný, rád zažertoval a Eva také nebyla na slovo skoupá; on se s ní rád bavil, protože, jak říkal Valentovi, je to rozumné děvče, a že s ní možná i o vážných věcech promluviti. Někdy za její řeči kmitl se úsměv na jeho rtech, ale bezděky a maně i když nebylo nic k smíchu, někdy zase prudce zamrkal. To oboje bylo vždy, kdykoliv slečna hřešila a to proti gramatice, zvláště když zaměnila koncovky „ky“ a „ci“,

nesprávně skloňujíc, což starého filologa pichlo pokaždé. Za to ona se mu v duchu usmála, kdykoliv začalo poněkud často v řeči jeho proskakovati zalíbené *ť*.

Ač byla v gramatice slába (věděla to a vinila z toho sebe i bývalého učitele svého), měla smysl pro řeč; proto se jí líbil hovor Bláhův i po stránce formálné. Mluvilť správně a přece nestrojeně a nic affektovaně neshledávaje dávných, vymřelých, života neschopných obratů a frází. Jen to *ť* byla jeho zvláštnost.

Nyní vypravoval také, že jakmile obdržel list od Hodovala ihned se rozhodl, že si sem na Ostrov zajede, aby se s tímto svým milým žákem shledal. Toho však neřekl, že také proto, aby ho o všem pokud možná a třeba poučil a jej informoval. O Hodovalovi vypravoval professor patrně rád a bezděky vylíčil Evě skoro všechen jeho běh života. Pověděl jí, že nový jejich vychovatel je z chudých rodičů, jak se ve studiích klopotně udržoval, jak byl hodný a vděčný, ano ze samých ohledů ku svým rodičům že přijal vychovatelské místo u knížete H., aby spíše je mohl podporovati, jak po té, když otec zemřel a on se do Prahy vrátil, matku si tam vzal, a k vůli ní že se dával na novo do právnických studií. —

Eva prohodila, že si asi s panem Hodovalem dopisoval.

„Pravdať, slečinko, pravdať. — A velmi často. Byloť mně vždycky potěšením, čísti jeho listy. Píšeť velmi pěkně, má ducha, a což hlavního, slečinko, má také srdce —“

Eva se bezděky usmála.

„Ah, rozumím, čtveračko, rozumím!“ zvolal vesele professor, postřehnuv tento Evin úsměv.

A nedav slečně, chtící to vysvětliti, promluviti, dodal:

„I také pro srdce dosti zkusil, pokud já vím. Ale o tom bych vám, ač by vás to asi nejvíce zajímalo, mnoho nepověděl. Onť sám sotva toho se mně dotekl —“

V tom přišla služka z kuchyně a Eva musila s ní na okamžik odejíti. Prvé, když se tak professor o svém zalíbeném žáku a příteli rozhovořil, v duchu si pomyslila, že se toho nyní jak náleží doví o panu vychovateli. Nyní byla by zase ráda dále poslouchala a cestou jí připadlo, co asi bylo, že Hodoval pro srdce trpěl, že byl jistě v lásce nešťasten, ale toho že by na něm nikdo nepozoroval.

Když se vrátila ku professorovi, nemluvili již o vychovateli. Vyptávalť se Bláha hlavně na okolí, zvláště na továrnu Weinoltovu a na něj samého, a tu Eva pak sama zmínila se opět o Hodovalovi.

„Teď snad budu míti dobrého spojence,“ pravila, „až se zase budu s panem Weinoltem potýkati. Víte, pane professore, Weinolt mnoho cestoval, mnoho četl, umí mluviti, a já, přiznám se, nestačím mu. A někdy, kdybych i přesvědčena byla, že mám pravdu, nedovedu to tak ani říci, a někdy ani nesmím, k vůli tetince. Ta má mnoho ohledů —“

„A pan Weinolt málo, nebo žádných, není-li pravda —“ podotekl professor.

„Ano, on často se naší věci a nám směje, nebo ji snižuje, že se až rozlobím — ale nesmím mu pověděti, jak bych chtěla. — A někdy, pane professore, cítím, že nemá pravdu, jsem o tom přesvědčena, ale nemohu mu to vyvrátit. Ostatní mlčí, on se vítězně jen rozhlíží. — Mrzím se pak

sama na sebe. — Ale kde jsem měla také takových vědomostí nabrati? Ve škole jsem jich nenabyla, a jinak se o to nikdo nestaral."

Starý professor poslouchaje s patrným účastenstvím pravil:

„A což pan Vambera, ten by se vás a naší věci za takových hovorů a potýček mohl zastati —"

„Ah, pan Vambera! Kdyby tak bylo nějaký slavnostní průvod vypraviti nebo nějakou zábavu pořádati, aby si mohl také zadeklamovati o Bílé Hoře —"

„O Bílé Hoře?"

„Ó, to je jeho radost. Jak přijde pan Vambera trochu do ohně, začne po každé:

„Nastala nám doba rozkvětu! Dvě stě let jsme byli pohříženi ve smrtelný spánek, co tam na Bílé Hoře" — a pak zase přijde: „Avšak čas ten minul, nastala nám doba rozkvětu —" Eva se zasmála, starý professor však ji trpce přerušil:

„Doba rozkvětu, probuzení; ale nedotáhli jsme to ve svém vlastenectví ani na poctivý pravopis. Onehdy jsem dostal od strýčka list psaný panem Vamberou, technikem, pravím technikem, a v listě tom byla ne jedna chyba pravopisná, ale několik; na toho, kdo list ten psal, příliš mnoho. Ovšemť to jsou u nás maličkosti, nikdo v tom nevidí nevážnost k mateřštině, zvláště naši praktikové a přemnozí technikové. Píše-li však něco po německu, to si dá dobrý pozor a honí se i po slovníku, aby nepochybil v cizím. — Mateřský však jazyk poličkovati a urážeti —" To mluvil professor rozhorleně. Pojednou však mírněji dodal, hlavou potřásaje:

„Toť pak rád věřím, že proti Weinoltovi je vám slabou oporou —"

„Alespoň ne tuze vydatnou. Onehdy přišla

řeč právě skrze Vamberu na Bělohorskou bitvu a tu Weinolt jal se dokazovati, že to tak hrozné nebylo, naopak prý, stalo se Čechům po právu, a že by Čechům bylo ještě hůř bývalo, kdyby byli v té bitvě vyhráli —"

„I aby!" — zvolal professor — „A což —"

„Pan adjunkt nestál dosti pevně, pozorovala jsem, a jen jen se bránil. — Cítila jsem, že bylo více potřeba, aby Weinolt byl jak náleží umlčen — Ale —" zvolala, jakoby si náhle vzpomněla:

„To jste, pane professore, o něm asi ještě neslyšel. V továrně má většinou samé Čechy, to ráčíte vědět. Dva z nich, mistři, mají vtipné hochy, kteří se dobře učili. Weinolt slíbil každému z těch otců stodvacet zlatých ročně, dá-li chlapce na studie, ale to si vymínil, aby hoši studovali na realce a to —"

„Německé —"

„Ano, jen německé — To byla nejhlavnější podmínka —"

„A otcové?"

„Přijali, rozumí se. Jeden z nich rád, druhý ne bez boje, jak jsem slyšela. Prodávám syna za stodvacet zlatých," — pravil, „ale bude míti lepší zaopatření nežli já, když vystuduje —"

Mírná tvář professorova přestala se usmívati. Vážně hleděl na Evu a pravil:

„A což u vás tomu říkali, slečno? —"

Eva se trpce usmála.

„To víte, pane professore," děla, „tetě to ani dost málo nevadí, naopak, mínila, jak se chlapcům poštěstilo, a strýc, s tím jsem přišla o to do sporu. Sice to zrovna nechválil, mínil však, že to tak hrozné neštěstí není, za jeho času že byly vyšší školy všechny německé —"

„Tenkráte jinak toužil, jaké to bezpráví, že

není českých škol. A což pan Václav," vzpomněl si pojednou. — „Prosím vás, slečno, kdeť je nyní a co dělá?"

Jak professor to jméno tak náhle pronesl, bylo to nejstaršího syna Valentova, a po něm se zeptal, Eva sebou živěji hnula a odvětila:

„Pořád ještě ve Francii. Posledně psal z Lyonu —"

„A kdy se vrátí?"

„To nepsal. Píše jen, co má práce a studování, teprva že vidí v cizině, co nám schází, a co by se dalo a mělo u nás činiti —"

„Výborně, toť chválím. Jen aby také neprocestoval národní vědomí a nepřivezl si, když nic horšího, tedy při nejmenším netečnost a lhostejnost, na kterou tolik stůněme, zvláště ve velkém průmyslu."

„To asi ne, pane professore," ozvala se horlivě Eva. „Václav sice hluku nenadělá —"

„Ano, ano, nedeklamuje: Nastala nám doba rozkvětu —" vpadl jí professor usmívaje se do řeči — „ale opravdu pracuje. — A slečna Melanie?" —

O té se však zevrubnější zprávy nedověděl, neboť na nádvoří se ozvalo hrčení kočáru. Valentovi se vrátili z kostela. Překvapení jejich bylo nemalé, když zahlédli professora Bláhu. Statkář se opravdu těšil z jeho návštěvy. Nejvíce však Hodoval.

Ani on, ani Bláha netušili, když se přátelsky objali a líbali, že je Eva bedlivě, usmívajíc se pozorovala a že se jí to líbilo. Pozdě odpoledne uvolnilo se Hodovalovi a starému jeho professorovi tak, že si mohli sami vyjíti. Bláha, jenž Ostrov dobře znal, vedl Hodovala zahradou a ven do lípové aleje na vysoké hrázi. Byl slunečný

den, tichý a na tu dobu dosti teplý. V aleji mihaly se a chvěly zlaté pruhy světelné i stíny žloutnoucích lip. V pravo rozkládala se luka, v levo rybník, jenž se rozléval skoro až k samé lípové aleji.

Ale ani Hodoval ani Bláha se nerozhlíželi pěknou, podzimní krajinkou ve svátečním klidu, ozářenou plným světlem. Starý professor, jehož tvář jmenovitě tam ve společnosti byla velmi vyjasněna a usmívala se, nyní zvážněl a za okamžik mlčel. Pak pojednou se zastaviv, podal Hodovalovi ruku a řekl:

„Děkuji vám, milý Jeníčku, že jste to místo zde přijal. Nadálť jsem se, že tak učiníte. Myslímť, že jste již sám za těch několik hodin alespoň poněkud poznal, že jsem nepřeháněl. Však tě se ještě a dosti brzo ještě lépe přesvědčíte. — Dosud není tu ještě nic v nebezpečenství —“

„Ale není tu dost českého ducha v rodině a v domácnosti —“

„Ano, milý příteli, tak jest — Neníť tu onoho ducha, jenž věrně stojí na prahu české domácnosti a horlivě ji střeží a všecko zamítá, co by ji porušilo, byť i sebe leskleji a vábněji vypadalo. — A řekněme si to bez obalu —“ dodal přísněji. „Jindy tu to jinak vypadalo za nebožky paní. Také byste to poznal na jejím synu, na nejstarším, jenž je v cizině. Ale co se Valenta po druhé oženil, změnilo se mnoho —“

„Ano, pozoroval jsem, že paní je největší oporou všeho cizáctví —“

„Ano, je jako v přemnohých jiných rodinách. — Námť pořád ještě nedostává se národně uvědomělých a rozhodných žen. Za to máme nadbytek takových, které pro modu a proto, že to svět a předsudek vydává za něco lepšího, nedbají svého,

své řeči, které myslí, že mluviti tou řečí, kterou jejich služka mluví, není tak nobl. — Školy všeho nezmohou, nepomáhá-li domácnost a rodina — A pak, nač máme školy, když posýláme děti své do cizích, jako Valenta. — Co to stojí peněz v tom cizím ústavě a jaký z toho obzvláštní zisk? Slečinka bude trochu tvrdší v němčině, které by ona ani tak tuze nepotřebovala, za to však vlažnější nebo zcela netečná ve svém národním vědomí.“ —

„Nebo se zcela odnárodní. Stává se nezřídka. Ale divím se, že —“

„Valenta tak povolil. A je vlastenec. Ano, kdykoliv ho vyzvou nebo já, zaplatí, přispěje, pravda, a jinak je poctivá, dobrá duše. — Ale hodně měkká, povolná a jak jsem řekl, ta druhá žena a mladší nežli on má velikou moc; dostiť jsem mu rozmlouval, aby dcery své do cizího ústavu neposýlal, ale paní a její přítelkyně zvítězily. Protoť si jí hleďte, milý Jeníčku, získati. Na toť vás upozorňuji. Výhodu máte v tom, jak jsem psal —“

„Že jsem byl u knížete H. Také jsem pozoroval. Dobrá —“

„Rád bych, abychom pořídili, aby Edáčka, až půjde dále do vyšších škol, nedali do německých —“

„To snad —“

„Ano, starší bratr jeho studoval všechno po německu. Však je dle toho. Valenta povolil tenkráte a povolil by zas.

„Jak je to smutné!“ zvolal Hodoval, „že u českých rodičů třeba takových bojů a takového namahání a že o jediného žáčka třeba vésti takový zápas!“

„Ano, ale ten žáček,“ a professor se obrátiv ukázal rukou na rozlehlý dvůr, „bude jednou

pánem všeho toho. A kdyby odtud se nedál žádný odpor proti tam těm —“ a tu mávl v tu stranu, kde byla Weinoltova továrna, „tento kus české země i ta nejbližší ves a druhá za ní budou časem ztraceny, věřte mně. Vedou proti nám vojnu v širém, i drobnou, a ta je, jak víte, vždycky velmi nebezpečna a pro nás tím nebezpečnější, poněvadž na mnoze naši neprohlížejí a netuší, že se proti nim postupuje, a třeba jako zde na Ostrově, i pod záštitou přátelství a dobré vůle.“

A Bláha pověděl o Weinoltovi, jak dal dva synky svých českých mistrů v továrně studovati.

Hodoval neutajil své nevole.

„A ten továrník,“ pokračoval Bláha, „jsem o tom přesvědčen a vyrozuměl jsem i u paní Valentové, že ona tak očekává a také tak myslí, pomýšlí na Valentovu dceru.“

Hodoval se zastavil a upřel překvapený zrak na bývalého svého učitele.

„Ano, nevěsta bude míti značné věno,“ pokračoval Bláha, „a pak by s tím byly i jiné výhody. — Pozemky továrenské hraničí s Ostrovskými; kdyby bylo třeba závod rozšířiti —“

„Nebo nový postaviti —“

„Ano — Weinolt dobře počítá —“

„A proti tomu —“

„Nemůžeme nic — leda byste měl nějaký statek nebo —“

„Velikou továrnu —“ dodal zamračeně Hodoval. „Kapitál! Český kapitál!“

Chvíli mlčeli oba, před se jdouce. Zatím se již dostali na konec aleje a vstoupili do háje. Bylo tu milo, ač už všude bylo znáti stopy podzimku. Lehounké haluze četných bříz se u větříku houpaly, tiše ševelíce a s nimi pohybovaly se a houpaly jejich stíny na vřesu a na mechu.

Jedna ze stezek vedla mírně se vinouc do výše mezi břízami a smrčím. Tou stezkou se brali Bláha a Hodoval, až stanuli na hoře, na malé ploše pod samým temenem lesem zarostlého chlumu. Na volné té ploše, odkud byl volný rozhled na krajinu, stál altánek z březového dříví s korábovou střechou. V altánku byly stolek a březové stolice, před altánkem lavička, od níž malou tou pasekou rozkládalo se kvetoucí vřesoviště jako koberec protkávaný mechem a keříčky brusinkovými.

V tu chvíli sem slunce svítilo. Než bylo již snesitelné a proto starý professor s Hodovalem usedl venku na lavičce. Hleděli před se a měli pěknou podívanou: pohorskou krajinu, volné, široké údolí, v jehož nedalekém pozadí vypínala se táhlá výšina a za tou dále modré hory, jež se pěkně a určitě rýsovaly v jasném, čistém vzduchu podzimním.

Chvíli oba mlčky před se hleděli; až pak Hodoval pravil: „Jak je tu pěkně! Jaký klid!“

„Ano, a jaký neklid do toho ráje člověk přenáší. Tu jako všude. Kdy tě, kdy bude konec těm bojům u nás!“ zvolal professor a ne bez pohnutí hleděl před se.

„Ano, boj do nekonečna,“ odvětil Hodoval vážně, „bez oddechu, ustavičné sil napínání, tak že se někdy chytá člověka až pessimismus —“

„Jen to ne, mladý příteli! Jen to ne!“ zvolal starý professor jakoby uštknut, a podíval se ne bez podivu na Hodovala. „Kam tě by nás to zavedlo! To škarohlídství je horší nežli náš nepřítel, pamatujte si to! Ze všeho boje si nic nedělám, ze všech obětí, i z dočasných ztrát a zatlačení z posic, ale jen toho se bojím, toho pessimismu. A to mne leká, žeť mládež naše není jako bývala,

žeť není toho nadšení, žeť není toho ohně! Vzpomeňte si na leta šedesátá."

„Je pravda, pane professore, ale v tom nadšení bylo také mnoho planého horování a dnes se dá leccos z něho vysvětliti. — Tu tam zvykli jsme si příliš na to plané horování a domníváme se, že v tom je všechno, všechno vlastenectví. — Z toho pošla naše povrchnost, frázovitost, neznalost vlastních potřeb, a podceňování protivníka. — A když pak několik nadějí sklame, když to neb ono se nezdaří, pak přijde ochablost a netečnost. Sami sebe mnoho přeceňujeme, v literatuře, politice —"

„A upadáme nově v druhou chybu, že se šmahem sami zatracujeme, že zavrhujeme a za nic máme všecko to, co přece již vykonáno, a je to poctivý kus práce, že zamítáme, ano tak už to daleko došlo, že snižujeme, zlehčujeme práci i zásluhy našich křisitelů! Hanba!" Starý pán se rozčilil. — Na okamžik umlknuv, pokračoval:

„Kdyby Vydra, Kramerius, Jungmann, Palacký a všichni ti nadšení horlivci a pracovníci, pravím pracovníci, byli svého času takovými skeptiky a pessimisty, zdaliž by se byl udál ten „zázrak," jak frázovitě jsme si navykli říkati? Nač tě nám nynější negace? Nic jiného to u těch pessimistů není nežli negace, neplodná negace. Co vyvedli? Medle, co vykonali?" Starý professor stal se prudkým a obracel se za hovoru na Hodovala. Ten seděl vedle s hlavou pochýlenou a vrtal hůlkou do země. Bláha nevida souhlasu v hnutí jeho a tváři, rozehříval se, že i on, Hodoval, s ním nesouhlasí. Ale ten nyní obrátiv se po svém učiteli řekl mírně, vnitřního pohnutí nedávaje znáti:

„Pane professore, mám neskonalou úctu k našim křisitelům; také zavrhuji neplodnou negaci

a hrdou nevážnost ku vykonané národní práci. Ale myslím, že dle nynějších poměrů našich je zcela přirozeno, ozvou-li se hlasy vytýkající naše vady a nedostatky. A bez těch nejsme ani v politickém, ani společenském ani v literárním životě. Je mnoho pravd, které každý rozvážný našinec cítí a jež vysloviti je nutno, třeba byly peprny a nemily. Jen běží o to, aby se dálo spravedlivě, a také o to, abychom dovedli pravdy ty rozvážně přijati a je snésti.“

„A toť je něco jiného — Však jsem už měl strach —“

„A proč, pane professore? —“

„O vás, milý příteli, o vás, žeť jste se mně změnil za tu dobu, co jsme se neviděli —“ a to zase povídal starý pán vyjasniv líce a usmívaje se.

„O změnil, pane professore, změnil jsem se v mnohém. Jenom v jednom ne.“ A to Hodoval živě promlouval. „Cítím tak jako před lety, když jste nás probouzel, když jste nám vykládal o našich předcích a křisitelích, kdy jste nám, sám se rozehřáv, citoval slova Palackého: „Já aspoň kdybych byl třebas cikánského rodu a již poslední jeho potomek“ — A právě že tak cítím a vroucně jsem svému národu oddán, proto se začasté rmoutím pro jeho nedostatky a toužím po leckteré nápravě —“

„Ale pessimismu se neoddáte“ — prohodil polovážně, položertem Bláha, jenž za této řeči Hodovalovy spokojeně šedou hlavou pokyvoval.

„Ne. Když mně je nejhůře, napadá mne vzdor,“ odvětil Hodoval s vážnou ano přísnou tváří, — „a myslím si: Tisíc let jsme tu stáli a obhájili se a krváceli i trpěli, a teď bychom měli malátněti? — Ne, to kdybych měl býti poslední, sám jediný, nepoddal bych se —“

„Tak to je! Toť je řeč!“ zvolal Bláha potřásaje pravicí Hodovalovou. Tvář starého pána i modré jasné oči zářily. „A odpusťte mně, že i jen na okamžik — Víteť — Ale mám nyní radost —“

To již vstal, a pak dali se bezděky do kroku. Z počátku mlčeli, a když pak jali se hovořiti, ozvaly se opodál mezi stromy hlasy. Nejvíce bylo znáti Edáčkův a jeho tatínka.

„Hledají nás,“ děl Bláha; zamířili proti nim. Procházeli se pak až do samého soumraku, Valentovi manželé se synáčkem, Hodovalem, a Bláhou. Eva zůstala doma majíc dozor v domácnosti, jmenovitě v kuchyni. Již slunce zapadlo a z háje ještě nešli. Divila se tomu, že paní teta tam tak dlouho mešká a nebojí se rýmy nebo nachlazení. Když po té Eva, vyhlížejíc je, ven vyšla, spatřila je: professora se strýcem a před nimi tetu s Hodovalem. Edáček byl brzy tu, brzy tam a zase nikde, ztráceje se a zabíhaje.

Teta se vrátila nad obyčej dobré míry a laskava.

„Ah, pan vychovatel ji dobře bavil —“ pomyslila si neť. —

A po večeři, ač už dlouho seděli, nechtělo se paní Valentové skoro ani vstáti. Nebylo divu. Tu na samotě mívali velmi po řídku takové zábavné večery jako byl dnešní. A dnes se opravdu dobře bavila. Vychovatel byl tak pozorný, pěkně vypravoval o knížecí rodině a jiných šlechtických, s kterými jako vychovatel přišel do styku, a to ji nad míru vždycky zajímalo. A on to lépe věděl, nežli se v románech dočítala; mohlať se ho také i na to a ono zeptati na nábytek, na domácí pořádek a podobné. Při večeři se pak i host rozveselil. Starý professor vypravoval leccos žertovného; něco

ze školy, něco z cest, něco z knih, a všichni se smáli a nejvíce zvučel jadrný chechtot samého Valenty, jenž byl velmi rozveselen, těše se ze starého kamaráda, jak Bláhovi říkal, nejvíce však z toho, že byla paní vesela a patrně spokojena, že se jim tak povedlo s novým vychovatelem. —

A Eva se také často a ráda zasmála, když starý professor něco žertovného pověděl, a Hodoval se bezděky po ní ohlédl, když zazvonil její zvučný lahodný smích. Rád ho slyšel.

Dnes šel zase pozdě spat. Docházela půlnoc a ještě bděl se svým učitelem. Měltě Bláha svůj pokoj poblíže jeho a tam si ho ještě pozval, když se již s Valentovými rozloučili.

Za hovoru došlo také na Evu a Hodoval dotazuje se, uslyšel od professora: Paní Valentová měla nevlastního bratra, řádného souseda v městě K. Ona zdědila po dědovi, otci nebožky matky, značné jmění; otec její podruhé se oženiv měl syna, Evina otce, jemuž odkázal dům v dotčeném městě. Evin otec, venkovský stavitel, byl muž hodný a rázný vlastenec, jak professor dotvrzoval; nebylo tenkráte žádné národní slavnosti, žádného táboru, aby tam nebyl stavitel Svatoň. Také pro tábor seděl. On také vedl národní ruch ve svém městě, byl jedním ze zakladatelů čtenářské besedy a pak i Sokola, a horlivě se účastnil i ve spolku zpěváckém.

U něho odbývány také mnohé schůzky jednak spolkové, jednak přicházeli k němu stejně smýšlející, a tu děti Svatoňovy, beztoho národně vedené slýchaly hovory, jež jmenovitě čilé Evě utvrdily cit vlastenecký.

„Otec však málo doma meškal," vypravoval Bláha, „jsať většinou na stavbách nebo zaměstknán politikou a schůzemi. O pečlivější vychování své

dcerky valně nedbal. Po obecném názoru mínil, že jí obecná škola dostačí. A jí nestačila. Hocha dal na studie. Taktě se stalo, že vědomosti Eviny jsou velmi kusé. Onať sama to cítí. Ale vtip má to děvče; rád s ní hovořím. A také proto, že je jiného, vážnějšího smýšlení nežli děvčata bývají. Vlastenka je, ale ne z mody. Kořeny má z mládí, z domova, že opravdivé, to z toho vidíte, že se ani tu na Ostrově nezměnila, ač tu má proto mnohé potýčky —"

„Otec jí zemřel?"

„Ano, i matka. Nějakou maličkost zdědila, ale není toho mnoho, myslím. Ostatně nevím — Teta se jí ujala, a tak se dostala sem —"

„A bratr —"

„Tenť je někde adjunktem soudním. — Je ženat, má četnou rodinu."

„Slečna byla již nevěstou? —" prohodil Hodoval; otázku tu měl už chvíli na jazyku.

„Ano, byla zasnoubena s jakýmsi učitelem, velmi hodným prý mladíkem. Ale on umřel, na úbytě —"

Hodoval na okamžik hleděl před se mlčky. Pak řekl:

„Na ní by nikdo nepoznal, že byla tak nešťastnou —"

„Toť ne, toť máte pravdu. Ale prchavou není. Myslímť, že zkusila dost, a žeť ještě ani teď — ale dovede to utajiti."

„Její postavení tu —" prohodil Hodoval —

„Valenta ji má rád, jako by jeho vlastní neť byla. — Tetka není sice zlá, ale někdy podivná —"

„A různé názory a zásady —"

„Ano, ano — pak není ovšemť divu, že teta má neť za přemrštěnou —"

Hodoval ani pak, když se rozešel se starým

professorem, tak hned neusnul. Nedaly mu hovory, které s ním za dne i teď večer měl o Ostrově samém i o poměrech národních vůbec. Také na Evu si vzpomněl, na její neštěstí, na mrtvého ženicha, ale při tom v duchu se mu ozval její zvučný, zvonivý, pěkný smích. — Posléze usnul.

Poklidně nespal. Pak se i vytrhl ze spaní, a nemohl se vzpamatovati. Nová ložnice ho nějak mátla. Bylo tma a nemohl hned ani okna nalézti. Ale v tom už zahlédl rudá světélka, jež tam přes dvůr mrkala. Ano, totě u sochy sv. Václava na konci aleje. — A odtud, ano, zavzněl smích, ten jasný, veselý, srdečný smích dívčí, ale ne j e j í, nýbrž Evin. — Dobře ho poznal, a zněl mu dosud, slyšel ho ještě.

Probudiv se ráno, nebyl vesel. Něco jako by ho tížilo. Vzpomněl si na sen, který se mu zdál. Hezky, mile zněl ten smích.

„Abys to poznamenal do zápisníku, jaký byl tvůj první sen, o ní, o Evě —“ sám si v duchu s úsměškem pověděl.

Vyjasnil však líce, když po té vstoupil starý professor, dobře vyspalý, čilý, svěží jako melounek. Hodoval mu rád a ochotně slíbil, že ho brzy navštíví, neboť sám se tam k němu chystal. —

Dopoledne minulo, nežli se Bláha vypravil a rozloučil. Odpoledne pak nastoupil Hodoval svůj úřad.

VI.

Proroctví doktora Koukola, kterým přítele svého děsil a varoval před vychovatelstvím, nikterak se nesplnilo, leda v tom, že život na Ostrovské samotě byl skutečně velmi tichý, ano jednotvárný. Hodoval však se záhy do něho vpravil,

ano liboval si v tom klidu, který naň dobře působil. Na divadlo ovšem někdy vzpomněl, ale studium, v němž nabyl nového, svěžího zalíbení, a procházky neznámou dosud krajinou, mající tolik pěkných koutečků za krásných, podzimních odpolední mu mnoho nahradily.

V povolání svém byl také spokojen. Edáček požíval sice nejednoho privilegia u svých rodičů, jsa jejich mazánkem, ale dal si říci. Jeho přílišná živost sice časem vadila, ale Hodoval snažil se upoutati jeho pozornost i zájem, a dařilo se mu většinou. Vypravování historická a zeměpisná zajímala Edáčka nejvíce, a míval při nich tolik a takových otázek, že nebyl vychovatel s to, aby všechny zodpovídal. Někdy ani nemohl, jako když se Edáček ptal, co se stalo s koněm, na kterém Žižka jezdil, a kam se poděly všechny husitské vozy a podobné a jiné. Nejraději však čítal Edáček a slýchal o starých hradech, a na chlumu za lípovou alejí postavil si v duchu hrad Borotín, nebo cestoval v dalekých zemích, zvláště v Americe. —

Někdy ho postihl Hodoval u nějaké knížky cestopisné pro mládež tak do ní zabraného, že když na něj promluvil, chlapec tmavé své oči na něj vyjeveně upřel a něco odpověděl, jako by sám byl v tom, o čem četl, což se ovšem k otázce vychovatelově nikterak nehodilo. Stichl-li Edáček někde v koutku kresle, mohl Hodoval hned udati, že chlapec staví nějakou tvrz v prairiích amerických, že se s ní s několika druhy statečnými brání proti divokým Indiánům, tvrz jejich velikou silou obléhajícím, nebo že si maluje panáky, figuriny stejnokroje, který si vymýšlel pro svou armádu, které v duchu vládl a rozkazoval a ji šikoval veda ji proti nepříteli.

Aby živé mysli chlapcovy vychovatelsky užil, aby jeho obraznost řídil a pokud nutno bylo mírnil, na tom si dal Hodoval záležeti, jakož i na tom, aby vzbudil ve svém vychovanci zálibu v domácích dějinách, aby v něm roznítil lásku k vlasti a její minulosti věda dobře, jaký to pevný základ k rozhodnému vlasteneckému smýšlení a hrdosti národní.

Proto dal si tolik záležeti na vypravování dějepisném pečlivě vybíraje a upravuje výjevy a obrázky z dějin přiměřené schopnostem chlapcovým. U vyučování nebyl nikterak obmezován, aniž udány mu nějaký směr nebo určitější přání. Valenta se ob čas zeptal, jak se Edáček učí, nezlobí-li příliš, jinak se nestaral, důvěřuje učiteli; paní jeho pak přišla z počátku několikrát do pokoje, v němž se učili. Zasedla s nějakou ruční prací stranou u okna a poslouchala vychovatele i synka. Činila tak více ze zvědavosti, k vůli vychovateli. Co se vyučování samého týkalo, o to hrubě nedbala. Neměloť vychování její povrchné, jen forem hlavně dbalé, a dle forem vzdělanost jiných posuzující, té hloubky, aby mohla o vyučování synově samostatně souditi, třeba že o svém jemném vzdělání byla přesvědčena.

Jí stačilo, že měl Edáček vychovatele rád, a ten pak, že synka patrně horlivě a s láskou učil, hlavně však u ní bylo, že ho naváděl ke způsobům, třeba že ho nerozumně necepoval a k bezduchému poklonkování nevedl, proti čemuž, kdyby byl činil, zajisté by také nic nenamítala.

Paní Valentová byla s vychovatelem jak náleží spokojena. Nejvíce si ovšem chválila jeho chování, jak se umí pohybovati, tak říkala, a že je na každém jeho kroku znáti, že se pohyboval ve vyšších kruzích. Rozumí se, že ku příznivému

tomuto úsudku nemálo přispívaly jeho dvorná ochotnost k ní a všecka uctivá, nevtírající se pozornost, kterouž jí věnoval.

Kdykoliv ho chválila, skoro pokaždé si vzpomněla na předešlého vychovatele pana Nováčka, kandidáta professury, jenž byl sice důkladně vzdělán ve svém oboru filologickém, ale neobratný v obcování s lidmi, jmenovitě ve společnosti, suchopárný, u vyučování pak pedantický.

Hodoval ho znal také z úsudku professora Bláhy, jenž se, když s Hodovalem po večeři sám na hoře seděl, o Nováčkovi takto zmínil:

„Byl to hodný, mladý muž," pravil o něm, „důkladný filolog, ale to dost. Jinak se o nic nezajímal. Byl jeden z těch našich četných odborníků, kteří zaberou se do svého předmětu, do svého odborného studia, a pak už nic jiného pro ně na světě není, nic co doplňuje a šíří vzdělání, a tím méně společenské uhlazené formy. Na ty nemají času, těch nedbají."

A na to dodal tenkráte Hodoval:

„A jsou ještě jiní, kteří proti nim zúmyslně hřeší a jimi povrhují. Ti v klackovitosti a v neurvalosti mluvy hledají něco zvláštního, jak oni si myslí, že je to jaksi demokratické, a škodí jen sobě v životě a někdy i nám."

Den za dnem míjel na Ostrově klidně a jednotvárně. Kromě knih a procházek měl Hodoval ještě jednu zábavu — hon. Obyčejně šel s panem Valentou; někdy se k nim přidal příručí.

Vambera v nezbytných, vysokých botách, jenž i tu rád zabrousil do politiky. Bylo z jeho řeči, někdy až příliš nehledané, patrno, že je čtenářem jen jedněch novin a živ jen jejich stravou, a že kromě nich nic jiného nečte, leda tak něco hospodářského.

Němcům se smál a dost jim za příležitosti nadával a podivil se, když mu vychovatel na některých případech ukázal, že to není protivník k smíchu, nýbrž velmi nebezpečný, a když mu dal znáti, že se nadáváním nic nespraví.

Z takových hovorů i z toho, že Hodoval neměl patrného zájmu pro hlučné slavnosti a průvody, o kterých Vambera vypravoval s nadšením, jakož i proto, že vychovatel neoplatil rovnou měrou důvěrné, kamarádské jednání, jak se k němu Vambera hned po prvním setkání měl, vzešel mezi oběma jakýsi stín. Vambera nebyl s vychovatelem spokojen a nestajil toho před Evou, u níž měl poměrně nejvíce slechu.

„Ten professor“ (mínil tím Nováčka bývalého vychovatele) „byl takový slovíčkář, latinkář, s nímž pro ty jeho plesnivé klassiky nebylo řeči (Vambera mluvil o starověkých klassicích vždycky s úsměškem, ač jich neznal). „A tenhle ten — (myslil Hodovala) to je zpátečník, aristokrat. Je to vidět, že byl knížecím vychovatelem. Nadchl tou panštinou —“

Jednou vyšel si Hodoval sám s puškou do pole. Bylo pozdě odpoledne. Chodil dlouho, až posléze se dostal do háje za lipovou alejí a jeho prořídlou teď klenbou až k altánku u malé paseky.

Usedl tam a chvíli se zamyšleně rozhlížel krajinou.

Pojednou zaslechl opodál zpěv, vlastně jen popěvek. Někdo se blížil. A již vystoupil, už ho viděti statného muže, širokých ramenou, dosti vysoké postavy, plavých vlasů a vousů, prostě ale vkusně oděného. Bylo mu tak něco přes třicet let. Kráčel k altánku. Spatřiv Hodovala, poutichl, ale bez překvapení, klidně ano zkoumavě se na něj podíval.

„To je Weinolt!“ v ten okamžik se ozvalo Hodovalovi v duchu. Neviděl ho dosud, neznal ho, ale v ten okamžik byl přesvědčen, že to je on. Pohledy obou, chladné, pronikavé, se setkaly. Ale domnělý Weinolt už zacházel a již si opět pozvukoval jako prve. Ani se neohlédl. Když se pak Hodoval domů vrátil, zastal tam onoho muže, s kterým se u altánku sešel. Byl skutečně Weinolt. Paní Valentová představila Hodovala po německu. Hodoval hned za prvního setkání se s tím mužem v duchu se mrzel. Byltě skrze něj Ostrov pojednou všechen německý. Manželé Valentovi jen německy s ním mluvili, ač továrník uměl česky, jak sám doznal, když se ho Hodoval za příležitosti otázal.

Doznal se, ale tak, že to vychovatele bodlo.

„I, naučil jsem se česky, ač češtiny nepotřebuji,“ pravil s takovým podivným úsměvem.

„Myslil bych, že přece,“ odvětil vychovatel, „už v zájmu vašeho závodu, neboť ráčíte tam míti velkou většinu českých sil —“.

„Ano, mám, ale to je všechno závislý lid a ten se musí mně přizpůsobiti —“. Znělo to velmi tvrdě a Eva pohlédla při tom na Hodovala, jehož spánky se zarděly. Nicméně klidně podotekl:

„Zákazníci však —“

Weinolt nedal mu ani domluviti. Usmáv se a mávnuv rukou pravil sebevědomě:

„To jste na omylu. Já zasýlám většinou za hranice a co doma, to jsou vesměs moji krajané. Nebo velký obchod a průmysl je v našich rukou. A co jsou české firmy, ty korrespondují po německu —“

To řekl s jakousi vítězoslávou i úsměškem. Hodovalovi bylo trpko; v těch slovech bylo mnoho

pravdy, věděl, jak obchod náš všude nehájí práv naší mateřštiny ano dobrovolně, z pohodlnosti a netečnosti je zadává.

„Pak je to tím hezčí, pane Weinolte," ozvala se pojednou Eva po česku „že když češtiny pranic nepotřebujete, že jste se jí naučil."

Valenta se zasmál, paní Valentová se obrátila po Evě, Weinolt schmuřil obočí, ale již usmáv se odvětil po německu:

„To víte, slečno, zajímavý idiom, a pak chci poznati českou literaturu —"

Ale v tom už paní Valentová z opatrnosti vskočila do hovoru jinam ho obracejíc. Tušila že by došlo třeba do ostřejší toniny, která již vyznívala z ironické odpovědi továrníkovy.

Weinolt zdržel se až do samého večera. Vypravoval, jak se měl na cestách, na kterých poslední dobou meškal. Z vypravování toho poznal Hodoval, že je továrník muž nejen bystrého rozhledu, praktický, ale také mající smysl pro umění. Vypravoval o galleriích a uměleckých sbírkách, které na cestách navštívil a prohlédl, a patrně ne z mody, jen aby mohl říci, že tam byl, ale ze záliby skutečné. Na tom poli shodl se s Hodovalem lépe, nicméně, když se rozcházeli pohlédli na sebe podobně jako tam u altánku, a pohledem tím si řekli:

„Známe se!"

Za to tím vlídněji pohlédl Hodoval na Evu, když s ní osaměl, ani manželé Valentovi šli hosta patrně jim vzácného a velmi milého, vyprovodit.

„To se mně od vás líbilo, slečno!" pravil, k ní přistoupiv.

Usmála se, těšilo ji to, a řekla:

„Kdybych mu jen mohla všecko říci! A vy asi také," dodala — „ale tady! — Je to tvrdý

člověk! — Slyšel jste, co řekl o dělnících —“ a pověděla o českých dělníků synech, jež pro německé studium a odnárodnění zakoupil. —

Hodoval byl sám sebou nespokojen. Za to ho těšilo, jak se Eva ozvala, jakož i to, co mu řekla: „A vy také!“ —

Eva ho vlastně zajímala hned od první chvíle, co ji spatřil. Bezděky se mu zalíbila jako část pěkného obrázku, když ji shlédl večer před sv. Václavem u sochy téhož světce. Téhož večera pak ho překvapila svým úsudkem o patronu a dědici české země, poněvadž se byl mínění takového tu na Ostrově nejméně nadál, a nad to od dívky, jež sochu téhož dědice světly ozdobila. To, co pak mu professor Bláha o Evě vypravoval, vzbudilo ještě větší jeho zájem. Rád s ní mluvil a záhy si doznal, že s ní ze všech Ostrovských rozpráví nejraději.

Líbila se mu její přímost a nestrojenost, pro kterou vždy pochvaly u tety své nedošla. A přece se nepřetvařovala a byla upřímná i sama k sobě, snažíc sebe pozorovati a pravdu si říci. Proto se jí planými komplimenty a lichotou nikdo nezavděčil, a proto u ní Hodoval hned na poprvé mnoho získal, že tetě netajil svého mínění o nábytku staroněmeckého slohu, a že také jí, Evě za časté oponoval.

Scházela se s ním u stolu, často také v zahradě, nebo byly pěkné, teplé dny toho podzimu. Obyčejně to bylo ve společnosti; někdy i sami se tu setkali. Eva Hodovala ráda vídala a ráda byla v jeho společnosti, jakož on v její. Cítili, že jsou spřízněného smýšlení vlasteneckého, a to je nejvíce a rychle sblížilo, a to tím více, poněvadž Eva v tom ohledu byla na Ostrově osamělá. U příbuzných neměla ovšem porozumění; strýc mínil,

že o takové věci se nemá děvče starati, jakož on sám se valně nestaral. Teta pak ji nazývala přemrštěnou a za takovou ji také měla společnost, s níž se paní Valentová nejvíce stýkala a již sobě zvala.

S bývalým vychovatelem panem Nováčkem neměla Eva skoro žádných styků, an odbyv si své hodiny s Edáčkem, jen svých knih si hleděl. Vambera byl ovšem co do smýšlení Evě nejbližší; ale jeho plané mluvení jí nestačilo a mívala své mínění proti němu, jehož dovedla i vtipně hájiti. Jej pak to namáhalo s děvčetem se „hádati“ a nad to s děvčetem, kterému již bylo přes dvacet a které nemělo valného jmění, a které přes to vše se vždycky nesmálo jeho vtipům a mívalo své zvláštní mínění.

Ovšem jeho spůsoby někdy příliš volné také se nezamlouvaly jejímu citu a přirozenému taktu. Nicméně celkem dosti dobře vycházeli, jsouce bezděky v alianci za časté i spojenci v půtkách o věci národní prvé nežli se nový vychovatel dostal na Ostrov.

Bylo přirozeno, že Hodoval dříve a poměrně záhy dobyl si Eviných sympathií a že se sblížili více, přátelštěji nežli bylo s Vamberou. Eva poznala v Hodovalovi muže jemného a přece ne titěrného, přímého, opravdivého. Ovšem, co uslyšela o něm od Bláhy, to mu také neublížilo. Vážilať si Eva starého professora a ctila ho velmi. Proto byla také přesvědčena, že ten, kterého on odporučil, bude hodný. Slyšela, jak se Hodoval svým rodičům obětoval, slyšela, že byl nešťasten v lásce.

To vzbudilo zvláštní její účastenství i — zvědavost. Byla by ráda více slyšela, a sama již se domýšlela a kombinovala, že rodičům i své srdce, svou lásku obětoval. Bylo to krásné, hr-

dinské, ač poslední tuto oběť mu v duchu nechválila, litujíc té, která, jak si již vybájila celý román, utrpěla zároveň a stala se bezděčnou obětí.

Kdo asi ta nebohá byla? Kde asi je? Myslila také na to, jak Hodoval neštěstí své snáší. Dovede býti tak zábavným a veselým. Přemahá se, nebo již zapomněl? Ale rád bývá sám, vyhledává osamělé koutky v Ostrovském okolí.

To všecko Evu velmi zajímalo; ale také hovor s ním se jí líbil. Dovedl pěkně vypravovati a líčiti, vždycky v čas a přiměřeně, nic se nechlubě svými cestami aniž na ně zúmysla řeč zaváděje. A rozhodného byl smýšlení.

Té rozhodnosti by se byla nikdy nenadála a tušila, že jí všecko ještě své mínění nepovídá, že je v srdci ještě rozhodnější, že by se až Vambera podivil. Leccos nového slyšela od Hodovala z dějin domácích, když náhodou v hovoru o ně zavadili, nejedno světlo jí vzešlo jeho výkladem na věci a poměry, jimž dosud dobře nerozuměla.

Také přišli za hovoru na jejího nebožtíka otce, o němž nevlastní jeho sestra, paní Valentová, před Evou nemluvila vždy s největší šetrností, vytýkajíc mu přemrštěnost, a že kdyby si byl lépe svého hleděl, že by bylo jinak dopadlo. Ano, to také nemohla odpustiti, že byl zavřen pro své rebelantství, jak ona to nazývala. Strýc sice nikdy tak ostře o svém nebožtíku švagru se nezmínil, ale v tom s manželkou svou souhlasil, že nebyl dosti praktický a že si měl více hleděti svého. A nyní zase jednou po čase slyšela dcera jiné mínění o svém otci, kterého milovala a jehož památku tak ctila!

Hodoval s upřímným, nelíčeným účastenstvím naslouchal jejímu vypravování, a on, tak studo-

vaný a učený, pronesl jiné mínění o jejím otci a jeho době, nežli dosud slýchala. Uznal, jak bylo důležité zakládání spolků hlavně čtenářských a zpěváckých, jež i po dnes by měly důležitý úkol, že však na mnoze velmi ochably v původní své činnosti a působnosti, jak znamenitě působily i u vzdělání, ještě více však u šíření národního vědomí, jež nemalou měrou také utužovaly a rozmnožovaly důležité spolky sokolské. O založení a rozkvět těchto spolků pracoval a to velmi zdárně i obětivě Evin otec v letech šedesátých v rodném její městě, a Hodoval nemohl než s uznáním o působení takovém promluviti, třeba že neutajil, jak prvotní toto opravdivé nadšení a snažení po našich končinách později zplanělo a jak místo opravdivé práce a skutečného působení u přemnohých našich spolků zavládlo jen hlučné, slavnostové, nákladné a drahé vystupování na veřejnost, z něhož nic nezbylo než unavení, ochablost. Tak nejčastěji spolu v zahradě hovořívali před břečťanovou besídkou. Setkávali se tu dosti často a ton jejich rozhovorů nabyl rázu přátelského.

O podobných vážných věcech mluvívali nejčastěji. Hodovalovi to bylo velmi milo. Překvapovalo ho u venkovské dívky, jež nenabyla zvláštního vzdělání, že ji takové hovory živě zajímaly. Za časté uhodil za těchto rozprávek na tu neb onu mezeru vědomostí, za časté bylo mu leccos Evě vysvětliti. Činil to však rád, poněvadž bystře chápala a bystře soudila. Často se sama přiznala, že tomu neb onomu nerozumí, a slušelo jí, když svým milým způsobem požádala ho o vysvětlení. Ona pak neostýchala se u něho tak učiniti. Snad by byla jinému tak snadně neřekla, ale Hodoval získal si její vážnost a důvěru šetrností svou i věděním.

Jednou zažertovala, že přijel sem, míně, že bude tu míti žáčka, a nyní že má ke všemu ještě žačku. Řekl jí prostě, ale z tonu té odpovědi vanula pravda a srdečnost, že se na ty chvilky těší. Usmála se, a v tom se pohledy jejich setkaly; oba se také na ten okamžik zamlčeli.

Hodovala zajímalo Evu pozorovati. Jedno mu však bylo u ní záhadným: měla lásku, byla již nevěstou, ale před samým sňatkem pozbyla ženicha svého. Minulo ovšem od té doby asi pět let, co zemřel, nejprudší bolest přešla, nicméně bylo Hodovalovi podivno, že nenašel žádných stop tajného, tichého zármutku u dívky jinak tak opravdivé a vážné.

A to téměř nic neznamenal. Byla klidně veselá, ráda měla dobrý žert, ráda se zasmála. On sám se ovšem o zacelené ráně její ani nezmínil, obávaje se i jen slovíčkem se jí doteknouti. Ona pak sama o svém neštěstí také nikdy nepromluvila.

Někdy se mu ovšem za hovoru s ní zdálo, že mluví, mluví, že však její myšlénky byly na okamžik ty tam; někdy postřehl ji také na zahrádce před besídkou nebo v besídce sedící nějak zamyšlenou. Nezdálo se mu však, že by to bylo zadumání nad zapadlým na vždy štěstím; spíše se snění jakémusi podobalo. O čem by snila?

To všecko ho zaměstknávalo a častěji o tom přemýšlel. Že nebyla úplně šťastna a spokojena, o tom nepochyboval a tušil to tu tam z nejednoho její slova. Než to mohla již nespokojenou býti pro nynější své poměry, pro svou závislost na místě, kdež se jí zajisté nedařilo po vůli, a pro poměry tu panující valně se nelíbilo. Jen jednou se vyslovila poněkud příměji.

Bylo to za pěkného odpoledne (v říjnu měsíci).

Hodoval jda zahradou zastal tam Evu a zase před břečťanovou besídkou na výsluní. Dosud jí na jiném místě neviděl, vždycky tu, když usedla. I podotekl, že to asi zalíbené místečko, a také že je ta besídka hezka neobyčejně bujným a krásným břečťanem.

„Líbí se mně tu, ano," odvětila. „Ale břečťan není šťastná rostlina. Nejlíp se tam daří, kde není štěstí."

Řekla to vážně, a než-li se Hodoval zeptal, zamluvila to, veselc mu vypravujíc, co zase Edáček vyvedl, jak rohatinkou střelil po vrabci, ale jak při tom také rozbil okénko, jak se strýček zlobil, ale ze vší zlosti jak se dal do smíchu, an ohledáním na místě seznal, že Edáček je výborný střelec, div že ho ještě za to nepochválil.

Hodoval, ani nevěda z počátku, jal se Evu bedlivěji pozorovati, její tvář, když na chvíli sami rozmlouvali nebo když byla nějak zaměstnána na zahradě a on se třeba na blízku k tomu hodil. Všímal si její líce, očí, a to i ono se mu na ní líbilo, tu oči i jejich pohled, tu čelo, a rád na ni hleděl, když kráčela zahradou mezi záhony květinovými, nyní skoro již odkvetlými, nebo když zahlédl její štíhlou postavu beroucí se pružným krokem lipovou alejí. — A smích její mu neovšedněl. —

Rád slyšel pokaždé jeho milý zvuk, nedojímal ho však tak jako když ho poprvé uslyšel. A když si vzpomněl, že se mu o něm zdálo, tak jako zaznamenáno měl o své první lásce, již se nemrzel, jako toho jitra po tom snu o Evě. Ale jiného něco ho vzrušilo i dojalo, a upomenulo na pěkné, dávno minulé časy.

Zastal jednou Evu samotnu ve společenském pokoji sedící poblíže okna při nějaké práci. V po-

koji počalo se ukládati první šero soumraku, jen tam ve výklenku u okna bylo jasněji. A v tom polosvitu seděla Eva rychle práci dokončujíc, chtíc patrně do soumraku býti hotova. Pozvukovala si nějakou písničku. Ani si nevšimla, že vychovatel vstoupil. Ten tiše stanul a neozval se. To pro její zpěv i píseň samu. Slyšel Evu poprvé zpívati a zpěv ten upomenul ho jako před tím její smích na bytost někdy mu nejmilejší.

Často tak u ní sedal, ana pracovala, zpívajíc při tom ne silným, ale mile zvučným hlasem, a pěkně, s citem zpívajíc. Líbívalo se mu tak, že když ustala, ji poprosil, aby ještě zazpívala. A tu ona někdy opřevši hlavu o stěnu, tak že se jí kulatá, pěkná brada nadzvedla a bylo viděti bílé, táhlé hrdlo, zazpívala majíc oči sklopeny; tkvěly na něm z pod víček, hleděly na něj laskavě, usmívaly se, jako její pějící rty —

A teď uslyšel Hodoval, jak Eva si pozvukovala jednu z těch písní, kterou v těch blažených chvílích slýchával — Ale v tom Eva pozvednuvši hlavu ho zahlédla, a ihned přestala. Přistoupiv prosil, aby se nedala vyrušovati a dozpívala tu milou píseň (Byla to: „Teče voda teče, od potoka k řece —“) že mu je také mila a že již ji dávno neslyšel.

Eva chvilku váhala, vymlouvajíc se na svou neumělost, ale pak chtějíc vyhověti jeho opětné a patrně důtklivé žádosti zazpívala tiše, polohlasně, tak jako prvé sobě, práci pustivši. Byla poněkud v rozpacích a tu bezděky, jak seděla ve výklenku okenním, opřela svou plavovlasou hlavu o zeď. Brada se jí nadzvedla, bylo viděti bílé, táhlé hrdlo a z pod víček utkvěl těkavě pohled na Hodovalovi, na nějž se ústa rozpačitě pousmála.

Vychovatel ani nehlesl. Naslouchal milému

zpěvu a zraku s Evy nespustil, jíž to, jak v tom zásvitu seděla majíc tmavé šaty a bělostný, krajkový šáteček kolem hrdla, velmi slušelo. — Ale jak sloku dozpívala, ustala, a více již nezazpívala. Hodovalovi však zněl toho večera dlouho její zpěv; ona pak uvažovala, co že tak pozorně naslouchal. — —

VII.

Říjen, jenž v první své polovici byl tak pěkný, slunný a téměř bez větrů, změnil se pojednou ve své polovici druhé. Nebesa se zakabonila, přes tu chvíli spustil se déšť, na zahradě, po sadech dvorských i na alejích a v háji rval vichr zlaté i zarudlé listí, tak že vířilo v sychravém vzduchu a padalo na rozvlhlou půdu a vybledlý trávník. V nístějích prošlehly plameny a praskot jejich mile teď ozval se v pokojích.

Zlá nepohoda účinkovala jmenovitě na fantasii Edáčkovu, způsobivši u něho aeru kozáckou. Někde ulovil tajně z Eviny knihovničky, již zdědila po svém otci, překlad nějakého románu polského z kozáckého života; tajně ho, rozumí se, přečetl, a již byl pak všechen kozák a kolem všecko step, na niž nejživěji ho upomínal hučící vítr a ven na ni ho lákal. A tak se stalo, že za vhodného okamžiku zmizel a že ho pak Hodoval zastihl s huňatou bundou jakousi přes ramena přehozenou (to měla býti burka), s beraničkou pérem ozdobenou na hlavě a v ruce s velikou tyčkou, k boku vodorovně nasazenou, jako by se upřímo hnal na nějakého psího Tatara —

A hnal se opravdu, s lípové aleje dolů na louku a tou dále, větru nedbaje a hopkoval (fan-

tazie mu koně dala); dlouho musil Hodoval volati, než-li se navrátil. I přišel se sklopenou hlavou, se svislou pikou, zvolna, jako by bůh milý ví co verst ujel širošírou stepí. —

Došlo na příslušnou domluvu, za to, že Edáček nechav úlohy, již měl vypracovati, bez dovolení ven zmizel. Za to, že se v kozáčka proměnil, Hodoval mu ovšem nic neříkal, a později, když se chlapec zase jak náleží choval a pilným byl, za odměnu a pro oddech mu na mnohé jeho otázky pověděl, co pro něj bylo, o slavných Záporožcích a jejich životě.

Touto kozáckou příhodou dostala se, když Edáček se na všechno přiznal, Evina kniha do Hodovalových rukou. Sám sobě se podivil a usmál, že když přišel do svého pokoje, knihu tu nějak bedlivě si prohlížel a nad ní se zamyslil. —

Ta kniha také byla toho příčinou, že druhého dne se o ní, o bibliotéce, z níž byla, a o čtení vůbec rozhovořil s Evou a to ne v pokoji, ale v zahradě, neboť toho dne po dlouhé nepohodě vysvitlo hned z rána krásně slunce a zářilo po celý den na modrojasných nebesích.

Již před tím za hovorů s Evou stala se častěji zmínka o čtení a knihách, z čehož Hodoval vyrozuměl, že nečetla příliš mnoho, ale co četla, s upřímnou oddaností, jak by si jen každý autor přáti mohl, že to nebylo povrchné, chvatné stránek přečítání, aby se konce dověděla.

Co četla, o tom také přemýšlela a dlouho mnohdy se zaměstnávala knihou i když ji dávno přečetla. Proto také nebyla, jak se vyznala, žádnou vášnivou čtenářkou, nebo ji každá kniha buď rozčilila nebo velmi unavila.

Hodoval vida tu neb onu mezeru ve znalosti domácí literatury, upozornil Evu vhodně na pří-

slušné dílo, a sám jí je ze svých knih zapůjčil. Ona přijímala vše s povděkem od něho, uznávajíc v tom ohledu svou nedostatečnost. Ale divno dost, nikdo o tom nevěděl, leda že paní tetě utajeno býti nemohlo, že pan vychovatel zapůjčil tu neb onu knihu. Jinak hovořívali své vážné hovory, když byli náhodou sami ve společenském pokoji, nebo na zahradě, a Hodovala vždycky těšilo, když Eva vracejíc mu vypůjčenou knihu učinila tak, když byli sami, než když se stalo před tetou nebo vůbec před svědky.

Za toho krásného dne koncem října vyjela si teta do sousedního města, ale ne českého, jež bylo stranou jižní, ale do německého, od Ostrova na sever ležícího. Strýc byl s Vamberou někde v lese, Hodoval s Edáčkem v zahradě. Pak tam také Eva přišla. Netrvalo to dlouho, a již se dali do hovoru. Šli mezi záhony, až se bezděky zastavili u keře růží malmaisonek.

Zastavilo je jediné, poslední již poupě na keři tou pozdní dobou vypučevší.

„I v životě není takový opozdilý druhý květ žádná vzácnost —“ prohodil Hodoval. Upřela na něj tázavě velké své oči, ale v tom se již obrátila.

„Ah, slečna u letzte Rose! To si myslím!“ ozvalo se dále mezi záhony. Zahlédli tam na bílém pískovém chodníku štíhlou elegantní dámu v plášti do deště se skřipcem na nose. Usmívala se, a patrně již chvilku pozorovala Hodovala i Evu. Té se tato myšlénka, že byla pozorována, ihned kmitla, a proto se zarazila i pozarděla. Znalať hosta.

Ihned kvapila dámě vstříc, ale ta již se k nim sama přiblížila. Ne bez překvapení pohlédla na vychovatele, jenž se jí ukláněl. Teprve nyní ho poznala, on ji však hned, jak mile ji spatřil, tu

společnici svou na dráze, když se na Ostrov ubíral.

„Ah můj nepřítel!“ zvolala paní Brožovská, polo žertem polo úštipkem. „Ah pan rytíř se spuštěným hledím —“

Hodoval se představil.

„Pamatuji se dobře — To byl boj, slečno — Mějte se na pozoru, slečno,“ pravila pojednou k Evě se obracejíc. „Pan Hodoval je velmi bojovný, poznala jsem. Ostatně vy se asi lépe shodnete —“ dodala ironicky.

Eva za ten okamžik nabyvši opět úplného klidu, odvětila tím, že zvala milostpaní do salonu, aby měla po cestě lepší pohodlí a oznámila o tetě, kam jela a že se zajisté již za nedlouho vrátí —

„A v boji budeme pokračovati?“ ptala se se paní ředitelová majíc se k odchodu.

Odvětil, že by ji nerad měl za protivnici, ale zve-li ho do boje na tom poli, na kterém se již setkali, že je hotov, „třeba že nyní slabší, bez pomoci páně farářovy, v nerovném boji —“ dodal galantně.

Kynula mu z lehka a děla na shledanou.

Hodoval hleděl za odcházejícími, za kyprou a přece štíhlou paní ředitelovou a za sušší, ale za to urostlejší, štíhlejší Evou. Myslil na to, co paní Brožovská mluvila. Setkání to ho nikterak netěšilo. Nejvíce k vůli Evě. Zastala ho s ní u keře růžového, a dobře postřehl, jak se Eva na první okamžik zarazila. Patrně se lekla paní Brožovské, o které se jednou zmínila, že je ostrá. Tedy se již vrátila! Vyzvala ho na další boj. Žertem — Ale snad se stane tak opravdu. Zvěděl od professora Bláhy, že má paní ředitelová veliký vliv na paní Valentovou, jednak přímo, jednak nepřímo.

Pan Brožovský byl řiditelem sousedního velkostatku, jenž patřil jakémus hraběti z Němec. Ředitel byl všemocný, a říkalo se, že ne tak svým vlivem a svou dovedností, ale skrze svou půvabnou paní. Tvrdilo se o ní, ta že může si vésti po aristokratsku, poněvadž je prý opravdu modré krve, po otci, že je z levého boku, dcerou barona N.; a že pan Brožovský teprve pak tak rychle ve službě postupoval, když ji pojal za manželku.

Sídlem správy hraběcích statků byl Křovický zámek, od Ostrova asi jen malou hodinku vzdálený. Odtud paní Brožovská dosti často zajížděla návštěvou k paní Valentové, která návštěvy ty velmi ráda přijímala a ráda také oplácela. Bylať paní Brožovská celou aristokratkou, přicházela s hraběcí rodinou do styku a že byla šlechtického původu, to také nebylo u paní Valentové bez váhy. Proto slovo paní ředitelové u ní valně platilo a paní ředitelová, vtělený vkus, vždy elegantní, vždy s pokrokem mody, byla paní Valentové, třeba že o něco starší dámě, ale neměvši za mládí takových styků a podobného vychování, vzorem, dle něhož se Ostrovská paní jednak vědomě za časté i bezděky a nevolky řídila.

Letos v létě byla paní Brožovská v lázních asi dva měsíce, a vypravovalo se, že v těchže lázních meškal po čtyři neděle majitel Křovického panství hrabě Landeck. Po saisoně zajela do Prahy ku příbuzným a odtud pak na návštěvu ku svému bratru, jenž byl správcem panství švagra hraběte z Landecka. To se s ní právě Hodoval setkal, když se tam ubírala. Na sličnou paní Brožovskou již zapomněl, když tu asi třetího dne, co na Ostrově meškal, zaslechl za hovoru s paní Valentovou jmenovati její jméno. Byl ovšem pře-

kvapen a netěšil se zrovna, dověděv se, že paní Brožovská bývá na Ostrově dosti často.

Pověděl, že s ní asi jel, dělal však, jako by si jméno, jež mu farář pověděl, na jisto nepamatoval. Ale popisu, jak ho paní Valentová o své přítelce učinila, nemohl odporovati, a tak nebylo pro paní Valentovou žádné pochybnosti, že vychovatel jejich jel s paní Brožovskou. Evě však Hodoval pověděl, ale později, když se byli již dobře seznámili, jaký hovor měl s paní ředitelovou, a jakého ta je smyšlení.

Proto nyní Eva, když paní Brožovská na něj v zahradě tak promluvila, dobře porozuměla, oč běží a v duchu počítala, ta že vychovatele jen tak nepustí. Hodoval v zahradě s Edáčkem osaměv zamyslil se. Uvažoval, že dojde-li k nějaké potýčce, nebude míti té volnosti, jako ji měl v železničním voze. Bude třeba šetřiti paní domu, ale také postavení. Ne že by se o ně bál. Ale nechtěl zplna a očitě program svůj rozvinouti, aby snad paní Valentové nepolekal, aby mohl tiše, bez hluku ale jistě pracovati a postupovati. A zase se bál Evy. Ano bál se, aby o něm nenabyla křivého mínění. Věděl, jak je rozhodná a přímá, i obával se proto, aby opatrné jeho jednání neměla za slabost a nestatečnost. A aby se jí se vším svěřil, toho nemohl přece ještě učiniti. „Ještě," řekl si v duchu, jako by byl už přesvědčen, že jednou jí poví, že bude Eva jeho spojenkyní. Vlastně jelikož ji za takovou považoval. —

Ta nyní bavila paní Brožovskou, netrpělivě v duchu očekávajíc, kdy se již teta vrátí. Netěšilať jí návštěva valně, věděla, jak paní ředitelová na ni hledí a o ní smýšlí. Dobře si toho povšimla, že záhy zavedla řeč na Edáčka a pak na jeho vychovatele. Eva odpovídala klidně, opa-

trně, a když se paní Brožovská zeptala, jak Edáček v němčině pokračuje, odvětila, o tom že nemůže podati žádoucí zprávy, poněvadž nesleduje vyučování Edáčkova. —

„A sama s ním německy nemluvíte —“ vpadla jí paní ředitelová do řeči usmívajíc se. Eva tomu rozuměla, než klidně odvětila:

„Ano, nemluvím nikdy. Připadá mi to divno, když příbuzní a zvláště členové jedné rodiny mluví ve spolek cizím jazykem, není-li toho zvláštní potřeba.“

„A proč?“

„Připadá mi, že je to nepřirozeno, tak jako abych se také v duchu, sama, doma modlila cizím jazykem —“

„To jest německy —“ mínila ostřejším tonem paní Brožovská.

„Ano, také —“ pevně odvětila Eva.

„A což Melanie, jak ta píše domů, ne-li německy?“

„Chce asi ukázati, jak v němčině pokročila —“ odvětila Eva vyhýbavě, ač v duchu zavrhovala, že tak sestřenka činila.

V tom zahrčel na dvoře vůz. Paní Valentová přijela. Eva si v duchu vydechla. Když však teta vstoupila s hostem, s továrníkem Weinoltem, pomyslila si vycházejíc ven pro nějaké zákusky:

„Teď jsou pohromadě —“

Než-li se zase vrátila, odbylo se vzájemné, velmi srdečné vítání, any se tak dlouho neviděly, a zvláště paní Valentová dala na jevo velikou radost nad příjezdem své přítelkyně, na níž sobě ihned povšimnula nových šatů, zvláště pak nového, velice vkusného náramku, jenž budil její obdiv, touhu i tajnou závist. Paní Brožovská pozdravivši se s továrníkem jako se starým, dobrým

známým, ptala se na rodinu Valentovu, na dcerušku, na syna Bedřicha, o němž pověděla, že se s ním v Praze setkala a že výborně vypadá. O něm hovořila nejdéle, nejméně pak o nejstarším, o Václavovi, o němž se jen zmínila, jeli dosud ve Francii. Došlo také přirozeně na Edáčka, že má nového vychovatele. Paní Valentová ho velice chválila a první její bylo ovšem, že byl tolik a tolik let vychovatelem v rodině knížete H..., a za řeči jméno to knížecí ještě asi dvakráte se zablesklo. Rozumí se, že neopomenula také své přítelkyni říci, že o ní pan Hodoval vypravoval, že s ní jel v jednom voze železničním, jak se ona, Valentová o to s ním smluvila.

„A což říkal? O naší zábavě," kvapně se paní Brožovská tázala usmívajíc se.

„Tenkráte vás ještě neznal. Ale to řekl, že jel s dámou velmi elegantní a hezkou; pak jsme se smluvili, že jste to vy byla, má milá, že jste se velmi živě bavili —"

„Ano, velmi živě —" opakovala, ale ironicky.

O malé však šarvátce slovné, kterou měla s Hodovalem, se té chvíle nezmínila.

O svačině se Hodoval s hostmi setkal.

Eva se divila, že paní Brožovská nezavedla širší řeči o Edáčkovi a jeho prospěchu v němčině, jakož si také toho dobře povšimla, že je k vychovateli velmi laskava.

To nebylo pokračování v boji, ku kterému ho vyzvala. Než k malému zápasu došlo přec a mimo nadání. Weinolt, jenž všecku skoro pozornost věnoval paní domu, byl toho příčinou.

Živě vykládal paní Valentové o novém rozšíření své továrny a byl předmětem svým velmi zajat; nicméně sledoval pokud bylo možná rozmluvu, do níž se v ten okamžik zabrala paní

Brožovská s Hodovalem. Nejvíce ho mrzelo, že česky mluvili, a vinu toho dával ovšem vychovateli, jenž tak začal. Toho nikdy tu nebývalo; všichni vždycky mluvili v jeho přítomnosti německy, vyjma tu přemrštěnou, tvrdošíjnou slečnu. Mínil Evu.

Paní Brožovská právě vypravovala míchanou svou řečí o některých starobylých kusích nábytkových, jež se jí podařilo získati. Z veškeré její řeči bylo zřejmo, že je přehorlivou sběratelkou starodávného nábytku, ale, jako sta jiných, ne z lásky ku starožitnostem, nýbrž z mody. S nadšením vypravovala, co má její bratr ředitel v Petříkově starobylého nábytku a mnohé vzácné kusy že pořídil v nejbližším svém okolí (bylo ryze české), a tak že si zařídil takový pěkný, „altdeutsch“ pokojíček. —

„Z těch Petříkovských starožitností?“ uklouzlo Hodovalovi.

Paní ředitelová stiskla rty, ale již kvapně dodala, že ne, že má kromě nich ještě mnoho věcí. — A v tom Weinolt, ukončiv své vypravování, oslovil paní ředitelovou, že pan Hodoval sotva s ní sdílí její nadšení pro ten staroněmecký pokoj. —

„A proč?“ divila se. „Proto že je Čech?“

„O nikoliv, milostivá paní, kdyžby byl dle slohu věrně pořízen, jistě by se mně také líbil,“ odvětil Hodoval, „ač netajím, že já bych si ho nezařídil.“

„A proč?“ divily se dámy.

„Protože se mně vlašská renaissance lépe líbí nežli německá.“

„A česká?“ otázal se náhle Weinolt, a usmál se zlomyslně.

„Máme nejednu stavbu toho slohu, která má svůj zvláštní ráz, náš, domácí, český —“

„A od Němců byla stavěna,“ vpadl Weinolt.

„Tak bývá v německých knihách psáno. Dle nich Němci u nás všechno vystavěli. Nejkrásnější stavby slohu vlašského stavěli však u nás Vlachové, jako Francouzové nám první stavěli svým slohem, gotickým, a jako se slovanskými apoštoly přišel k nám sloh byzantský —“

„A od Němců nic —“

„Nepopírám, že jsme od Němců nic nepřijali a lecčemu se od nich nenaučili, jakož oni přijímali svou vzdělanost a učili se od svých západnějších sousedů. — To se jim za hanu nevyčítá. Nám však se to ustavičně vyčítá. Národ od národa se učí —“

„A proč tedy vy Čechové se tak bráníte a upíráte, že jste se mnohému od nás naučili. — A proč se nyní nechcete učiti, a nic od nás přijati, náš jazyk, z naší bohaté kultury —“

Paní Valentová začínala se obávati nějaké půtky.

Weinolt mluvil už živěji a vychovateli, třeba že mluvil klidně, nebo alespoň se do klidu nutil, oči se také živěji leskly.

Paní Brožovskou to však patrně zajímalo, a Eva, jež naslouchala s živým účastenstvím, durdíc se v duchu na Weinolta, všimla si, že zvláště Hodovala pozoruje, jako by číhala.

„Jak jsem už řekl,“ pravil Hodoval, „neupírám, že vliv německý působil časem v naši vzdělanost, a chybují našinci, kteří to vůbec upírají. Ale chybují také naši sousedé, kteří nám všechno upírají a za dílo své vydávají. Kulturní naše dějiny nejsou ještě napsány. Ale až vyjdou, poctivé, na vážném bádání založené a spravedlivé,

budou míti veliký účinek. Myslím, že se nám Čechům objeví snad nejedna nemilá pravda, ale ukáže se také, co je naše, vlastní práce a původního díla. A bude toho dost. A jedno jisté, neklamné naučení z nich budeme míti: Poznáme v čem předkové chybovali, cizímu vlivu se příliš poddávajíce a že je naším úkolem od cizího ducha —"

„Německého —" prohodil Weinolt s úsměškem.

„Tedy, ano, německého, jelikož nám nejbližšího a nejnebezpečnějšího, se emancipovati, jako Němci se hleděli emancipovati od francouzského; že je nutno se učiti od jiných, ale tak, aby osobitost naše, naše svéráznost při tom netratila a nevzala za své. S cizím duchem jde i smrt. Proto si tak hájíme, co je našeho z minulosti, proto hledíme vše zachrániti, co je našeho osobitého v životě ať v domácnosti, ať v kroji a nábytku a přede vším, rozumí se v řeči —"

„A proto se také bráníte i altdeutsch nábytku," vpadl Weinolt s úsměškem do řeči, dověděv se od paní Valentové, že Hodoval její nábytek tohoto slohu tuze nepochválil.

„A altdeutsch pokojíku," dodala se smíchem paní Brožovská —"

V ten okamžik setkal se Hodovalův zrak s lesklým Eviným a nerozvažuje odvětil:

„Ano, milostivá paní, také proto kromě toho, co jsem prve pověděl. Mámeť německého nátěru až dost —"

„Ale je vám přece bližší než-li ruský —" dodal Weinolt posměšně.

Než-li Hodoval mohl odpověděti, otevřely se dvéře, a vešel Valenta, vrátiv se právě z lesa. Manželka ho vítala tenkráte jako vykoupení.

A skutečně příchodem jeho obrátil se hovor v obyčejné koleje.

Hodoval se ho málo účastnil. Byl v duchu všechen rozladěn. Zlobil se na tutoho Němce, mrzelo ho, že k vůli němu se všechno kolem zase zněmčilo, hnětlo ho, že dámy s ním, cizincem, patrně souhlasily, obě Češky rodem, a že on, Hodoval, jistě se jim nezachoval. O paní Brožovskou mu neběželo. Ale u paní domu si asi valně neposloužil. Hnětlo ho to, ne pro jeho osobu a zájem, ale pro postavení jeho v domě a úkol, který si tu vytkl.

Jen jedna z přítomných byla s ním spokojena — Eva. Poznal to na jejím pohledu, který na jeho tváři utkvěl i na všem výrazu obličeje, v němž četl živé účastenství, an měl prve malou potýčku. Však také bez toho z části jen pro ní mluvil, bráně se tomu Němci. Jemu samému byl by stručněji odpověděl.

Když pak osaměv ve svém pokoji, o dnešním hovoru přemýšlel, ještě trpčeji se ho dotekly Ostrovské poměry. Tak aby byl opatrným v řeči a v obraně proti těm, kteří na vše, co našeho, dorážejí buď přímo nebo nepřímo, tu vážně, tu s úsměškem, aby byl opatrným tu, v české, původem ryze české rodině!

Také na paní Brožovskou vzpomněl. Jak se usmívala ironicky, jak úsměvem, výrazem tváře dávala na jevo Weinoltovi svůj souhlas, a jak na něj na Hodovala hleděla! Ta mu tu potýčku na dráze nezapomněla a jistě — nezapomene!“

VIII.

Za několik dnů po té vyjel si Ostrovský pán s Hodovalem a s příručím Vamberou do nejbliž-

šího českého města, v němž, jelikož ve svém rodném, usadil se professor Bláha, aby tu užil svého odpočinku. V městě byl okresní soud.

Valenta jel sem za nějakým obchodem a prohlédnout si nový hospodářský stroj a spřežení koní, jež tu měl zámožný soused a hospodář na prodej. Proto jel také Vambera s nimi. Hodoval se na tu cestu těšil, vlastně na svého starého učitele. Jízda byla velmi příjemná, nebo nebe ráno když vyjeli, ještě mraky zahalené, vyjasnilo se a zůstalo tak po celý den. S prohlídkou města se Hodoval nezdržel.

Valenta ho zavedl přímo ku Bláhovi, kdež pohovořiv trochu se svým starým přítelem a bývalým spolužákem, záhy zase odešel za obchodem, ujednav, že Bláha s Hodovalem přijdou za ním na víno.

Byt starého professora byl velmi příjemný: příjemný domek s vlašskou střechou, staršího již rázu. Po jedné straně stavení a za ním rozkládala se zahrádka. Bíle natřené staveníčko s tmavošedou, šindelovou střechou v zeleni košatých stromů v pozadí i po straně vypadalo velmi pěkně i tohoto podzimního času. Bylo všechno útulné jako klícka. Pokoje prostě vymalované byly rovněž takového rázu.

Starý professor, kterého zastali v županu u knihy sedícího, byl neočekávanou návštěvou velmi potěšen. Hodovala uvítal jako syna a když proti němu usedl, pohlazoval mu kolena a opakoval:

„To jste hodný! To jste hodný!“

A zas už sháněl, aby hosta svého uctil.

Byli pak hned v živém hovoru. První nač se professor ptal, bylo ovšem, jak je na Ostrově, jak se tam Hodovalovi daří. Hodoval se ze všeho vy-

zpovídal, jen o Evě mnoho zamlčel, vlastně o sobě, jak se s ní stýká, a jak se přátelsky s ní sblížil. Když pověděl o Weinoltovi a poslední s ním rozpravě, Bláha pokrucoval hlavou, až pak zvolal: „Toť šlakovitý Němec — Brzo jste s ním začal — Tohoť jsem se nenadál. S panem Nováčkem neměl nikdy nic. Šlakovitě. Jeť, Jeníčku, třeba náramné opatrnosti. Neníť pochyby, že Weinolt předchází si Valentovou, pomýšleje na její dceru, a rovněž je jisto, tuším, že přítelova manželka by tomu přála. A ta paní Brožovská na Ostrově také něco zmůže. A tak rozumíte. Ovšemť Valenta také dá trochu na mé slovo stran Edáčka — Ale toť sám jste již prohlédl, jak se ostatně věci mají. Opatrně! Jen opatrně!“

Pak ho prováděl svým domkem. Nejprve vešel s ním do studovny, kdež podél stěn stály stojany plné knih. Nad nimi litografické podobizny Jungmannova, Šafaříkova, Palackého, Čelakovského, Kollára a Erbena, nade dveřmi pak visela veliká podobizna Komenského. Starý professor přímo zavedl Hodovala ku prostřednímu oddělení, českému, jež bylo velmi hojné, obsahujíc spisy dob starších, jednak nově vydané, jednak ve vydáních původních, zvláště pak spisy doby novější. Z té zvláště hojny byly spisy z dob našeho probuzení. Sbírati vše, co za té doby u nás vydáno, bylo zamilovaným koníčkem Bláhovým.

„A tuhle tu —“ pravil professor ukazuje na zvláštní oddělení, „podívejte se, — však počkejte, pojďte sem —“ a zavedl ho do protějšího rohu, kdež rozhrnul zelenou záslonu od stropu, jako nebesa visící. Hodoval spatřil dětskou postýlku dřevěnou se zelenou síťkou. Byla pěkně ustlána, jako by po ránu, a nad ní na stěně visel v okrouhlém rámu obrázek dušičky, andílkovy hlavy s kří-

delky u krčku, spočívající na obláčcích. Byla to dětská hlavinka vodovými barvami uměle vyvedená, zlatých vlásků, modrých, velkých očí, rozmilá, utěšená —

Tvář starého professora dosud jasná, usmívavá, zvážněla, ač se nějak do úsměvu nutila.

„Toť je můj Jaroušek — Můj jediný synáček — Tak vypadal — Zlatá dušinka, jeť věrně. — Jeden z mých žáků mně ho tak namaloval; jako andělíčka — Mne to tenkráte tuze dojalo — Tuzeť —“ Umlkl.

Než přemohl se a taje povzdech spustil záslonu a rovnal ji, aby hned nemusil Hodovalovi do očí se podívati; a při tom hovořil:

„Toť byla má jediná radost — a taktě — Chlapec jako malovaný, a pak ta strašná nemoc — neštovice — Byly mu bez mála čtyři roky. — Od těch dob, milý Jeníčku, nic už mne tak netěší. A také pak moje odešla —“

Bláha byl toho okamžiku dojat. Hodoval ho ještě nikdy tak neviděl, a poznal teď, že za tou usmívavou tváří starého pána je mnoho tichého, hlubokého žalu, o němž nikdy nemluvil a s něhož nyní, chvilkou jsa stržen, jen roušku jakoby poodestřel. Bylo to také důkazem důvěry a přátelství. Nežli však Hodoval mohl slovo promluviti, stanul professor opět u knihovny a ukazoval na ono zvláštní oddělení, od kterého jej prve odvedl k dětské postýlce.

„Podívejte se, vám to mohu ukázati —“ pravil, „toť je Jarouškovo oddělení. Toť jeho bibliotéka, z části jeho, z části teprve mu chystaná. Tuť několik obrázkových knížek — Ty jsou teď pro mne, pro památku — A tuhle, to začíná — Byl jsem takový dětina — Člověk se jím ve štěstí stává — Ještě Jaroušek jen žvatlal a já si již

chystal pro něj čtení, uvažoval jsem jak činiti, aby v chlapci až dospěje, bylo dobré, naše jádro, ryzího ducha našeho, aby měl lásku k naší minulosti, aby měl smysl a cit pro mateřský jazyk a ten cit aby mu zůstal jemný a živý i pak, až by se zabýval cizími jazyky a literaturami — aby ho neznešvařoval jako přemnozí z naší intelligence. Jen trochu se zaberou do cizího čtení a již to znáte na jejich jazyku a myšlení — Protože nemají citu pro svůj mateřský —"

To se toho okamžiku zase professor v řeči ozýval.

„Toto oddělení má ještě nejednu mezeru, která je dosud nevyplněna," pokračoval — „Nemámeť dosti obrázkových knížek pro děti, s příhodným textem — rozumíte-li, svých knížek, českých, ne s vypůjčenými obrázky z Německa, na nichž z husta jsou věci čistě německé — Nemáme knížky pro útlou mladež, v níž by byly poutavě vypravované obrázky a výjevy z našich dějin s obrázky malovanými, pěkně provedenými — O tom by byla dlouhá kapitola — však jste si snad sám všiml. —

A tuhle, podívejte se na naše pohádky a báchorky Erbenovy, Němcové, Kuldovy — českomoravské a slovanské, jaké výborné čtení — a tu, hleďte —"

Hodoval shýbaje se, přehlížel vyzlacené nápisy knížek na hřbetě a vyrozuměl, že tu professor seřadil všecky spisy, jež měl syn jeho postupně čísti, a jež byly ryzího jádra českého a slovanského. Viděl tu Babičku Němcové a výbor z jejích spisů, výbor z Pravdy a Tyla, viděl tu Čelakovského, Erbena, Národní písně české i moravské i slovenské. —

„Toť by již byl Jaroušek na gymnasii býval.

Těšil jsem se, jak s ním budu čísti Čelakovského — Toho obzvláště — Ten je všechen náš a Slovan — a tu ty sbírky národních písní, toť nepřebraný pramen našeho ducha — A výborná škola jazyková — Na gymnasii byl by se kromě francouzského jazyka naučil také polskému, tak aby mohl bez nesnází čísti — Pan Tadyáš už byl také uchystán, toto arcidílo — Na universitě byl by se naučil rusky — A tu hle Kollár — náš Kollár, kterého by dnešního dne tu tam leckterý mladíček a nedouk rád snížil i opravoval — Věru, věru, brzyť zapomínáme — Je to jen neznalost a povrchnost! Jen ty jsou tak troufalé —"

Vedle těchto děl básnických spatřil Hodoval i některá díla dějepisná, menší, týkající se dějin domácích — Ale ke konci již oddělení stála arcidíla Palackého a Šafaříkovo, vedle výboru některých spisů starší doby jako Štítného, Husa a některých spisů bratrských zvláště Komenského.

„Tu je také velká mezera —" pravil pojednou professor ukazuje na dějepisná díla. „Nemámeť posud dějin národů slovanských po česku, srozumitelně, zajímavě pro širší čtenářstvo napsaných —"

„A těch je nám „Hej Slovanům" zvláště nutno!" — zvolal Hodoval vzpřímiv se. Ještě jednou přelétl zrakem řadu knih, jež vedle ústního vyučování měly vzdělávati ducha a srdce českého chlapce a studenta tak, aby nabyv ve škole i doma pro své všeobecné i odborné vzdělání vědomostí co největších a nejdůkladnějších, zůstal povždy dobrého jádra českého i slovanského, ve smýšlení, cítění i ve všem díle svém —

„A tohle mně zůstalo po všem dětinném se těšení a po všech přípravách —" pravil pojednou starý professor a vyňal knihu v oddělení tom

poslední. Bylo to Čelakovského „Mudrosloví národa slovanského —“

Rozevřel je a Hodoval spatřil několik malých obrázků svatých, několik chudobiček a malou kytičku.

„Ta kvítka si sám trhal a ta kytička byla poslední, kterou v nemoci, před smrtí viděl, a která ho ještě trochu těšila — To je všechno. A tu vrch moudrosti —“

I ukázal na stránky, mezi nimiž kvítí i obrázky ležely. Byla tam přísloví o smrti a konci všeho. Bezděky se na okamžik zamysliv hleděl do knihy, na skrovné památky po svém jediném dítěti. Pak pojednou povzdechnuv knihu rychle zavřel a postavil.

„Co platno. — Jeť pravda: Člověk dnes a zítra černá země —“ a stiskl pravici, již mu Hodoval mlčky podal. Když vešli zase do pokoje, zastavil se Hodoval proti svému učiteli a řekl:

„Rád bych po vás, pane professore, něco takového zavedl na Ostrově. Snažím se o téhož našeho slovanského ducha, ale nevím — Nenadál jsem se, že v české rodině budu míti tolik nesnází v českém vychovávání — Tušil jsem leccos, ale že jsme se tak odcizili, toho jsem se přece nenadál —“

Professor pokývl vážně šedou hlavou, a jen řekl:

„Ženy, matky! Těch uvědomělých, nemáme dosti!“

Pak si vyšli do zahrádky a nežli se nadáli, nastal čas, kdy dle úmluvy měli se sejíti s panem Valentou ve vinárně. Hodovalovi se nechtělo. U starého učitele, v té tiché domácnosti věnované studiu, čas mu tak uběhl a líbilo se mu.

Bláha také neměl valné chuti, ale že příteli

slíbil, odebrali se tam. Ve vinárně byla již četná společnost: sudí, purkmistr, několik měšťanů patrně zámožných a mladý kaplan. Poblíže soudce seděl starý, nemluvný pán s bílými přistřiženými licousy a silně přistřiženými kníry bílé, pod samým nosem však žlutavé barvy. Proti němu muž v nejlepších letech, světlých vlasů a takové plné brady. Hodoval se zarazil, když vstoupil, a pochopil, proč Bláha sem asi nerad chodí. Byloť, jako by vstoupili do místnosti ryze německé.

Jen na nejdolejším křídle stolu, kde seděl kaplan a měšťané, zaslechl hovor český. Ale jakmile kněz nebo některý z jeho společníků přimísil se do hovoru tam výše vedeného, učinil tak po německu. Hodoval s professorem musili nahoru, kde seděl Valenta vedle onoho plavovousého a proti tomu starému pánu, poblíže soudce.

Bláha mnoho nemluvil; Hodoval pak marně se pokoušel proraziti češtinou. Pan sudí, ač rodem Čech, pořád mu německy odpovídal a ti dva neuměli. Byli to zámečtí úřadníci, oba Němci z říše. Hodoval nechtěl ani uvěřiti: Ten starý pán byl tu v Čechách přes deset a ten mladší, zámecký kontrolor, přes čtyři leta, a oba se nenaučili česky, a — němčili českou společnost. Česky se nenaučili, protože jim toho nebylo třeba ani tu v ryze českém městě, poněvadž i obecní úřad jim dopisoval po německu. —

Starý pán, byl ředitel panství, nestaral se o národnostní záležitosti, nýbrž anekdoty vášnivě rád vypravoval. Za to kontrolor, jenž za chvilku neopomenul s hrdostí na vědomí uvésti, že je důstojník německé armády a že bojoval roku sedmdesátého proti Francouzům, byl smýšlení bo-

jovného, téhož ducha, jak Hodoval záhy poznal, a téhož smýšlení jako Weinolt.

Právě, když do vinárny vstoupili, vykládal s nadšením o Bismarkovi a o berlínském dvoře; všichni s patrným zájmem ho poslouchali a hovoru se účastnili. Jen kaplan si vzpomněl na Poláky. Kontrolor však proti nim zprudka spustil, a bylo by došlo k ostřejší debatě, kdyby purkmistr se sudím hovor jinam neobrátili.

Poledne již minulo, když všechna společnost živě hovořic vyšla z vinárny. Valenta kráčel se sudím a s panskými úředníky. Hodoval šel s Bláhou. Nemluvili. Teprve venku řekl professor:

„Viděl-li jste?“

„Pro boha!“ řekl Hodoval zachmuřeně a hněvivě. „To je v českém městě?! Veliké statky v rukou cizinců spravované cizinci, nebo rukou národně neuvědomělé šlechty pro nás jako mrtvé, spravované také po německu, továrny v rukou cizích. A měšťané? — Ani špetku statečnosti a národní hrdosti! A v bohatých rodinách mnoho-li našeho ducha a národní rozhodnosti? —“

Valenta s Hodovalem a Vamberou byli u Bláhy na oběd. Valentovi dobře chutnalo a byl vesel, rozjařen a přes tu chvilku si vzpomněl na některou anekdotu ředitelovu, jíž se dal na novo do smíchu.

„To z večera hned nepojedeme,“ pravil také, „když se tu dobře bavíme. Po obědě hned hotov nebudu — A když nás ti páni pozvali do Besedy — o nějakou chvilku zle nebude. Noví koně to dohoní —“

Hodoval se v duchu lekal, ale nemohl se brániti. Vambera však živě souhlasil, míně, tu že jsou chlapíci, že tu měli nedávno velkou slavnost

a že zdejší slečny již mají oblek sokolský, že chodí jako Sokolky. —

„A to se vám líbí?“ zvolal Hodoval bezděky poněkud prudce.

Vambera vyjevil oči.

„A proč by ne?“ odvětil pak — „Je to vlastenecké!“

„Jen co z toho vlast má!“

Po obědě odešel Valenta s Vamberou, aby se šli podívat do nedalekého dvora na koně. Hodoval zůstal u Bláhy. Za dobrou chvíli seděli doma, pak se vydali na procházku městem. Šli také ulicí, kde byla Beseda. Bláha ukázav na dům, pravil:

„To je středisko, naší intelligence a všeho duševního ruchu v městě. Také tu „podporují“ českou literaturu —“ to řekl professor trpce s úsměškem.

„Kterak?“

„Přednáškami — Na konci prázdnin, na příklad, měl tu jeden pan kollega přednášku o důležitosti literatury a jak ji podporovati —“

„A měla asi chatrný účinek —“

„Chatrný. Protože příkladu nebylo. Vyšloť na jevo, že pan přednášející sám za celý boží rok žádné knihy nekoupí, žádného časopisu neodbírá, až na jeden —“

„Odborný —“

„Ano, pro paní — Modní a ten ještě německý —“

Hodoval nevěděl, máli se smáti. Znělo to příliš jako přehnaná satyra. Ale Bláha se ani neusmál, a docela vážně doložil:

„Ano, je to věc jistá — Jedno dobré přece bylo pro českou literaturu z té přednášky — Panu horliteli to nějak donesli, že vědí jak on

podporuje literaturu, a tak tolik přece doma vymohl, že německý modní žurnál puštěn a předplacen český —“ Tu se Bláha usmál, než vážně dodal:

„Věřte, že částečně, ale ovšem že jen částečně jsou opět vinny naše ženy. Těm méně majetným zdá se časopis nebo kniha zbytečností, ač na skutečné zbytečnosti peněz nelitují, a proto muži všelijak brání a rozmlouvají, aby knih nekoupal —

„Pak je takový muž baba —“

„Je, ale což naplat, když takových je dost —“ Jiné, majetné, libují si zase v německých časopisech a knihách. To jsou nejvíce ty, které chodily do německých škol — Ano, máme tu i kroužek dam, jenž společně odebírá několik německých, illustrovaných listů a pro jméno také jeden český —“

„Hanba —“

„A některé z těch dam jsou i ve vlasteneckém damském spolku, který, když je třeba, oslavuje české literaty —“

„O těch našich oslav! Kolik je z nich opravdivých a upřímných!“

„Ano většina se chce při nich zablýsknouti, ten neb ona zpěvem, deklamací, řečí, šatem, ten neb ona hledají v tom zábavu a skoro všichni chtějí se dostati do novin; a na oslavence do opravdy vřele málo kdo vzpomene —“

„Protože ho málo kdo opravdu zná, jen tak dle jména, z novin a ne z děl jeho, podle zásluh a práce.“

IX.

Když se na večer professor Bláha ubíral s Hodovalem do Besedy, řekl mu:

„Nevím, potěšíte-li se dnes více nežli dopoledne —“

Beseda měla dvě místnosti. Ve přední byl kulečník, silně té chvíle hráči obstoupený a pak podél stěn řada menších stolků. U některých už hosté seděli a hráli v karty.

V druhé místnosti nebylo ještě takové četné schůzky. Valenta dosud meškal u ředitele panství, jak se dověděli od Vambery, který přišel napřed, a který odešel záhy do přední, živější místnosti. Hodoval se dostal s Bláhou k „panskému" stolu, mezi dva advokáty a doktora mediciny a soudního adjunkta. Pak přišli Valenta s ředitelem, kontrolorem a s nimi přišel také zámecký kasír rovněž Němec z říše, jenž rovněž neuměl česky, ač už několik let v tomto českém místě sloužil.

Zábava až posud česká, silně se počala němčiti, k vůli německým členům — Hodoval až do té chvíle, — a trvalo drahnou chvíli nežli Valenta s Němci přišel, — neuslyšel od advokátů a ostatních nic, nežli hovor o soudních záležitostech, kterými se celý boží den soužili. Stýskali na přetížení, ale špatně si nyní odpočívali. Změnu, ale ne velkou učinil lékař, jenž vykládal po svém obyčeji, jak byl dnes secírovat oběšeného sedláka, a když pak došlo zase na soudní věci, začal po chvíli pro změnu o nějakém případu těžké nemoci, z čehož Bůh milý ví jak došel na to, jak za starodávna lámali kolem, že v tom je veliký rozdíl, byl-li kdo vzhůru nebo dolů kolem lámáu.

Když o tom začal, Hodoval se úsměvu neubránil. Upozornilť ho Bláha, nežli sem šli, jaké tu bývají hovory, den co den a jak doktor Březina denně o secírování mluví a o těžko nemocných (ale vždy jen o vesnických) a přes den, nebo alespoň jednou týdně že o lámání kolem vykládá.

Pak když přišel Valenta, mluveno nejprvé

o koních, jichž nekoupil; za nedlouho se pak dostali na anekdoty a hrdinou byl starý ředitel panství. Všecko se smálo, a kasír přes tu chvíli vytáhl notes, aby si tu neb onu „novou“ anekdotu zapsal.

Ze druhé místnosti ozýval se šum čím dále tím hlučněji; a také tam dýmu přibývalo. Modrošedými oblaky jeho míhali se hráči kolem kulečníku, a pravice hráčů v karty. Stolky byly již všechny obsazeny a všude se hrálo v karty. Jen u prostředního, dlouhého stolu, jenž byl za kulečníkem mezi řadami malých, nehráli. Bylo tam několik mladých lidí z kancelářů advokátských. — Mezi nimi seděl také Vambera, valně již rozjařený. Hodovala to vše valně netěšilo a litoval starého professora, jenž se svému příteli tak obětoval.

„To je tak každého večera?“ zeptal se ho tiše Hodoval.

„Každého, třeba že ne vždycky tak hlučno. Ale zábava vždycky taková —“ rovněž tak Bláha odvětil.

„Zábava?“ ale umlkl, nebo v ten okamžik zarazil ho hromadný, hromový smích, jenž se strhl po nějaké ředitelově anekdotě.

Vedle začínalo také býti živěji. Již se tam u prostředního stolu ozval zpěv. To Vambera začínal, ale nedocházel ještě ohlasu. Zatím důstojník německé armády, zámecký kontrolor, statečně popíjel a všechen zarudlý, patrně už značně rozjařený, hlučně, ano křikem vítal kaplana, jenž mimořádně pro službu nenadálou, dnes přišel pozdě. Vítal ho, ale hned se do něho pouštěl stran ranního rozhovoru ve vinárně, o Bismarkovi a Polácích.

Kaplan byl překvapen a kontrolor nedočekav odpovědi, ještě ostřeji dorážel na Poláky. Doktor mediciny spustil hlasitě, aby to nějak zamluvil, jak v sousední vsi umřela stará bába náhle a způsobem záhadným; ale spustil na darmo. Kaplan odvětil kontrolorovi, aby takových řečí raději nechal; kontrolor po té prudce vstal, a volal, že on, důstojník veliké armády německé si nedá poroučeti. —

Ale již také jeden z advokátů vstav, jal se chlácholiti Prušáka tupícího příbuzný kmen slovanský, a schvalujícího ve slovanské společnosti všechny násilnosti proti němu.

Než nesvedl rovněž nic —

A co se diplomatům oběma doktorům nepodařilo, pořídil Vambera. Ten nevěda ani co se ve druhé, „panské“ místnosti děje, všechen už rozjařen vyvstal uprostřed společnosti také rozjařené, povstal, aby uvolnil citům svým řečí, již jako vždy začal svým:

„Nastala nám doba rozkvětu. Přes dvě stě let jsme byli pohříženi ve smrtelný spánek, co tam na Bílé Hoře —“

Všecko utichlo, zraky všech, i těch tam ve druhé místnosti obrátily se na řečníka, jehož řeč byla prudká, rychlého spádu, s náramným pathosem a hlasem velikým přednesena.

Ti tam ve druhé místnosti byli rádi, nebo pomohla zažehnati bouřku, jež se stahovala. Kontrolor usedl a bruče hleděl do druhé místnosti, kdež za chvilku, an Vambera skončil, ozval se tleskot a cinkot sklenic. Pak tam zazpívali. Mnozí té chvíle dohravše opustili stolky a přidali se k rozjařeným pěvcům. Jen několika karbaníky to nehnulo, neboť jich v Besedě nikdy nic nehnulo. Beseda zvučela zpěvem. Všichni byli již

rozjařeni, sklenice se prázdnily, čerstvé pěnící hbitě donášeny. — Zpěv ozýval se čím dále tím mohutněji. V tu chvíli vycházel kontrolor s kasírem z Besedy.

Na síni polonahlas klel, a nebylo těžko uhodnouti komu; za prahem pak si začal popěvovati:

„Mein Vaterland kannst ruhig sein!“

Kasír ho tahal za rukáv, napomínaje ho:

„Mlčiž! Kdyby tě tak někdo slyšel! Hned budeš v novinách.“

Kontrolor se dal do zpupného smíchu.

„V tom jejich plátku, hahaha — Mne důstojníka veliké německé armády! Jen ať dají — ti —“ a spustil na novo, hlasitě:

„Mein Vaterland kannst ruhig sein — —“

A z Besedy se ozývalo do ticha nočního: „Měla jsem holoubka —“

Bylo okolo jedenácté hodiny, když konečně Valenta se svými vsedal do vozu před Besedu přijevšího. Hodoval byl velmi rád, že se dostal na čerstvý vzduch. Za to Vamberovi se nějak nechtělo. Professor Bláha doprovodil je až k vozu, a slíbil, když Valenta usilovně zval na Ostrov, že brzo přijede. S Hodovalem se již vlastně prve, nežli se do Besedy odebrali, rozloučil. Starému učiteli i žáku jeho byl dnešní den milým proto, že většinou pospolu strávili. Potěšili jeden druhého. Nyní se loučili stisknutím ruky.

Vambera měl mnoho řeči a jmenovitě dlouho vykládal, že jednali o jízdném banderiu, ale že se nemohli shodnouti o obleku. Jedni že mínili, že jsou čapky sokolské hezčí, jiní že klobouky, ale pak umlkl, přemožen pitím, zpěvem i řečněním, hlava mu klesala hloub na prsa, až upadl v spánek. —

Valenta již za jeho výkladu o jízdném banderiu usnul. Usednuv prve ve voze mrzel se na štváče, kteří teď každou společnost zkazí. Zvláště na kontrolora se mrzel, jako všichni z „panské“ místnosti, kteří, když domů se ubírali, ostře kárali nadutost jeho i zpupnost. Kárał ji i doktor Březina i advokát, kteří ho prve chlácholili, a kteří mu budou zítra nicméně ruku tisknouti.

Hodoval byl rád, že i Valenta i Vambera usnuli.

Zahaliv se do pláště opřel se do koutka otevřeného vozu a hleděl zamyšlen před se.

Noc byla pěkná. Měsíc jasně svítil a na bílé, tvrdé silnici i na přilehlých lučinách míhaly se veliké stíny kočáru i koní. Hrčení vozu a cvakot podkov ozývaly se jasně tichou nocí. Jinak nebylo ani hlásku slyšeti.

Hodoval byl z počátku zachmuřen. Netěšilo ho, mrzelo ho, co dnes v českém městě přehlédl. I sám na sebe se mrzel a vyčítal sobě, že se tomu zpupnému Prušákovi neozval. Měl ovšem ohledy na Valentu a na své postavení, byl tu hostem, ale ve chvíli, když nikdo se neozval, mohl a měl tak učiniti.

Ten nedostatek ráznosti, sebevědomí a hrdosti národní ho hnětl. Nešťastná, ničemná povaha, jež pro samé ohledy nechává se tupiti i ve svém domově, na vlastní půdě. Ale čím dále jeli, tím více tyto chmury mizely. Jasná noc, tichá krajina střídajících se polí a lesíků, jimiž se rozlévala plná zář měsíce, účinkovaly dobře na jeho mysl. A pak také začal o něčem jiném a příjemnějším uvažovati. Myslil na Evu.

Připadla mu záhy vzpomínka na ni, a neopustila ho tak hned.

Bylo mu již prve v městě nějak teskno a po-

cítil, že snad po ní. Zarazil se nad tím. A nyní si zase na to vzpomněl, když se v duchu zaradoval, že jede domů na Ostrov. Těší se tam. Proč? K vůli ní. Že zase bude u ní. — Dojmům těmto se neubránil. Ale zarážely ho. Uvažoval o tom. Snad by se mělo vyplniti, co onehdy řekl Evě v zahradě, když se dívali na osamělé poupě růžové pozdní dobou vykvetlé. „I v životě to není žádná vzácnost, takový opozdilý květ.“ Že by snad? Ale bránil se tomu. Jeť to jen sympathie, více nic. Kdyby z Ostrova se pryč dostal, zdaliž by i jinde i po čase tak na Evu myslil?

Je to hodné děvče, jemného citu, rozhodné a přímé, je opravdivou vlastenkou a zůstala jí na Ostrově za okolností, za kterých nekaždá zachovala by tak své přesvědčení. —

Ale pak už zase nechal takového rozebírání a uvažování a bezděky se oddal prostému vzpomínání bez úvah.

Viděl Evu za soumraku sedící ve výklenku okenním, tiše si pozpěvující, viděl ji v zahradě u břečťanové besídky před se hledící, zamyšlenou, vzpomněl si, jak onehdy ji náhodou zastal jdoucí tiše k pokoji, jenž byl pořád zamčen a jak se lekla a začervenala, když jej, Hodovala, náhle spatřila. —

Nebylo mu to nemilo a nezapomněl, jakož nyní sobě připomínal její pohledy, které že na něj ve společnosti, když mluvil, upírá, postřehl. Zdály se mu jinačí nežli obyčejné na někoho pohlédnutí a hned pokaždé ten pohled zmizel, kdykoliv se po ní obrátil. Ale tenkráte, když měl tu potýčku s Weinoltem, tu setkal se jeho pohled s jejím. A bylo v něm tolik jiskry a sympathie!

Nyní o tom za tiché, podzimní noci Hodoval zase uvažoval. Ale již opět se počal pamatovati.

Není-li to marnivost? Není-li přirozeno, že na něj přátelsky hledí za těch okolností na osamělém Ostrově? — Není-li toto vše plodem osamocenosti, té odlehlé samoty Ostrovské? A přece neustal na Evu mysliti, že asi tou dobou již spí, a přece se zaradoval, když zahlédl v zásvitu měsíčném obrysy lípové aleje nyní holé a koruny stromů na sadě a za nimi pak světlo v okně, jež dobře znal. Eva je dosud vzhůru. Co dělá?

Byl pak nemálo překvapen, když vjeli na nádvoří a slezše vstoupili do síně. V ten okamžik, an všechen Ostrov tvrdě spal, mimo šafáře a služky, kteří na pány čekali, stoupala Eva dosud v denním svém obleku se schodů majíc svíčku v ruce.

Hodoval na ni mlčky upřel zrak, v němž mohla vyčísti, jak byl mile překvapen. Pověděla, že na ně čekala, že jí bylo divno, co že tak dlouho nejedou, že teta chtěla také čekati, ale že ona, Eva, sama ji pak přiměla, aby si lehla, že zůstane vzhůru.

„A co jste dělala po celou tu dlouhou dobu?“ ptal se jí Hodoval.

„Četla jsem —“

V ten okamžik mu připadlo, jak je hezké, když muži z cesty se vracejícímu přichází vstříc milá žena toužebně naň čekající. —

Dnešní den s Bláhou strávený byl pěkný, ale že se mimo nadání ještě také setkal s Evou, to Hodovala zvláště těšilo. Rychleji, jaksi nadšen, stoupal do schodů ku svému pokoji.

X.

Země utuhla, a záhy počal poletovati sníh. Kolem Ostrova bylo pusto a ticho. Paní Valentová

počala si stýskati a zimy se hroziti a blouzniti o tom, jak je krásné, kdo může na zimu do velkého města, nebo na jih.

Pan vychovatel musil nyní častěji vypravovati o Praze a Vídni v zimě, jakož i slunnějších končinách jihu, kde také strávil s knížecí rodinou dvě zimy. Musil vypravovati o stkvělých společnostech v knížecích salonech ve Vídni, musil zodpovídati, pokud mohl, četné otázky týkající se dámských toalet, vypravoval o plesích, dvorní opeře, a různých zábavách a kratochvílích, i o mírném podnebí jižním, o květech a bujné zeleni v době, kdy v Čechách led a sníh kryje zmrzlou zemi. —

Paní Valentová opájela se jindy podobnými líčeními panského, šlechtického a dvorního života v německých románech. Nyní jí bylo vypravování vychovatelovo více vhod. Vypravovalť hezky a živě a hezky mu to i slušelo. Vypravoval za večerů při čaji, nebo za chmurných odpolední, kdy venku rozháněl vítr sníh hustě padající.

Vypravování ta byla by se vychovateli stala břemenem dosti těžkým; že mu však byla dosti snesitelným ano příjemným, to Eva způsobila. Sedalať obyčejně s tetou majíc nějakou práci. A tu pak vlastně jí Hodoval vypravoval. Těšilo ho to a záhy vypozoroval, že ani ne tak o plesech a knížecích zábavách ráda poslouchá, jako o končinách slunného jihu. Tu, když vypravoval o moři, o rozkošném jeho pobřeží, nejednou na práci zapomněla, nejednou se na leccos otázala, což nikdy neučinila, když byla řeč o životě vídeňském. Zvláště hojně otázek měla, když Hodoval líčil, jak pobýval s knížecí rodinou ve Francii. Tu se až v duchu podivil, cože ji ta země tak obzvláště zajímá. Také jí to pověděl.

„Oh, ano, Francie mne vždycky zajímala," odvětila, sklánějíc se zase ku práci, od které byla na chvilku ustala. „A pak tam je bratranec —" a vyšívala horlivě dále.

„Ano, syn Václav," podotekla chladně paní Valentová, a vychovateli připadlo, že by macecha sotva byla na něj vzpomněla, nebo se o něm zmínila, kdyby byla neť tak neučinila. —

Tou dobou vyplnilo se také, alespoň z části, proroctví doktora Koukola, přítele a do nedávna také chefa Hodovalova, tak totiž, že Hodoval sáhl také po kartách, což už za drahnou dobu byl neučinil. Hrál k vůli panu Valentovi, někdy také zasedl sám čtvrtý ke stolku, jejž obsedli manželé Valentovi a pan adjunkt Vambera. To bývalo Hodovalovi nejmrzutější. Eva vypomohla ve hře, když bylo nejhůře. Věděliť o ní, že hraje nerada a nepozorně, nedbale, a to paní tetu netěšilo.

Za to s velikou ochotou, ano s radostí přijala úlohu, kterou jí Hodoval nabídl. Blížilot se sv. Mikuláše a tu si vzpomněl, že by po dávném zvyku mohl se světec ten také Edáčkovi zjeviti, a to tím spíše, an chlapec ho dosud neviděl. Paní Valentová totiž na Mikuláše nedržela, majíc to za vesnický, zastaralý zvyk, ač sama se na něj za dětství nesmírně těšívala, o vánočním stromku ještě nic nevědouc.

Nyní, když vychovatel navrhl, že by se Mikuláš mohl Edáčkovi zjeviti ovšem bez svého pekelného průvodce řetězem rachotícího, svolila ač ne bez rozmýšlení. Manžel však živě souhlasil, horlivě vypravuje a patrně s radostí si vzpomínaje, jak bylo za jeho chlapeckých let.

A tak ujednáno, že bude pan Vambera Mikulášem a Eva andělem. Úlohu tu přijala velice ráda; těšila se na ten večer tak, že až teta s po-

divením se vyslovila, jaká je dětinská. Odpoledne před samým soumrakem vyjela do vsi k paní učitelové za nějakou záležitostí, tak před Edáčkem vypravováno; vrátila se však pěšky, sotva že dojela do aleje, a tajně dostala se do prvního patra, kde už měla všechno připraveno.

Když nastal soumrak, vyšel Hodoval ze společenského pokoje, kdež meškal Edáček s rodiči, aby dal znamení. —

Bradatý Mikuláš — Vambera čekal dole v přízemním pokoji. Hodoval mohl poslati služku na horu pro slečnu, ale nevzpomněl snad ani. — Vyběhl sám na horu a zaklepal na její dvéře. Nikdo se neozval. Klepal znovu, čekal, naslouchal, až tu o něco dále postřehl světlo v pokoji, jenž byl stále zavřen. Zaklepav otevřel z lehka dvéře a udiven stanul v nich.

V pokoji, v němž ještě nikdy nebyl, osvětleném jedinou svíčkou stála u psacího stolku štíhlá postava v bělostném rouše, v lehounkém, dlouhém bílém závoji, jenž jí splýval přes tvář dolů a přes ramena — Nad čelem mihotala se jí a třpytila hvězda.

Anděl stál opíraje se z lehka rukama o psací stůl poněkud do předu nahnut, hledě ku dvěma nevelkým obrázkům, snad podobiznám, nad stolkem visícím. V nazírání to zabral se tak, že ani neslyšel, že se dvéře otevřely a že na prahu stanul vychovatel. Ten nyní se ani nehnul patře na Evu, na niž viděl se strany. Líbila se mu a v ten okamžik, jak na ni se zalíbením hleděl, ani mu nepřipadlo, co že se tak zahleděla na obrázek a nad ním se tak zamyslila.

Musil ji sám z toho vytrhnouti, nebo dole čekali.

„Nebešťane, anděle!“ zavolal tiše, usmívaje

se. Eva se lekla. Pro závoj nebylo viděti, že se zarděla. Rychle se obrátila, rychle ke dveřím postoupila, jako by chtěla zabrániti, aby Hodoval nezamířil ke stolu. Zdálo se mu, jako by byla nějak rozpačita.

„Čekám už chvíli," pravila.

„Byl jsem u vašeho pokoje. Nenadál jsem se, že se tady budete připravovati. — Je tu chladno —"

„Myslila jsem, abych byla jistější —"

„A přece jste se dala překvapit —" řekl to usmívaje se.

Eva na to neodpověděla, a jen řekla:

„Pojďme tedy —"

Chtěl vzíti svíčku, aby posvítil. Ale již sama po ní sáhla, podala mu ji a zavřela pokoj. Venku nabyla zase jistoty. Ptala se žertovně na svého průvodce Mikuláše a pak, když došli ke schodům, zastavila se a řekla vesele:

„Ani jste mně nepověděl, jaká jsem nebešťanka —"

„Rozmilá, ale zamyšlená," řekl významně.

„A vy pozemšťan zvědavý!" vpadla mu vesele do řeči usmívajíc se, a již sestupovala z lehka ve svém dlouhém, bělostném obleku po schodech dolů. —

Hodoval nemohl odvětiti, neboť pode schody stáli bělovousý biskup Mikuláš s infulí a kuchařka držíc přichystané dárky pro Edáčka. — Hodoval vešel do společenského pokoje a za chvíli ozval se na stichlé síni jasný hlas zvonku, a v pokoji živé výkřiky Edáčkovy.

Za čtvrt hodiny po té zmizel zase bradatý Mikuláš, a bílý anděl chvátal sám do schodů na horu, ale nyní do svého pokoje a ne do toho, ve kterém ho Hodoval prve překvapil.

Když Eva pak převléknuvši se, vstoupila zase do společenského pokoje, jakoby se právě ze vsi vrátila, vítal ji Edáčkův hlahol. Chlapec jí ukazoval dary, ale zároveň tvrdil živě a neústupně a se smíchem, že on ví, kdo byl Mikuláš i anděl, však že on je poznal. —

Eva měla se mu co brániti, než toho si dobře povšimla, že vychovatel na ni, jak ke stolu přistoupila, upřel zkoumavý pohled. — Sv. Mikulášský večer se jak náleží vydařil. Paní Valentová měla velikou radost z Edáčkova živého, velkého potěšení a byla velmi spokojena. Sama se pak, když zasedli k čaji, rozehřála při vypravování manželově, vychovatelově i Evině o příhodách mikulášských tak, že se i ona rozpomenula na svá dětská léta. Málokdy tak učinila, bojíc se pokaždé, že by se snad musila doteknouti zámožné sice ale prostě, po staročesku vedené jejich domácnosti, rozšafně spravované její matkou, jež uměla jen špatně německy. A o kom paní Valentová řekla, že neumí „ani německy“, o tom chtěla říci, že je člověk hrozně málo vzdělaný, litujíc ho nebo jím pohrdajíc, jak už bylo na tonu jejího hlasu znáti.

Hodoval, spokojen, že se večer tak vydařil, pozoroval hlavně Evu, divě se v duchu, jak je veselá a rozmarná. Nebylo ani známky na ní po tom hlubokém zamyšlení nad obrázkem, jak ji prve zastihl. Jda do svého bytu kolem onoho pokoje, odkud prve Evu jako anděla vyvedl, opět si na to vzpomněl jakož i na to, kdyby se tam mohl podívati a se přesvědčiti. Umínil si, že časem, za příležitosti tak učiní. Evě se však ani příštího dne ani pak nezmínil ani slovem o tom, co mu bylo poněkud nápadno. —

Druhá část proroctví doktora Koukola nesplnila se vůbec.

Čekal tenkráte, když se s Hodovalem loučil, že bude míti přítele o vánocích zase v Praze, že bude Hodoval jeho hostem o štědrém večeru.

Za to dostal před Vánocemi z Ostrova zase jednou psaní. Hodoval z počátku, když se tam dostal, psal příteli svému dosti často. Čím dále tím však řídčeji, z čehož doktor Koukol soudil, že se má přítel dobře a patrně čím dále tím lépe. Nyní to v posledním svém listu přímo pověděl, že je spokojen, že ho ten tichý život v zachumelené samotě těší, že se mu přestalo po Praze stýskati.

Psal pravdu. Byl spokojen a pozoroval, že zcela oživl, že ho přechází nálada resignace a chladné lhostejnosti, jaké se v Praze oddal. Tam ho málo co těšilo, skoro nikdy nic ho nevzrušilo, den za dnem míjel stejně, jednotvárně a on to lhostejně pozoroval, nic už nečekaje, na nic se netěše.

A nyní se zase těšíval — —

Úřad vychovatelský, který tu převzal hlavně na naléhání svého bývalého učitele a proto, aby zaměnil svůj jednotvárný život ve hlučném hlavním městě, alespoň na čas, jak se domníval, venkovskou samotou, těšil ho víc nežli se nadál; také studium, do kterého se na novo zabral, dlouho je v Praze zanedbávav.

Nejvíce se však těšíval na odpolední chvíle, kdy se s Evou nejspíše setkal a mohl s ní za časté ve společenském pokoji zasednouti a promluviti. Sice ji vídal za dne často i za časté s ní promluvil, ovšem jen na potkání jako letmo, nebo při jídle a ve společnosti — Ale to mu nebylo tak milo, jako když ji zastal při práci samotnu. Stávalo se to zimního času dosti často

a proto zimní odpoledne i první soumraky, jichž se, jak sem přijel, lekal, staly se mu nejpříjemnějšími.

Paní Valentová po obědě spala. — Ta hodinka byla volna. Někdy také zůstala ve svém pokoji píšíc psaní synovi, dceři nebo modistce, nebo paní Brožovské, rozumí se vše po německu. Často si také do sousedství, jmenovitě k paní ředitelové vyjela na saních.

Za časté hodinka, kterou s Evou proseděl ve společenském pokoji, proměnila se v učebnou. Jemu však u velice zábavnou a milou, nebo ho těšilo vypravovati o tom neb o onom a dívati se na Evu, s jakým živým účastenstvím mu naslouchá, jak za časté za výkladu jeho chmura přelétla její tváří, jak někdy obočí stáhla.

Tomu již pak rozuměl. Buď dobře nepostihla jeho slov, nebo jí připadla nová myšlénka jeho výkladem, z níž pak vzniklo mnoho jejích otázek a z nich pak čilý rozhovor, ano někdy i čilá debatta.

Měl radost ze své žačky, jak ji v duchu nazýval, a těšil se na tyto chvíle rozhovorů. Těšilo ho, že Eva tak pozorně, ano napjatě naslouchá jeho slovům, že tak pěkně upírá na něj své modrošedé oči. Pak si jich už začal více všímati a je pozorovati. Pozoroval pohled, s jakým ho vítala, když přicházel, a dobře postřehl, jestliže se za hovoru s ním živěji zaleskl nebo déle na něm utkvěl.

Chtěl Evu pozorovati a studovati a přestal pak míti sám na sebe pozor.

Někdy ovšem se na okamžik vzpamatoval a sám sebe se v duchu ptal, co to myslí, což kdyby znepokojil mysl té dívky — To bylo za první doby, kdy se mu zdálo, že Eva na nikoho

tak nehledí jako na něj, kdy marnivost a domýšlivost v mysli jeho vládly. Ale pak se již v duchu sám sebe tázal:

„Mohla-li by tě milovati?“

A že by mohl milovati, on?!

Ale to již dříve sám si konstatoval, že nevzpomíná na svou první lásku s oním pohnutím, jako jindy cítíval, jmenovitě, když byl ještě knížecím vychovatelem, když rozloučiv se na vždy se svou láskou, jež byla jeho první a jediná, nesl těžké jho oběti. K vůli rodičům to udělal, že volil tento svůj stav a že musil, chtěje býti poctivým, té, po které toužil, říci, aby nečekala, že jí nemůže učiniti svou ženou. Nikdy jí nic neslíbil, a přece ho to hnětlo tenkráte nesmírně, že on obětovav sebe, učinil také ji nevinně obětí.

Bolest, kterou tajil a tiše snášel, oživla na novo, když se dověděl po čase, že ta, která ho tak milovala, se provdala. Chápal to, uznával různé okolnosti, které ji k tomu přiměly, ale přece truchlil. Než bolest ta byla prudkým lékem. A také čas hojil velmi. Pak už jen bolné zatrhnutí ucítil, když se v myšlénkách vhroužil v uplynulé časy, nebo když ho na ně něco z nenadání, živě připomenulo. —

Ještě v Praze často si vzpomněl. Na Ostrově čím dále tím méně. Nejživěji ho Eva sama připamatovala, tenkráte hned prvního večera svým smíchem a pak svým tichým, lahodným zpěvem. Tak se Anička smála, tak zpívala!

Ale pak už ani na ni nevzpomněl, když slyšel Evin zvučný, lahodný smích. Jen jemu naslouchal.

A ona? Eva? Zdaliž by ona mohla znovu milovati? Tak také někdy uvažoval.

Jeť příliš opravdiva a hluboké mysli; ve-

selost její jest jen strojena. Jindy zas pomyslil: Zapomněla, bolest odtrnula, přešla. Je mladá, chce žíti — A náhled tento pak měl v mysli jeho vrch. Vdala by se. Ale ne proto, aby se vdala.

O tom byl přesvědčen i dle jejích několika, nahodilých slov, jež hovorem jsouc vedena pronesla. —

Teta, paní Valentová, o ní říkala:

„Ta by se těžko vdávala. Každý by se jí nehodil a ona ne každému. O hospodářství tuze nestojí; ani na sebe valně nedbá — Není nic, jako přece děvčata bývají —“

To jí křivdila i pravdu mluvila.

Nebylať z těch, které, když se vdají, jen o kuchyni a prádlo a čistotu se starají, jen o děvečkách a toiletě rozmlouvají. Tíhla by také po zaměstknání ducha, po lepší zábavě, pojímala by jinak postavení a úkol ženiny.

Tak byl Hodoval o ní přesvědčen, jakož i to se mu líbilo, že nedychtila po strojení se, že si chodila vždy jednoduše ale vkusně. Snad i její odvislé postavení v domě, jmenovitě i to, jak s ní teta někdy dosti ostře jednala, ovšem že ne před ním, ale on dobře pozoroval, sesílilo sympathie Hodovalovy k Evě.

Tak se stalo, že se s ní spřátelil.

Na chvíle, kdy si mohli sami, nerušeně, bez ohledů promluviti, také se Eva těšila. To Hodoval pozoroval a nabyl o tom jistoty. Hovory jejich byly měnivy jako vlny na potoce. Někdy vesely, žertovny, někdy dost vážny; nabývaly čím dále tím více rázu upřímného a přátelského.

Eva měla k Hodovalovi všechnu důvěru. Vypravovala mu o domově svém a zesnulém otci, o svých dětských letech, tak že bezděky poznával, ana ve všem byla přímá a upřímna, nic neza-

tajujíc její duševní rozvoj. Než o zesnulém ženichu svém nikdy se nezmínila. Jen jednou za řeči došlo na úbytě a tu zvážněvši, obočí schmuřila a řekla:

„Oh, to je strašlivá nemoc. Vím, co to je —“

Tušil, jaká to pro ni upomínka.

Byl by se rád zeptal, ale neučinil tak přece. Odkládal to již dlouho.

Jednou, bylo po sv. Mikuláši nedlouho, zastal ji samotnu a velice zamyšlenu. I zažertoval:

„Zase v nebeském zamyšlení?“ Eva se vesele usmála a odvětila:

„Opravdu —“

Podivil se v duchu té odpovědi.

„To vám zůstalo z toho, když jste byla nebešťankou.“

„O ne, to jsem se i „nebesky“, jak říkáte i jindy zamyslila.“

„Aj! A nyní zas? A již dávno?“

„O dávno —“ znělo to žertem, ale pravdu z toho hlasu cítil i tušil ji v jejím pohledu. Byl překvapen, než nedada toho znáti řekl škádlivě:

„Jáť myslil, že to bylo jen nad obrázkem —“

„Ale vždyť možná míti i obrázek v duchu, v mysli —“

„Možná, možná; a vy máte?“

Za okamžik na něj hleděla usmívajíc se, pak řekla hlavou trochu pohodivši:

„Mám —“

„A dávno již?“

„Proč to chcete věděti?“ otázala se čtveračivě. —

„Protože mne to zajímá —“

„Protože jste“ — ale nedořekla.

„Zvědavý, chtěla jste říci. Ne, ze zvědavosti se neptám,“ mluvil už horlivěji a vážně zrak jeho

zjasniv, rozjiskřiv se, utkvěl na její tváři. Pohledla na něj, ale ne se již usmívajíc, a pak hned zavedla řeč, a to na blížící se Vánoce. Zamrzelo ho to, ale také podráždilo — Ve svém pokoji pak uvažoval o tom hovoru.

„Co to bylo?“ ptal se v duchu. „Koketnost? Nebo taková nelíčená upřímnost?“ Duch marnivosti si ho zase počal osedlávati. „Anebo by opravdu na někoho myslila? Na koho?!“

To ho dráždilo a cítil nepokoj z toho, že nemá jistoty, že by snad Eva —

Když se s ní příště zase o samotě setkal, zastal Evu tiše si popěvující. Umlkla, když přišel, byla veselá, žertovala, a on se jí neptal po obrázku a nebeském zamyšlení, ale naslouchal jí a pozoroval ji; to ho naplňovalo tichou blažeností jako vždy a ještě větší, když pohled její setkal se s jeho a jemu se zdálo, že na něm utkvěl déle a zazářil.

To bylo těch okamžiků ve společenském pokoji; když však osaměl, ptal se zase sebe:

„Co je to? Tys zamilován, brachu — A ona? Vidí to, pozoruje a koketuje — Nebo —“

A bylo zase to „nebo“ a pan vychovatel, jenž chtěl Evu pozorovati, jenž, jak si první dobu domýšlel, že ji prohlíží jako křišťál, doznal si, že ztratil nit, že té dívce nerozumí ani sám sobě. —

XI.

Za toho čtvrt roku, co Hodoval na Ostrovské samotě meškal, získal si náklonnost svého žáka, jako by tu již dávno pobýval. Edáček si svého vychovatele zamiloval velmi, ten zase byl s ním spokojen. V ten čas, kdy venku ležel sníh

a častými chumelicemi ho přibývalo, měl Edáček zase něco nového: dobu výprav a cest ku severní točně. V mysli často teď ocítl se v pustých končinách při točnovém moři, zamrzl tam nejednou se svou lodí, chodil na bílé medvědy, střílel polární lišky, a zapřahal nyní, zapomenuv na Kozáckou piku, Čokla do malých saněk, hmoždil se s ním, aby ho naučil tahati, jezdil s ním po dvoře až za stodolu k velikému stohu slámy, jenž byl ve fantasii Edáčkově jednou nějakou stavbou Eskymáckou, po druhé skladištěm, od neznámých Evropanů zařízeném, jež po mnohém a klopotném bloudění v zasněžených pláních jej i Čokla i všechnu výpravu, byli to kluci šafářovi a poklasného, od jistojisté smrti hladem zachránil, a kdež členy své výpravy buchtou nebo jiným pečivem doma kradí vzatým poděloval.

Pak se blížily Vánoce a Edáček po čas více o nich mluvil nežli o točnových výpravách. Těšilť se na strom a na hojné nadělení. A na to se dály skutečně značné přípravy. Paní Valentová měla veliké zalíbení ve vánočním stromku. Než nebyl to stromek, ale strom, jejž ozdobovala s velikou vytrvalostí a pílí, nešetříc žádného nákladu.

Neběželoť jí jen o to, aby Edáček byl oslněn, ale činila to také pro sousedství, snažíc se, aby stromem svým vynikla nad ostatní, aby si o něm v okolí vypravovali, jaký měli na Ostrově nádherný, veliký stromek. Eva tetě své v tom zaměstknání vypomáhala, ač v duchu s veškerou nákladnou výpravou nesouhlasila, míníc, že strakaté ty papíry a blýsknavé cetky, všecko to přetížení vánočnímu stromku poetického půvabu nepřidá. —

Paní Valentová se na letošní Vánoce těšila obzvláště. Loni byla churava, nad to neměla

dětí doma kromě Edáčka. Letos očekávala nejstaršího, Fricka, právníka a reservního poručíka, jenž jak z jejích častých o něm hovorů Hodoval poznal, byl její chloubou, zvláště od té doby, co se stal důstojníkem.

Často o něm také mluvila s přítelkyní svou, paní Brožovskou. Ta, co zima nastala, řídčeji na Ostrov dojížděla; až teď poslední dobou před Vánocemi zavítala několikráte na saních.

Hodoval, ač se paní Brožovské nevyhýbal, byl rád, když se s ní nesetkal. Na radu starého učitele svého snažil se vždycky vyhnouti se nějaké potýčce, kterou patrně s ním vyhledávala. Činil tak z opatrnosti, byv poučen, jak by se mohla státi nebezpečnou, ana měla veliké slovo u paní Valentové.

„Jakéť s ní hádky, s tou ředitelkou," řekl professor Bláha Hodovalovi, když tento tenkráte u něho byl návštěvou. „Nepřesvědčíte, a konečně, věci nerozumí, jeť to samá povrchnost a předpojatost. Jí vše co je našeho není dost nobl a vznešené a nebude s námi nikdy souhlasiti —"

Hodoval dle toho jednal, jsa k ní velice pozorným, ač nikdy se nezapřel. — Vždycky, kdykoliv paní Brožovská odjela, zdálo se mu, že zanechala nějakou chmuru v mysli paní Valentové a že obyčejně po těch návštěvách počala se paní Valentová více o Edáčka starati, na něj se ptáti, i chlapce samého se pak vyptávati, jak se Hodoval sám přesvědčil a jak se také od Evy dověděl. Tušil odkud vítr a kam asi paní Brožovská má namířeno. Poznal také, že si vede opatrně, chytře, že nejde zprudka, aby ho z místa jeho hned vypudila. Kdyby bylo jen o toto místo běželo, byl by se jen usmál. Nevisel na něm,

mohl bez něho býti. Ale šlo tu o Edáčka — jakož i zdárný základ k jeho vychování a národnímu vědomí.

Zalekl se o něj zvláště nyní, co poznal Edáčkova bratra. Pan Fric, jehož jméno i ostatních dětí vybrala si sama paní Valentová, neboť jí cizí jména zněla lépe a více nobl, přijel několik málo dní před Vánocemi. Byl vytáhlý, hezké postavy asi třiadvacítiletý, oblečen jako velkoměstský dandy s vlasy pečlivě přistřihnutými a na čele i spáncích uměle upravenými.

Tvář jeho, ne zrovna kvetoucí, ale pěkná, byla hladká; jen měl knírky, tmavé kaštanové barvy.

Pan Fric byl právník a studoval už delší dobu bez zkoušek. Otec sice naléhal, aby si již přispíšil, žeť čas, ale syn měl velikou oporu v matce, která se ho zastala, že není zdraví nejpevnějšího, a že si musí po vojně (byl před tím dobrovolníkem a měl na ten rok zvláštní příspěvek od otce i tajně od matky a žil náramně vesele) odpočinouti, že toho je dost, když udělal důstojnické zkoušky.

Když se poprvé doma ukázal v důstojnické uniformě, byl uvítán jako slavný vítěz z boje se vracející.

Otec zářil, paní Valentové se až zalily oči slzami, když Fric v čáku, v plné parádě k ní do salonu vstoupil a ji po vojensku pozdravil.

„Byla to náramná legrace,“ děl Fric se smíchem, když o tom pak v Praze kamarádům vypravoval, a jak se pak měl dobře, jak otec peněz nešetřil, ani matka, a jak se ukazoval v sousedství, jak jel do sousedního města, kdež se všecka děvčata za ním ohlížela a všecko mu gratulovalo.

Vůbec měl rád samou „legraci“, a všecko rád „legračně“ odbýval. Hodoval, jenž rozmlouvaje s ním zavedl řeč na Prahu, se v duchu nemálo podivil, že mladý Valenta o Praze tak málo a zase tak mnoho věděl. Na mnohém a mnohém historicky památném místě ani za ta léta nebyl, ani o něm nevěděl; s divadlem byli také brzo hotovi, nebo mladému právníkovi se nelíbily ani velké opery ani dramata. Jen na několika výpravných hrách byl a pak chodil do předměstských divadel, kdež všecko chodilo náramně „legračně“ a dávaly tam takové „koniny.“

Za to pan Fric vypravoval o místech a místnostech, z nichž Hodoval mnohé jen dle jména znal a některé ani ne tak; tam se peníze a zdraví utrácely.

O literatuře, sotva že Hodoval se zmínil, jmenovitě o některých novějších zjevech, také dlouho nemluvili. Pan Fric nic nečetl, ani ne novin, leda v kavárnách obrázkové listy přehlížel a četl v humoristických, byla-li tam nějaká švanda nebo legrace. — Za to se mohl vytasiti s mnohými „novinkami,“ s leckterým podskalským popěvkem a vtipem, uměje způsob „řeči podskalácké“ dobře nápodobiti.

Jinak byl dobrosrdečný a hlavně veselý. Když se mu matka zmínila, že se mu bude snad doma v zimě stýskati, odvětil, však že nějakou legraci bude míti. Usmál se při tom nějak podivně — Paní Valentová byla by ráda jinou odpověď slyšela, totiž že se mu u ní nebude stýskati, ale ani nehlesnuvši ještě dodala:

„Snad bude brzo po Vánocích v městě nějaký bál —“

„A kdyby i nebyl brzo. Hodlám tu zůstati delší dobu, matinko — Chci studovati — Tu budu

míti pokoj — V Praze v tenhle čas — to nic není se studováním —"

To zas paní Valentovou oblažilo a když manžel vrátil se ze stodoly, kdež byl přehlížet mlátící stroj, bylo první, aby mu ohlásila, s jakým úmyslem Fricek přijel domů.

„Jeli tomu tak —" odvětil Valenta patrně spokojen, ač ne zcela bez pochybnosti —

„Ah, což by tu také dělal v té Sibiři!" hájila paní svého syna.

Zatím Fric právník sháněl všelijakou, drobnou legraci. Dráždil a škádlil Edáčka, dělal si dobrý den ze šafářových hochů a z děveček, chodil střílet vrabce, chodil s Vamberou, s nímž býval nejčastěji, několikráte ve vsi, obyčejně aby matka nevěděla, nebo to věděl, že nerada by o tom slyšela, že chodí do vesnické hospody. Hodoval mu byl příliš vážným, s Evou pak měl časté potýčky. Znaje její smýšlení, schválně ji dráždil, aby se dostal s ní do sporu, kteroužto „legraci" obyčejně odbyl smíchem nebo nějakým cynickým žertem. Ovšem že Eva záhy to poznala a takové zábavě s ním se vyhýbala. Jinak s ním dobře vycházela. Bylť k ní v chování svém a jednání lepším, srdečnějším bratrancem nežli matka jeho tetou. To Eva dobře cítila. Také již zvykla na jeho způsoby a chování; a třeba že jich neschvalovala, nesoudila jich tak přísně jako Hodoval v duchu činil, ač také v duchu po právu uznával, že pan Fric, jenž pro vážnější věci smyslu neměl, nemá alespoň té vlastnosti, s jakou mnozí mladí páni, studování a „naděje vlasti" všecko odbývají, všecko kritisují a sami nic nedělají, leda jen po dobrém bydle, požitcích a stkvělém postavení se shánějí, nemajíce citu pro vlast a smyslu pro svůj úkol v národě, toliko jen sebe milujíce. —

Druhého dne, co Fric meškal na Ostrově, když ještě seděli po obědě za stolem, ozvaly se na nádvoří zvonce. Fric skočil k oknu se podívat, a již jak byl, nemaje nic na hlavě spěchal ven a nedbal volání starostlivé matky, aby se nenachladil.

Venku stanuly nádherné saně tažené spřežením krásných vraníků ozdobených pestrými chocholy, čabrakou a lesklými zvučnými zvonci. Z koní se od rychlého běhu jen kouřilo. Fric pomáhal ze saní elegantní dámě, v krásném, drahém kožichu a čapce, jež jí výborně slušela. Paní Brožovská přijímajíc ruku Fricovu na podporu jí podanou, pravila s líbezným úsměvem:

„Nejsem-li hodna? —“

Než-li Fric mohl odpověděti, přišel už starý pan Valenta vřele vítaje tak milého hostě. —

Hodoval si pak dobře všiml, jak pohodlný dosti Fric oživl ve společnosti sličné paní a jak paní Brožovská se s ním živě bavila a jak přes tu chvíli, i když s přítelkyní rozmlouvala, zrak její na něm spočinul. —

O Vánoční boží hod odpoledne vyjel si Fricek s matinkou do Křovic navštívit ředitelovy. Edáčka vzali s sebou. Pan Valenta byl nějak churav, a proto boje se nachlazení, zůstal doma. Hodoval byl rád, že mohl doma zůstati. Po obědě zašel si do svého pokoje. Byl by dole zůstal, věděl však, že Eva je nyní zaměstknána. Vzav knihu usedl s ní blíže ke kamnům.

Mrzlo. Bylo zachmuřené, zimní odpoledne, jež v neděli na venkově je zvláště smutným. Hodoval přestal záhy čísti. Zahleděl se ven, na temnošedá nebesa, valně se k zemi snížívší, na bílou pláň a holé v ní temné stromy na sadě — Časem se tam ukázala hladová vrána, pak se za

chvíli vznesla těžkým letem — A zase ani hnutí. Pusto a ticho.

Hodoval se vážně zamyslil. Když se na Ostrov ubíral, bál se již napřed zimy a zvláště těchto nedělních, smutných odpolední. Nyní smutku jejich necítil, nýbrž uvažoval, jak by bylo, kdyby musil odtud pryč. Věděl, že paní Brožovská mu neodpustí onu potýčku na dráze, jeho odpor i úsměvy, že ho tu nerada vidí, že jí svým smýšlením překáží, že nechce dopustiti, aby tu nabyl poněkud vlivu. A Weinolt je ještě více proti němu. Poslední čas byl od něho pokoj, protože meškal za svými záležitostmi obchodními ve Vídni. Spojí-li se však ti dva — Však jsou již bez toho proti němu za jedno, i bez ujednání. Budou působiti na paní Valentovou a ta rozhoduje. Muž její by asi neobstál, třeba že by se bránil k vůli svému příteli Bláhovi i k vůli němu, Hodovalovi, jemuž patrně přál. Měl tu zůstati, až by připravil Edáčka do vyššího gymnasia. Však vydrží-li tu tak dlouho? A půjde-li odtud, dají Eduarda bez toho zase do německého ústavu, jako byl Fricek. — Hodoval věděl, že jmenovitě Weinolt se vyjádřil, že by on vychovatele neměl, žeť to zbytečný náklad, an chlapec může dobře a levněji býti opatřen na ústavě. Tak se Valentovi vyjádřil. Ten sice souhlasil, ale paní své nic neřekl, věda, že se nechce s Edáčkem rozloučiti, dokud nebude alespoň dospělejší. — A Weinolt, aby sám toto své mínění paní Valentové vyjevil, neměl na ten čas za vhodné.

A kdyby tu opravdu nemohl obstáti, kdyby odtud musil — Jak by odcházel? Zdaliž tak snadno jako přicházel? — A již zapomněl na Weinolta, na paní Brožovskou, na všechny — Byl v mysli u Evy. Včera měla svátek. Proč se

vynasnažil, aby jí mohl přáti sám, bez svědků? Proč nyní se často dívá na hodinky? Zdaliž ne proto, aby se přesvědčil, že přišla chvíle, kdy bude míti Eva volno —

Těšil se na to — Budou chvíli bez vyrušení —

A již sáhl po klobouku, třeba že byl ještě čas. Šel dolů do společenského pokoje. Nikoho tam nebylo. Pan Valenta byl ve svém pokoji, Eva v čeledníku. Hodoval sedl k pianu, tiše si přehrával nějaké melodie — a díval se přes tu chvíli na hodiny. Pak Eva přišla — Nechal hraní hned. —

Již ráno si všiml, že je nějak veselá, dobré míry. Nyní se jí o tom zmínil.

„To mám od svátku —“ odvětila vesele.

„Něco vás tak o svátku potěšilo? Nějaký dar?“

„Ano, ten nejposlednější —“

„A kdo vám ho dal? —“

„Spánek —“

„Tedy sen?!“

„Ano, krásným snem se mně svátek ukončil —“

„Byl jistě o tom obrázku —“ žertoval Hodoval.

„Ano, — byl —“ odvětila Eva něco málo váhavši, a opřela se rukama o lenoch židle před ní stojící.

Hodoval byl překvapen — Zase!

„Toť se věru stávám zvědavým — Znám-li ho?“

„Aj, toť počátek zpovědi.“

Bylo zřejmo, že nechce pověděti.

„Tedy byl ten sen velmi krásný,“ začínal vychovatel na novo.

„Oh, tuze prostý, ale pro mne tuze hezký —“

„A týkal se živého?“ otázal se Hodoval váhavě. Očekával, že se Evina tvář zachmuří. Než zmýlil se. Usmívajíc se přisvědčila. Za okamžik na ni hleděl mlčky, pak náhle řekl:

„Tedy vám vzešlo jaro po druhé —“

Teď teprve její tvář zvážněla.

„Jaro — Ne, jaro ne; je to všecko jen sen —“

„A nesplnitelný?!“

„Ano —“ děla rozhodně ale temnějším hlasem, ač beze vší sentimentalnosti a podívala se oknem ven na dvůr a zasněžená kol stavení s holými stromy v pozadí. Hejno vrabců mihlo se kolem okna. Zimní den pohasínal; v pokoji, kde první stínové soumraku se počali ukládati, nastalo hluboké ticho. Jen hodiny zvolna tíkaly. Tvář Evina zdála se Hodovalovi v ten okamžik bledší. Pojednou se zase obrátila a usmála se. Byl to takový úsměv nejistoty, vynucený, jenž se zjeví na rtech, není-li vhodného slova k zakončení nebo ku přechodu v hovoru.

Hodoval jako by ho neviděl. Stál dosud vážný, taje své rozechvění, před se hledě zamyšlen. Evina slova, třeba že z nich nevyčetl nic určitého a jistého, jej zarazila, a teď když s veselou začala, vzpomínajíc, jak je u ředitelů asi veselo, kvapně, a skoro vyčítavě odpověděl:

„Proč o tom mluvíte? Toužíte-li po tom? Proč tak hovor obracíte? Nemáte-li ke mně důvěry? — Prosím vás,“ a to zase řekl tonem měkkým, srdečným. „Máte ten váš sen, jak říkáte, dávno?“

„Dávno —“ a mdlý úsměv zjevil se jí na rtech, a pochýlila hlavu.

To byl zase řez do stromu jeho naděje, které se pořád ještě nechtěl vzdáti.

„To je divno — Od smrti pana učitele —

odpusťte, že vás na to připomínám, není tak dávno —"

„Je pravda —" řekla — „Divíte se, vím — Ale což byste řekl —" váhala, zamlčela se a sklonivši hlavu obracela rohy nějaké hudebniny na pianě ležící. —

„Nuže?" ptal se vychovatel dychtivě. Přisnědlá tvář jeho byla živěji zbarvena a oči se mu leskly. „Víte, jak to dobře s vámi myslím," řekl prostě ale srdečně — „Máte-li ke mně důvěru —"

„Oh, mám-li důvěru! tolik jsem už řekla! — Žádný, žádný ještě to neslyšel —"

„Věřím. Víte, že si vás vážím — Ale to co jste napověděla —"

„Tak tedy dopovím," řekla chvatně, jako by pospíchala. „Ten sen, jak jsem řekla, je dávno, již před smrtí Bílého. —

Hodoval užasl.

„To je divné," zvolala, vidouc jeho překvapení a nemohouc už svého rozčilení zatajiti — „Viďte. O je, vím, a já jsem také divná, sama sobě nerozumím —" a přejela si rukou čelo. Jak toto mluvila, oči její pohybovaly se těkavě, a jen plaše, na okamžik upřela je na Hodovala. Ten za chvilku mlčel, hleděl na ni, až pak zvolna, temnějším hlasem řekl:

„Pak jste pana Bílého nemilovala!"

Evy se tím patrně dotekl. Hnula sebou živě a živě odvětila:

„Ano, neklamala jsem ho."

„To věřím, to jsem vám nechtěl říci. Ale vy jste sama sebe a snad nevědouc klamala. Ale to vše je mně nejasno a záhadno —"

Na to neodvětila.

„A nepovíte mně to?" začal zase.

Upřela na něj pohled.

„Řekla jsem už tolik. Ale není to snadné. — Dnes už ne — prosím vás — dnes už ne —“ Mluvila to rozechvěně.

Podal jí ruku a řekl patrně jsa rozrušen:

„Až jindy. Počkám —“

Bylo jim oběma vhod, že za chvilku po té přišla služka pro Evu, aby šla nahoru ku strýčkovi. Když se pak Eva dolů vrátila, vychovatele tam už nezastala. Ten přecházel ve tmícím se pokoji svém, přecházel, stanul, opět přecházel, až posléze usedl do křesla. To všecko činil nevěda, jsa velmi zamyšlen, a nějak rozechvěn.

Myslil na to, co se ve chvíli událo dole ve společenském pokoji. Je rozhodnuto. Není pochybnosti žádné. Vše marno. Nač se tak nadějí kojil! A z počátku i jistotou; jak se mu zdálo, že zajal mysl té dívky, jak si za časté vykládal její pohled, její úsměvy. Připadal sám sobě směšným. A co to bylo tedy? — Přátelství, důvěra k němu. Těch si u ní dobyl, úplně, dnes se o tom přesvědčil. Ale více nic. A nač si také pomýšlel?

A zase vstal, zase chodil, stanul opět a zahleděl se ven do zimního večera. Pusto, prázdno, mrazivo. Nic, nic, po všem, je po všem! — A ona! Milovala toho někoho již před tím, prvé nežli ten učitel se počal o ni ucházeti. A ona se přece zasnoubila! — Divno! Že by ona byla s to, aby tak klamala! — To nevěřil — Co mu poví? Jak to vysvětlí?

Prvé myslil, těše se ještě nadějí, jak by odcházel odtud z Ostrova — Nyní by bylo lépe, kdyby byl z něho — Tak nyní pomyslil. Bylo mu hořko — Ale ještě dobře, že se tak stalo — Což kdyby se byl zapomněl a vyznal se sám ze svých citů! — Tak jsou ušetřeni oba — Jen sám před sebou je pokořen —

Tak byl zabrán v myšlénky, že ani nerozsvítil, že ani nezaslechl ohlas zvonců, když saně paní Valentové vjely do dvora. Synové byli velmi veselí, líbilť se jim ten výlet. Matinka však vážněji vyhlížela. Když vstoupila do společenského pokoje, zastala tam Evu u knihy sedící ale nečtoucí.

„Sama?!“ tázala se teta již ve dveřích, tonem neobyčejným. Neť se té otázce v duchu podivila. Byla by však lépe porozuměla, kdyby slyšela, jak se pak teta služky vyptávala, co Eva celé odpoledne činila a byl-li pan vychovatel někde na procházce. Dnes poprvé se tak zevrubně vyptávala. Zaslechlať v Křovicích něco, co ji zarazilo.

Nadhodilať jí, ale jen slůvkem, na dovtip její přítelkyně, paní ředitelová, že se jí zdá, že pan vychovatel se slečnou Evou se spřátelili a zmínila se opět, ale tentokráte významně se při tom tváříc, jak je zastala na podzim u posledního poupěte růžového, div že nezpívali: „Letzte Rose“. Paní Valentová neuslyšela nic, co by podezření, vzbuzené paní Brožovskou mohlo v ní sesíliti. Nicméně ji to netěšilo, a pomýšlela, že by nějakých milostných pletek si nepřála. Ostatně měla ještě víru ve vychovatele a nechápala, nevěřila, že by si mohl Evu zamilovati. Co by měl na ní? To děvče snad ano, to by nebylo divu. A bývá nějak zamyšlena, roztržita —

V tu chvíli Hodoval naslouchal roztržitě vypravování svého žáčka. Ten hned jak přijel běžel přímo ne k tatínkovi ale k vychovateli, aby mu pověděl, jak se na výletu měl, a co všechno v Křovicích viděl.

A starší jeho bratr, pan Fric, ten obuv si plstěné, teplé střevíce pohodlně se položil na divan nohama ke kamnům, v nichž plápolal oheň, a čekaje na teplou večeři tiše si pohvizdoval, a vzpo-

minal na paní Brožovskou, jak byla v domácím obleku rozkošná, na její kulatá ramena, na plná lepotvárná ňadra, a usmívaje se pískal si, an si vzpomínal, jak její nožka pod stolem spočinula na jeho, an si vzpomínal na zářící pohled její tolik slibující —

XII.

Vánoce minuly.

Místo o Vánočním stromku rozmlouváno nyní mnoho na Ostrově o něčem novém: o velkém, elitním plese, jejž v sousedním českém městě, v bydlišti prof. Bláhy, chystali. Paní Brožovská byla záhy po Vánocích už na jiném, a to v sousedním městě německém, mezi nímž a oním českým ležel Ostrov. Valentovi tam nebyli. Jen Fricek si tam vyjel. Otec mu zbraňoval, a nechtěl ho pustiti, ale matinka syna podporujíc posléze zvítězila. Evě, jež mu domlouvala, aby nejezdil, se vysmál a Hodovalovi upozornivšímu ho na panující poměry v onom městě rozhodně nepřátelského smýšlení odvětil, že mu do politiky nic není, bál že je bál a on že se jede jen pobavit; to že mu je jedno, ať se baví česky nebo německy. Přijel všechen rozjařen a začal se pak zase těšiti na ten „český bál“, jak ho jmenoval.

Na ten konala paní Valentová veliké přípravy. Čekalať Melanii, jež se měla poprvé doma na plese objeviti. V Praze již na jednom byla. Paní Brožovská přijížděla teď na Ostrov velmi často, až si toho Hodoval povšiml. Byla tu hned po tom německém plese, pak přijela zase co nevidět za příčinou toho druhého, aby o něm a o toiletě a o Melanii pohovořily. Za těch rozprávek jmeno-

váno často jméno Weinoltovo a paní ředitelová nejednu učinila narážku, jak se těší, jak je žádostiv, aby jen Melanie již přijela — O tom jen dámy samy mezi sebou rozprávěly a paní Valentová zase pak referovala svému muži, když s ním byl sama.

Ten sice v zásadě nebyl by proti sňatku své dcery s bohatým továrníkem, mínil však, že není třeba spěchati, a že nutno všecko uvážiti. Paní však Weinoltovi rozhodně přejíc, otázala se, když toto vyslovil:

„A proč bychom se rozpakovali, když by řekl o Melanii? Jeť to partie rozhodně dobrá — Snad ne proto, že je Němec —“

„No, to ne — což na tom konečně — ale jak teď časy jsou, třeba všecko uvážiti —“

„Nač takových přemrštěností — Hlavní věc je, aby se Melanie dobře vdala —“

„Jen co ona tomu řekne —“

„Co by řekla. Což je to přemrštěná Eva? — Je příliš dobře vychována a vzdělána —“

Za takových manželských hovorů zmínil se Valenta také několikráte o Frickovi, míně, že by snad bylo lépe, kdyby byl v Praze, tady že také mnoho nestuduje. Co trochu ráno v posteli má tu knihu, a pak že celý den nic nedělá, leda že kratochvíli shání — A do Křovic že také nějak příliš často zajíždí —

Při tom pohlédl na ženu, jakoby chtěl ještě něco říci.

„Ah — Fric je galantní, a to je všecko — A aby se studováním příliš namáhal, toho nemůžeš také žádati. Podívej se, že je nějak hubený a jako přepadlý —“

Fric byl ale při tom veselý a čiperný — K paní Brožovské, kdykoliv přijela, byl, pravda,

galantnost sama. Obyčejně ji také kus koňmo vyprovázel, a dosti často i do Křovic si zajel za různými záminkami. Také u Weinolta byl několikráte. Vycházelť s ním velmi dobře. S Hodovalem mnoho neměl; bylť mu příliš vážným, ač jinak ho mohl dosti vystáti a proto z počátku valně toho nedbal, a jak jedním uchem slyšel, druhým pustil, když Weinolt zavedl o vychovateli řeč a tuze ho nechválil, míně, že je takový přepjatec —

Za tím blížila se doba plesu. Paní Valentová konajíc pilné přípravy, ptala se několikráte Evy, chce-li se tam také podívati. Eva pokaždé poděkovala, že nemá chuti, že raději doma zůstane. Také o vychovateli nepřímo vyzvěděla Ostrovská paní, že nemá sto chutí, a že by raději doma zůstal. Bylo jí to nápadno a tázala se v duchu, jsou-li snad umluveni, nebylo-li by jim milejší, když by mohli sami doma zůstati —

Když se však Hodovala přímo zeptala, chtěl-li by také jeti, řekl, že by ho velmi těšilo. Netušila ovšem, že má zvláštní k tomu příčinu.

S Evou od onoho večera na Boží hod Vánoční byl jen asi dvakráte o samotě. Ale ani za těch chvil se nic nedověděl, neboť nezdály se mu vzhledem k Evě dosti vhodnými, aby se otázal.

Z počátku myslil, že se mu Eva vyhýbá. Byla sice ve svém chování tak jako jindy, na líci jejím nebylo znáti žádné změny, ano podobalo se mu, že pohled její na něm utkvěl ještě vlídněji a laskavěji nežli jindy; ale nápadno mu bylo, že se s ní teď tak málo o samotě setkával. Netušil, že paní Valentová ji schválně tak zaměstknává —

Po tajemství Evině, ač by je rád znal, zrovna nedychtil. Měl z něho již dost a bál se ho jaksi, ač už měl jistotu — A přece těžko nesl, že s Evou si nemohl pohovořiti jako jindy, a přece ji zrak

jeho kradí vyhledával a na ní tkvěl. Někdy se zarážel pomyšlením, že ona vše ví, že na něm jistě poznala, jaké city k ní chová. — Ale někdy přistupoval zlý duch pokušení budě v duši jeho podezření — Není-li on, Hodoval, na bludné cestě? Soudí-li o ní dobře? Jaké to jednání, jak se mu vyznala, aby někoho v srdci chovajíc s jiným se zasnoubila, dobrovolně, bez nátlaku —

Že nebyla donucena, aby se zesnulým teď učitelem se zasnubovala, to věděl jistě, už dříve, nebo z řeči Bláhovy i Valentovy vyrozuměl, že ji všecko okolí velmi litovalo, myslíc, že ženicha svého velmi milovala —

Ale proč by jemu, Hodovalovi, to povídala? Proč se jemu vyznávala? —

Tři dny před plesem přijela Melanie; sedmnáctiletá slečinka, svěžího líce a jasně hnědých očí plných lesku mladistvých let, žádná krása, ale příjemna, nic affektovaná, jež si zachovala více přirozenosti nežli si zachovávají slečny vychované v ústavech. Hodoval byl tím až překvapen a ještě více tím, že u ní našel špetku národního vědomí, třeba ne rozhodného a na pevném základě přesvědčení spočívajícího. Ale měla ho přece více, nežli bratr Fric.

Rozmlouvajíc s Hodovalem vypravovala mu na jeho otázky, jak se jí v ústavě stýskalo po domově a po české řeči, kterou tam nesměly mluviti, jaké potýčky mívaly se spolužačkami německými a jak si přece vymohly, aby v taneční hodině mohly se také cvičiti v Národní Besedě, a jak všecky na ně se dívaly a divily, když ji tančily.

Hodoval si v duchu pomyslil, jak bude Weinoltovi škoda čilé té slečinky, třeba ne ducha-

plné, ale hodné a čiperné, a jaká škoda také jejího věna, jež rozmnoží jen cizí kapital proti všemu domácímu bezohledně pracující.

Na ples vydali se z Ostrova na dvou saních. Na jedněch jela paní Valentová s Melanií, na druhých Fricek, Hodoval a Vambera. Pan Valenta byl trochu churav a zůstal s Evou a s Edáčkem doma. Vyjeli hned ráno a byli před polednem v městě. Dámy zajely do bytu pro ně již dříve najatého a připraveného vším, čeho jim k toiletě bylo nutno, páni odebrali se do hôtelu. Hodoval odsud přímo ku svému bývalému učiteli, prof. Bláhovi zamířil.

Zastal ho v županu ve tmavém křesle opodál kamen sedícího. Četl Štítného. Návštěva Hodovalova byla mu ovšem milým překvapením. Vyptával se ho, jak je na Ostrově, a jak se jemu daří. Hodoval se trpce usmál.

„Tuze dobře," pravil — „Pokračujeme. Máme vymoženosti. Dosáhl jsem toho, že místo jednoho českého listu belletristického odbírají od nového roku dva a místo německých tří také dva. Velká vymoženost — v české rodině, neníliž pravda? A pak koupila paní Valentová Melanii na mou radu několik českých knížek, pěkně vázaných, to se rozumí. Také pokrok! — Už vidím, jak ty knihy budou zastrčeny v nejspodnější přihradě nějaké v Dubině —"

Tak slulo několik chalup o samotě stojících, jež Weinolt skoupil a na místě jich svou továrnu vystavěl.

„U Weinolta?!" divil se professor.

„Bezpochyby, až je tam slečna Melanie zaveze. Nenechá-li je totiž doma —"

A Hodoval vypravoval, proč asi Melanie přijela na ples a proč teď asi zůstane doma —

„A miluje-li to děvče Weinolta? —“

„Myslím že ne —“

„Oh, oh — pro dobrou partii! „Dobrá partie!“ Slyším ji, Valentovou. Jako bych ji slyšel. Sami své jmění mrháme — Sami! —“

O sobě Hodoval ovšem ani slova nepověděl. Ještě o tom svému učiteli vypravoval, že se seznámil se starým farářem ve vsi, a tomu že navrhl, aby se tam založila bibliotéka pro lid. Souhlasil tuze rád a přijal to na sebe. „Půjde to na jeho jméno, on bude bibliotéku spravovati. Já slíbil, že opatřím knihy a peníze. Něco již mám — Pan Valenta dal také, rád a ochotně, je pravda, ale aby prý o tom nikdo nevěděl —“

„To k vůli ní — Litovala by těch peněz — Kdyby však bylo na krajky —“

„A také mne upozornil farář na Hatě — Je to česká víska bez školy v samém sousedství německé vesnice a blízko Weinoltovy továrny. Děti chodí dosud k nám do školy, ale dály se již pokusy ze sousední strany, aby je posýlali do německé. Svůdné je pro Haťské to, že je německá škola o něco málo blíže a že tam slibují dětem školní potřeby všechny za darmo —“

Bláha pozorně naslouchav, otázal se nyní:

„A což tedy? —“

„Dáme jim tam také knihy a dětem opatříme školní knihy i všecky potřeby, a těm nejchudším také nějaký oblek —“

„Kdyby tak na Ostrově vládla jiná paní!“ zvolal Bláha.

„Také jsem na to nejednou vzpomněl. Jak by mohla krásně účinkovati — Bylo by to lidské i vlastenecké — A nejsmutnější to, že dle všeho má Weinolt na Hatě namířeno. — Zapne-li se

o to, pořídí, aby chodily děti odtud do německé školy —"

„Takhle mu to zmaříme —" mínil Bláha.

„Pak vystaví jim školu přímo ve vsi — ovšem že německou — Ovšem teď ještě ne — Až bude míti Melanii —"

„Co to pravíte! — A dcera Valentova —"

„Všechno možné — Zatím budeme dělati seč jsme."

Zatím Bláha přistoupiv ku stolku otevřel malou zásuvku.

„Ano," děl v ní se přebíraje — „a tu máte zatím něco —" a obrátiv se dal Hodovalovi několik bankovek. „Zítra po plese se bez toho u mne zastavíte. Zatím vám uchystám něco knih."

Hodoval uschoval peníze a stiskl svému učiteli ruku. —

Pak šel do hôtelu, aby se upravil do plesu. Vambera se již strojil i pan Fric. Vambera měl čamaru, Fric oblékal důstojnickou uniformu a tropil si ustavičné šašky, těše se, jaká to bude legrace na venkovském elitním plese. Legrace mu začínala hned před hostincem, kde ples dáván. Sešel se tam zástup lidí, jehož uličkou bylo všem procházeti. U dveří stáli dva strážníci obecní a kominík v parádě. —

Sál byl slavnostně osvětlen a bohatě dekorován. Když přibyli Ostrovští, nastalo všeobecné pohnutí a zraky všech obracely se hlavně na slečnu Melanii, na její vkusné, krásné šaty elegantní, které si přivezla z Prahy. Také šaty paní Valentové budily mezi dámami pozornost. —

Páni byli na plese většinou v černých kabátech nebo čamarách, také několik uniforem se tu blýskalo: poručík myslivecký, vlastně berní adjunkt, starý major na pensi v staré ještě uni-

formě v bílém totiž ještě kabátci a setník městských ostrostřelců v kabátě plném stříbrných šňor, s lesklými epauletami.

Pan Fric pozdraviv vojenské druhy, pustil se pak přímo do sálu mezi dámy. Svých si skoro ani nevšíml. Paní Valentová usedla mezi gardedámy v čele sálu; slečnu Melanii bavil nejprvé Hodoval, ale záhy přibočil se k ní Weinolt, jenž tu již byl před nimi.

Do té chvíle byla Melanie pro vkusný a bohatý oblek svůj uznávána za nejhezčí a to dosti jednomyslně — Ale když pak přišuměla paní Brožovská, již vedl její manžel, suchý, zvadlý mužík s vlasy do spánků sčesanými, oděná v nádherných žlutých atlasových šatech, s bohatou, krásnou a drahou výzdobou, ona, dáma černovlasá, černých ohnivých očí, ztepilá, plných, lepých forem, jíž lesklý skřipec na táhlém nosíku tak velmi slušel, hlas damského soudu se změnil. Bylo sice dosti poznámek, z nichž ozýval se hlas více méně tlumené závisti — ale jeden soud byl přece:

„Paní ředitelová je ze všech tu nejkrásnější —“

Panu Fricovi zasvítily zrovna oči, když ji spatřil. Záhy se zbavil slečinky pana purkmistra, s kterou se dosud bavil, a již se přibočil k Brožovským. Hodoval, jemuž Weinolt uvolnil, pozoroval ho. Viděl jeho vzrušení, viděl jeho chvat. Paní Brožovská ho přijala velmi laskavě; za chvilku ji opustil její manžel, Hodoval pozoroval, že jejím patrně obmyslem, a pan Fric procházel se s půvabnou paní sám; živě se s ní bavil, pak s ní vášnivě tančil, jiných skoro si ani nevšímaje.

Jeho zanícenost byla patrná —

Hodoval tančil pokud bylo nutno. Chvíli meškal také v jídelně, kde shledal známé z vinárny a z Besedy. Seděli tu všichni hodnostáři a s nimi zase zámečtí úředníci z říše, i prudký pan kontrolor, a opět se k vůli nim zněmčil všechen stůl, a zase vypravoval pan doktor Březina u jednoho stolu, kde byli sousedé, po česku a u tohoto po německu o tom, jak řezal včera nějakého cizího člověka, jejž v sousední vsi našli mrtvého, jak o něm nalezl, a jaký povstal spor o boty nebožtíkovy, byly vysoké, dobré, ohrnovačky. Jenže doktor Březina, který neodbíral českého časopisu lékařského, ale za to dva vídeňské, ale, jak zlomyslníci tvrdili, málo je rozřezával, dopustil se porušení rovnoprávnosti tím, že u panského stolu všecko po německu vypravoval, kdežto sousedům promichoval své české vypravování německými terminy. To vždycky činil, kdykoliv vypravoval, co shledal na mrtvole nebo když citoval něco (třeba ne věrně) ze soudní mediciny; vypadalo to učeněji.

Hodoval se mu vyhnul boje se, že doktor Březina se ho zmocní a že bude mu za chvíli líčiti rozdíl, jaký byl v tom, když lámali kolem se shora nebo ze zdola. Většinou meškal v sále, hledě na vířící kolo tančících —

Pozoroval nejvíce paní Brožovskou. K vůli ní sem hlavně přijel. Viděl ji s Frickem tančící, planoucích tváří a očí, v tvář reservního poručíka vábně, usmívavě hledících, viděl její sladké úsměvy, kterými ho dařila, pozoroval toho párku živý důvěrný hovor, a utvrzoval se ve svém domnění.

A pak na chvíli na ně zapomněl — Hudba, pestrý před ním rej, mladý svět tančící, bavící se, účinkovaly na Hodovalovu mysl. Zmocnila se jí jakási elegická nálada. Vzpomínal na minulé

časy, zpomínal také na osamělý Ostrov v pustém holém stromoví —

Myslil na Evu. Bylo mu teskno. Kdyby odešel z Ostrova, kdyby se vzdal svého úřadu, bylo by mu snad volněji. Snáze by zapomněl — Zapomněl? Ale odejíti teď? Za jakou zámínkou? A co by říkal Bláha? To ho zarazilo. Vzpomněl si, jak dnes v zásuvce ochotně sbíral peníze, které jistě nebyly přebytečny, jak byl ochoten k pomoci a další přislíbil —

Hodoval se zastyděl. Tak se podávati citům, a romantice, jak to v duchu sám si s úsměškem řekl. A právě teď, když proti němu tak pracují tam ta svůdná krasavice a tam ten cizinec —

A pak kdož co ví? Eva snad tuší — Ale ne, ani ta ne; měla na mysli jen svůj obrázek, svůj sen, jak říká, a jej měla a má za dobrého upřímného přítele, k němuž má důvěru, jemuž nemohla zatajiti a jemuž se všecka svěří. A je ráda asi, že bude míti s kým pohovořiti o svém snu, o svém obrázku! A on! on nesmí nic říci, musí se tajiti —

V tom se někdo vedle něho spustil prudce na sedadlo a z hluboka povzdechl, pot si utíraje. Byl to Vambera. Byl velmi dobré míry, rozjařen zábavou i pitím. Proto v rozjaření svém byl i k „aristokratovi," jak Hodovalovi říkal, hovornější a upřímnější než-li jindy. Domlouval mu, že se nebaví, že tak tu sedí sám. Hodoval záhy zavedl řeč na paní Brožovskou —

„Ah, pánečku — to je — no, Fric se má dobře —" a Vambera se začal chechtati a významně mrkati očima. „A bude — báječně — jen se podívejte — Ten se, pane, něco zasmál, když jsem mu to prve nadhodil. ‚Jen kdyby tu maminka neseděla,' povídal mně — Haha — toť

se ví — To přece tak nejde — Ale však oni si rozumějí —"

„A toť se ví —" přisvědčoval vychovatel — „Ale její muž —"

„Ah, ten — haha — ten už je na to zvyklý — ale pane, povídal mně Fric, že přece ňáko divně na to mrká — Kdyby to byl takhle hrabě — To by ještě —"

„Tak myslíte opravdu, že to je nějaká známost —"

„Jak bych nemyslil — Co pak by tu Fricek jinak na Ostrově byl, v té Siberii —"

„A kde se tak seznámili?"

„Hm — panička je krotká a hoří hned. Povídal, že teď v Praze, jak tam naposled byla, s ní se sblížil — že ta legrace začala — haha —"

„A to vám všecko pan Fric svěřil?"

„Mně?" a Vambera obrátiv se plnou, zardělou tváří k vychovatelovi, vypjal prsa — „mně, pánečku, pověděl jinší věci —"

„Tak, tak —" a Hodoval se usmál, jako by nevěřil, pochyboval. „Je mně to přece trochu divno, že by paní Brožovská tak se zamilovala —"

Vambera se zasmál a řekl těžkým už poněkud jazykem:

„To jí neznáte — Hoří hned, co pak to nevidíte?! — Měl byste vidět její psaníčko — co Frickovi psala — to byste pak věřil —"

„Jakže!" zvolal Hodoval živěji, ale vzpamatovav se, odvětil zase s úsměvem:

„No, snad jste ho nečetl — A nepovíte co v něm bylo?"

„To ne, to nepovím, protože jsem ho nečetl — Ale viděl. Fricek se jím pochlubil — Ukázal mi je —"

„Ale poštou je nedostal —“ děl žertuje Hodoval. —

Vambera se zasmál a volal:

„To tak, aby to starý Beneš ještě nosil a dodal tak pantátovi —“ Beneš byl Ostrovský posel, jenž chodil na poštu — „Ale poslouchejte — já teď mně se zdá jsem zadán na čtverylku — a nemám protějšek — Najděte si něco — budeme vis à vis —“

Hodoval byl by se jinak poděkoval, ale nyní nemohl Vamberovi odepříti. Již za to ne, čeho se od něho dověděl. Stálo to za moc.

Byl by s ním po čtverylce ještě rád mluvil, dokud trvala adjunktovi plesová nálada. Ale nebylo již možná. Vambera procházel se se svou tanečnicí bavě ji svým hlučným způsobem.

Hodoval pozoroval za té zábavy nejen paní Brožovskou a pana Frice, ale také Melanii a Weinolta. Viděl, že se továrník dosti namáhal, aby slečnu jak náleží zabavil a upoutal a že se mu to zplna nedařilo. Melanie byla k němu laskava jako ku příteli domu, než rozdíl let přece jen působil. Weinoltovi bylo přes třicet, jí sedmnácte, jemu témě počínalo řídnouti, třeba že dosud málo, ale řídlo, jí pak nejvíce zdobil svěží půvab mládí a panenskosti. Proto bylo přirozeno, že měla také oči pro mladší nežli byl on, a že ochotněji, živěji svolila k tanci, když pro ni přišel mladý, hezký právník, rodák toho města, jenž si prodloužil vánoční prázdniny, aby tohoto plesu dočkal a jejž Melanie již z Prahy znala.

Rozdíl ten pozoroval nejen Hodoval, ale i sám Weinolt a také paní Valentová. Ta ze své dcery očí téměř ani nespustila. Bylot to z mateřské radosti a hrdosti, ale i také proto, aby pozorovala, jak se bude míti k Weinoltovi, kterého jí matka

za manžela ustanovila, o čemž však Melanie dosud nic nezvěděla.

Až teprve dnes počala tušiti z toho, jak se k ní Weinolt choval a jak jí matka za plesu, napomínajíc ji, aby byla k sousedovi jejich vlídnější, nadhodila — Melanie ani neblesla, ale v duchu se nad tím zarazila. Proto ji z Prahy dovolili domů na ples tak ochotně a mimo nadání!

Psala o to, vědouc, že ten mladý právník, krajan, který se jí tolik líbil, kterého ráda vídala, který ji v Praze někdy na ulici kus vyprovodil a s kterým se tak ráda a dobře bavila, bude o tomto plese doma, a že se s ním bude možná třeba celou noc baviti — A doma svolili mimo všecko nadání! Jak se zaradovala, jak se po všecku cestu domů těšila! — Jak jí srdce zabušilo, když do sálu vstupovala a jej zahlédla! A jak se mu tvář vyjasnila a oči zaleskly — A pak ten Weinolt bradatý, s probělávajícím se temenem, tak vážný proti panu Čížkovi a přece se namahající, aby byl jako mladičký právník — Ah, toho se nenadála! Teď teprve porozuměla, proč směla domů přijeti. —

Pak měla malou zpověď; to příštího dne, kdy se vraceli z města na Ostrov. Paní Valentová nepřímo dceři své domlouvala, co že se tak s tím právníkem (jenž byl, jak vyzvěděla, nemožného zámečníka syn!) tak velmi bavila a vyptávala se na něj. Melanie ovšem nebyla upřímnou, leccos zatajila, než paní Valentová přece vyrozuměla, že jí mladík ten není zcela lhostejný.

Proto nebyla s výsledkem plesu tak spokojena; nejvíce se jí ovšem líbilo, že za to pan Weinolt se tak dceři dvořil a o náklonnost její patrně se namahal — Také ji manžel potěšil, jenž, když se mu se vším svěřila, se tomu skoro

zasmál, nepřikládaje takové známosti žádné váhy. — „Student! Student! Které pak děvče městské by nemělo studenta rádo — To přejde, to je takové blouznění.“

Vambera byl s plesem náramně spokojen, neboť se „báječně“ bavil, „báječně“ se měl a „báječně“ pil — Nadsázkové to slovo, které zrodivši se někde ve Vídni dostalo se do Prahy, proniklo již i na Ostrov k Vamberovi a ten ho „báječně“ rád užíval. A také byl s plesem proto spokojen, že k ránu, když už dámy odešly, a zůstalo tam jen něco veselých mládenců a dopilkubů, že si také zařečnil a že řeč jeho přijali s „báječným“ „plácáním“ — Rozumí se samou sebou, že řeč tu mluvenou na úsvitě v jídelně vedle sálu, začal svým:

„Nastala nám doba rozkvětu. Přes dvě stě let národ náš —“

XIII.

Hodoval navštíviv po plese před polednem professora Bláhu, našel připravený balík knih pro bibliotéku Haťskou a do sousední farní vsi na pomezí jazykovém, kdež Vambera již delší dobu vynasnažil se zříditi jízdné selské banderium.

Starý professor odevzdávaje knihy, slíbil za čas novou zásylku a vysázel při tom ještě několik bankovek, spokojeně se usmívaje. Hodoval se divil, že snad ještě přidává ze svého, ale Bláha mu vysvětlil, že zatím obešel několik známých a toto že u nich sebral na knihovny do ohrožených obcí českých. —

Hodoval nelitoval, že se byl vydal na ples, ač tam sám pro svou osobu nic neužil. Než to,

co tam pozoroval, bylo mu velmi vhod. Nejvíce myslil na paní Brožovskou. Nepochyboval, že dostala lehkovážného Frice do svých sítí. Co činiti? Pan Fric nebyl nezkušený, mladý zajíček, kterého by bylo možná varovati nebo ho napomenouti. Při něm, to Hodoval věděl, bylo by marno všechno namahání. Ale vychovateli běželo více o jeho rodiče, zvláště o jeho otce.

Syn tu v takovém poměru, pro který zabíjí čas a nic nedělá! Kdyby tak paní Valentová věděla! Hodoval uvažoval co činiti. Nejspíše by bylo možná s Valentou promluviti; ale jak, co? Důkazů přímých neměl —

Přál si jich velmi. Již k vůli paní Brožovské, aby jí mohl zatarasiti cestu na Ostrov, aby se mohl zbaviti nepřítelkyně své i svého směru, která jak byl přesvědčen, nikterak mu nepřeje a na něj, třeba že prozatím opatrně a zdaleka nasazuje —

Pak by byl jen Weinolt — Ale ten teď bude míti jiné starosti, aby si získal náklonnost, ne-li lásku Valentovy dcery. Melanie zůstala na Ostrově. Jindy byla by tomu jistě ráda, po tom plesu však toužila do Prahy. Tušila, proč ji nechali doma, že k vůli panu Weinoltovi, a zpomínala, co jí tu ujde, an pan Čížek už odejel do Prahy. Nemýlila se. Weinolt nyní zhusta Ostrov navštěvoval. Paní Valentová ho pokaždé velmi laskavě přijala, laskavěji nežli dcera. Ta spíše čím dále tím chladněji, přes to, že jí matka domlouvala a ji napomínala. Proto, a proto že Weinolt se tak úsilovně namahal o její přízeň, bylo spíše ještě hůře.

Mladá dívka zachvěla se pomyšlením, že by měla býti továrníkovou, že by ji Weinolt jako svou objal. To mladému právníkovi v Praze ještě více prospělo. Melanie si na něj teď vroucněji

vzpomínala, než-li by se jindy snad bylo stalo. Měla nešťastnou lásku. I bylo přirozeno, že mladé srdce hledalo soucit, že hledalo někoho, komu by se svěřilo, a komu by si postesklo.

A to byla Eva. Ta byla její sestřenicí a nyní také stala se její nejlepší přítelkou. Důvěřovala jí, pověděla jí vše a u ní docházela útěchy. Eva dle své povahy a dle svých zásad byla proti manželstvům bez lásky, z různých jen ohledů a prospěchů smluvených. Proto cítila s Melanií upřímnou soustrast, majíc ji za vyvolenou oběť hmotných poměrů. Proto, jak byla, nic ji nechlácholila, nýbrž v soukromých hovorech ji podporovala v odporu.

Obě dívky byly nyní skoro ustavičně pospolu. Melanie sama vyhledávala Evu, k níž teď zvláště přilnula.

Hodoval byl takto zkracován. Setkalť se s Evou málokdy samotnou ve společenském pokoji. Jen asi dvakráte s ní tak promluvil, a jen malou chvilku. A to jednali o Melanii. Eva mu přisvědčila, že dobře pozoroval, a svěřila mu, co od Melanie slyšela, jak ji matka přemlouvá.

„A také paní ředitelová se přičiňuje —“ dodala Eva, a pověděla, jak paní Brožovská, kdykoliv na Ostrov přijede, zavede před Melanií řeč o Weinoltovi, jak ho chválí, jeho osobu, jeho bohatství, jak maluje krásnou budoucnost té, která bude jeho, jak bude jezditi s ním na cesty, v zimě do velkých měst, jak jí vše snese a skoupí, jakou bude v okolí všem váženou paní. —

Když toto Eva Hodovalovi vypravovala, ozvaly se venku kroky.

Ustala náhle majíc se k odchodu. On však chvatně děl:

„A kdy se dovím o tom vašem obrázku? —„

Ohlédla se a usmívajíc se děla:

„Až jindy —“ a byla ze dveří.

Po druhé, když s ním o Melanii mluvila, zaslechl i o sobě. Melanie přála Hodovalovi, vážíc si ho, a byla mu pak ještě více přátelsky nakloněna, když se přesvědčila, s jakou úctou Eva o něm mluví a jak ho chválí. — Proto jí nemeškala sděliti, bylo to zrovna po návštěvě paní Brožovské, že paní Brožovská o Hodovalovi velmi nepříznivé mluvila, že se doslechla, kterak jeho přičiněním budou ve vsi a v Hatích založeny bibliotéky, že nastanou v lidu takové přemrštěnosti a hádky se sousedními Němci, s kterými dosud každý dobře vycházel, že se to na vychovatele nesluší, zvláště když pan Valenta má také obchodní spojení s Němci — —

Aby toto mohla Hodovalovi tajně oznámiti, sama ho vyhledala, čekajíc na něj schvalně nahoře na chodbě, když měl jíti ze svého pokoje k obědu. Pověděla mu to chvatně, ale s patrným rozhořčením na paní Brožovskou. Hněvala se, že tak proti vychovateli vystupuje, i proto, že očerňuje tak ušlechtilou věc. Eva o založení biblioték věděla. Hodoval jí to byl svěřil. Proto se také lekla.

„Kdo jí to asi pověděl?“ ptala se hledíc na Hodovala.

„Pan Fric. A tomu Vambera. Slyšel to ve vsi, asi od kaplana.“

„Tak je dobře. Když panička začíná tak, začneme také —“ A již usmáv se, děkoval upřímně Evě. Její starost ho těšila. Když chodbou ke schodům dolů spěchala, hleděl za ní; nemyslil na paní Brožovskou a její udání, nýbrž na Evu, maje zrak upřený za plavovlasou její hlavou, která se tam na schodech ještě mihla. —

Ještě toho dne se mu dobře hodilo, pozachytiti ránu, kterou mu paní Brožovská chystala.

Na večer dal ho Valenta požádati do svého pokoje. Starý pán byl patrně rozčilen. Netajil se s tím a prohodil několik peprných slov o ženských. Pak teprve pověděl, že měl teď s paní rozmluvu o svém synu Frickovi. On že naléhá, aby již jel do Prahy, tady že nic nedělá, že jen samé zábavy shání, že již je nejvyšší čas, aby se připravil ke zkouškám, takhle že to nikam nevede a mnoho peněz stojí. Paní že se však zastává syna, kterému se odsud nechce. Hodovala proto k sobě požádal, aby mu vše upřímně a zevrubně vyložil, jelikož je sám právník, jak je se studiem práv, se zkouškami a dobou k nim —

„Fricka jako by tu letos řetězy ukoval. Jindy do Prahy pospíchal, až nás to mrzelo, a letos —“ řekl také Valenta.

„Má tu dosti zábavy — Snad pana syna něco zvláště tu drží —“ řekl významně Hodoval. Vždyť se bez toho chystal, že Valentovi nezatají, co pozoroval a slyšel, že mu poví buď přímo nebo nepřímo, poněvadž by to bylo jen ve prospěch jeho syna.

Jak toto Hodoval řekl, upřel Valenta na něj oči, na okamžik mlčel, pak řekl:

„Také se mi zdá — Víte-li něco! Buďte upřímný —“

„Budu. Však jsem chtěl už požádati professora Bláhu, aby za mne vám pověděl —“

Když pak jmenoval paní Brožovskou, Valentou to trhlo. Jeho podezření se osvědčovalo. Hodoval mluvil šetrně a neřekl všeho, co od Vambery slyšel a co sám pozoroval. Šetřilť otce. Řekl jen, že paní Brožovská se o Fricka přičiňuje, že ho vábí a láká, a že je pan syn ve

velkém nebezpečenství — že věci již dospěly dále, to zamlčel.

„Ano, ano," opakoval Valenta za řeči — „Tak je — abych pravdu řekl, také jsem tak myslil — Té ostudy! Té ostudy! To je pěkná panička — Kdybych mohl — Ale jak?"

Podal pak Hodovalovi ruku. Byl mu povděčen. Starému pánu běželo o syna i o čest, a vychovatel sám měl obé na mysli, o oboje se staral. — —

Toho večera byl rodinný výstup. Pan Fric, jenž odpoledne si někam vyjel, když otec po obědě si sedříml, vrátil se pozdě a když se ho Valenta tázal, kde byl, odvětil, že jel tak „pro legraci" polem, a že se pak zastavil v Křovicích u Brožovských.

„Však to bylo naposledy —" prudce otec na to — „Zítra pojedeš do Prahy! —" Řekl to s neobyčejnou rozhodností a určitostí, která i samu jeho manželku zarazila. Bránila sice syna, který o Praze nechtěl ještě slyšeti, odvolávajíc se na to, jak to bude nápadno, odjede-li Fric tak náhle, nerozloučiv se — Nebylo však nic platno. Jen jeden den si vymohla.

Pan Fric skutečně pozejtří odjel. Otec sám ho vyprovodil na dráhu a cestou mu vážně domlouval. Náhlý ten odjezd zbudil ovšem podivení v nejbližším okolí.

Paní Brožovská uslyševši o něm, zarazila se velmi. Za chvíli dala zapřáhnouti a jela na Ostrov. Zastala paní Valentovou velmi smutnou a rozčilenou. Ta jí pověděla, jaká nenadálá změna se stala, jak sice manžel delší dobu naléhal, aby Fricek jel do Prahy, včera však že se tak náhle a prudce rozhodl. Brožovská vyzvídala proč, a tázala se, mluvil-li před tím s někým. Paní Va-

lentová sebou živě hnula. Na to nepřipadla, myslilať, že se manžel sám tak náhle rozhodl po dlouhých přípravách a proto, že Fricek celé odpůldne projezdil ani se neohlásiv.

Když paní Brožovská přijela po druhé, bylo to velmi záhy, věděla již paní Valentová, že tu chvíli, než-li přišel manžel s tím svým prudkým rozhodnutím, byl u něho vychovatel.

Krásné paní ředitelové oči jen zasvítily. Přítelkyni své nemohla ovšem říci, proč by Hodoval o to stál, aby pan Fric odjel — nicméně ji v tom domnění utvrdila a tázala se, ví-li již manžel její o agitacích vychovatelových, stran těch bibliotěk.

Paní Valentová za rozčilení těchto posledních dnů na to nevzpomněla. Ale paní Brožovská ji nyní v čas opět připamatovala. Byla by také ráda zvěděla, mluvilo-li se za těchto sporů také o ní, tušíc, že v té rodinné komedii také hraje ona sama úlohu — Zdáloť se jí dle chování páně Valentova. Změnu na něm vycítila i pozorovala. Za to manželka jeho chovala se jako jindy, jsouc přesvědčena o svém Fricovi, a že mu i vlastní otec křivdí!

Za to počala jinak na Hodovala hleděti.

Paní Brožovská byla dosti opatrnou a chytrou a jezdila na Ostrov tak často jako před tím než-li pan Fric odjel do Prahy. Tím si jen utvrdila důvěru u své přítelkyně; ale zaplašiti stín nedůvěry a podezření u jejího manžela, to se jí nepodařilo. Za těchto návštěv zavedla vždy také hovor na Weinolta a Melanii, což bylo paní Valentové velmi vhod. Proto také s nezměněnou laskavostí zvala a přijímala paní ředitelovou, vědouc, že by jí mohla prospěti v jejím plánu.

Aby se dcera provdala za bohatého továrníka v sousedství, to se stalo její zalíbenou myšlénkou.

Paní Brožovská, která také svou podporu Weinoltovi přislíbila, všemožně se vynasnažila, aby získala pro něj Melanii. Ale když se jí dílo nedařilo, přece nesouhlasila úplně s paní Valentovou, že v tom jedinou závadou je ten nešťastný právník.

„Je," pravila paní ředitelová. „Ale ještě něco myslím. Melanie má nějakou podporu, někdo ji posiluje v odporu —"

Paní Valentová užasla, nechtíc ani věřiti. Že by někdo v domě! — Ale přítelkyně ji záhy uvedla na dobrou stopu, vyptávajíc se schválně, s kým se Melanie v domě stýká nejvíce. A již Evu měli. Sama teta nechtěla ji tak obviniti, ale paní Brožovská upozornila na povahu Evinu tak, že počala věřiti.

„A pak," dodala paní ředitelová, „pan Weinolt je Němec — Rozumíte mně, má milá; toť je provinění v očích takové přemrštěné vlastenky. A myslím, že i pan vychovatel má v tom snad své prsty —"

Nasadila pěkné starosti své přítelkyni. Bylo to všecko pravdě podobno, i s vychovatelem. Ten ovšem s Melanií o této záležitosti přímo nemluvil, ale činil tak snad prostřednictvím Eviným.

A tak nastaly Ostrovu neveselé dny. —

Weinolt pilně samotu navštěvoval, a zdálo se, že si Melanii opravdu a velmi zamiloval. Ta však chovala se k němu jako dříve, a byla v odporu svém i tužší. Paní Valentová se mrzela, soužila se s dcerou, pozorovala Evu i Hodovala, stýskala manželi, stýskala si i na něj. Nebyl nic rozhodným.

Sňatku dcery své s Weinoltem by dosti přál, ale dcery své nutiti nechtěl. S první žalobou na

vychovatele paní Valentová také dobře nepochodila. Měltě Valenta Hodovala rád a to hlavně pro chlapce svého a pak že si posledně tak upřímně v záležitosti Fricově vedl.

Na stížnost, že vychovatel agituje a bibliotéky zakládá, odvětil, to že pan farář činí a vychovatel že jen přispěl. Ostatně že to není žádná agitace a že to nikomu neublíží, když si ti lidé v zimě něco přečtou, však že toho v létě bez toho nechají —

Nedlouho po té stěžovala si paní Valentová muži svému na Evu, že je nějak svévolna, za krátko zase, že Melanii jen podpichuje —

Valenta se již sám počínal mrzeti. Měl rád pokoj a dobrou vůli. Ustavičné ty stížnosti byly mu velice v nevhod, a obtížny. A nebylo jim nějak konce. Brzo slyšel o Melanii, tu zase na Evu nějakou stížnost své paní, pak zase na vychovatele. Tak jmenovitě, že sice si Edáčka hledí dost, ale že ho jednostranně vzdělává, že chlapce málo učí v němčině, že sama to pozoruje i jiní —

„A kdo?“ ptal se manžel.

„Brožovská!“

„Ah! — ta — Přesvědčím se sám.“

Přesvědčil se, i nezdálo se mu, že by vědomosti Edáčkovy v tom jazyce byly tak chatrny. Za nějaký čas přišla paní zase se stížností, že chlapec nějak diví, a že dal Weinoltovi takovou ostrou odpověď, tak že Weinolt všechen prý zaražen řekl:

„To bude nějaký husita!“

Ale když Valenta chlapce vyslechl a s Hodovalem také o tom promluvil, vyšlo na jevo, že Weinolt Edáčka podráždil a k takové odpovědi nepřímo vyzval.

Hodoval hleděl si pilně a svědomitě svého

svěřence jako na počátku, kdy sem přišel. Za odměnu měl vroucí jeho příchylnost a lásku. Za to přízeň paní Valentové byla ta tam. To cítil a dobře pozoroval, jak se proti němu bojuje a byl přesvědčen, že paní Brožovská o všem dobře ví, a že je příčinou všeho, že si umínila, aby ho odtud vypudila. Byl takový boj skrytý, jevící se často v malichernostech, které však ho tím více mrzely, poněvadž nebyl s to, aby se podobně bránil. Často jej to již mrzelo, že za všechno své přičinění má ještě tyto neladné chvíle a napadalo ho nejednou, že to může všecko ukončiti rázem —

A přece tak neučinil. Nechtělo se mu z bojiště utéci, a pak — byla tu Eva. Viděltě dobře, že i ona trpí; vyrozuměl to také sem tam z nějakého slova jejího. Takových volných rozhovorů jako na podzim s ní nemíval. Nebylo jednak možná pro Melanii a pak už postřehl jako Eva, že je hlídají. Také Eva, kdy s ní mohl několik slov promluviti, nezatajila svého podezření, že paní Brožovská také proti ní pracuje, a že teta nejvíce proto má na ni, na Evu svrchu, že nepřemlouvá Melanii, aby neodporovala a vzala si Weinolta.

Hodoval byl by rád si ukul nějakou zbraň proti intrikám té paní, ale marně se snažil. Vambera, kterého si počal za tou příčinou hleděti, buď nevěděl, buď nechtěl říci. Jen tolik vyrozuměl z jeho řečí, že pan Fric je s paní ředitelovou v nějakém písemném spojení —

Za těchto neutěšených poměrů uplynul na Ostrově ostatek zimy. A již se jaro počínalo hlásiti, a bylo před samými Velkonocemi.

XIV.

Na květnou neděli vyjela si paní Valentová s Melanií do Křovic k paní Brožovské, vědouc, že tam také bude Weinolt. Pan Valenta si odpoledne sedřími a když se probudil, vyšel si do polí. Bylo neobyčejně pěkno. Vambera hned po obědě zmizel, nejspíše že odešel do vsi. Hodoval byl téměř celé dopoledne s Edáčkem v zahradě, a odpoledne si tam s ním opět zašel.

Březnový den byl nad obyčej teplý, vzduch čistý a svěží, lahodné síly, jak bývá tou ranní dobou ohlašujícího se jara tak zvláště příjemný.

Edáček maje teď volno, rozběhl se a sháněl se po broučcích.

V zahradě bylo ještě mrtvo, jen lískové keře a několik vrb v zákoutí přihlásilo se k životu nejprve ranním květem, svými kočičkami na slunci se lesknoucími, na proutí v něm se zardívajícím.

Zlaté pruhy světelné třásly se na cestičkách pískem vysypaných i na trávníku dosud mdlém a jen chudobičkami sem tam vyzdobeném. Tichem svátečního odpoledne bylo slyšeti hlas jarních vod z říčky pod olšemi opodál šumně tekoucí i z potoka přede dvorem.

Eva seděla před břečťanovou besídkou na výsluní. Hodoval ani nevěděl, že je v zahradě. Zahlédnuv ji, ihned k ní zamířil. V ten okamžik nedbal, hlídá-li ho kdo čili nic, a Eva byla také ráda, když Hodoval před ní stanul. Její tvář vážně zamyšlená se patrně vyjasnila. Záhy pohroužili se v hovor a přirozeně o poměrech nyní na Ostrově panujících. Už dávno spolu tak volně nepohovořili a bylo leccos, co si chtěli o těch záležitostech říci.

Hodoval si postěžoval, a dodal, že jak věci dospěly, že bylo by nejlépe, aby podal svou demissí. —

„Již bych tak byl učinil na mnohé ty známky nepřízně paní tety, ale běží mně o to, aby Edáček v létě podnikl zkoušku, jak jsem panu Valentovi slíbil; přípravu tu chci s chlapcem dokončiti, a ke zkoušce ho doprovoditi.“

„A pak?“ ptala se chvatně Eva — „To byste pak odešel?“ Bylo znáti, že je překvapena.

„Kdyžby se poměry nezměnily — Svůj úkol bych tu rád vykonal, jak jsem si ho před se vzal. Edáček složí nyní zkoušku ze druhé třídy gymnasijní, a myslil jsem si —“

„Nuže? —“

„Kdyby bylo možná ho připraviti do vyššího gymnasia — Pak by ho již sotva dali na německý ústav — a kdyby — chlapec by, doufám, neměl zlý základ, tak že by se tak snadno neodcizil — Ale jak se věci mají — Vyhrají-li paní Brožovská s Weinoltem, nevím, odolá-li pan strýček a nedá Edáčka ještě po prázdninách na německý ústav, nebo nevezme-li mu jiného učitele, jenž by byl paní Brožovské a všem více vhod —“

Eva naslouchala vážně; na její tváři spočinula chmura. Chvilku mlčela, pak povzdechnuvši pravila:

„Je-li to všechno možná! V české rodině!“ A pojednou se po Hodovalovi obrátivši řekla srdečně:

„Prosím vás, neodcházejte, zůstaňte!“

Cítil, jak mu na ta slova tak vroucího tonu vehnala se krev do spánků. Oči se mu bezděky zaleskly a usmáv se odpověděl:

„Víte-li, slečno Evo, že bych snad už byl

odešel, nebo alespoň výpověď dal, kdyby vás nebylo? Že vy jste mne posilovala, že —“

„Já?!“ vpadla mu živě do řeči — „Já, slabá, která jsem se od vás učila, ve vás oporu měla — Kdybyste vy odešel, pak bych tu neměla nikoho, pak bych tu neobstála — Teta je proti mně až příliš — Šla bych také —“ řekla pojednou.

Hodoval byl tou řečí poněkud zmaten. Byla tak upřímná, slova Evina zněla pravdivě a srdečně — Ale již se vzpamatovav a opanovav, aby se nedal oslniti nějakou třpytivou nadějí, sám se otázal:

„A váš obrázek? Co by ten tomu říkal? —“

Eva kvapně pohlédla vychovateli do tváře.

„Vy jste nezapomněl —“

„Ale vy jste zapomněla. Slíbila jste mně, že mně o něm povíte —“

Byla nějak na rozpacích —

„Nemohla jsem — a pak —“

Nabídl se jí, že jí pomůže. Uvažovalť nejednou o tom, kdo asi zajal Evinu všecku mysl, kombinoval a hádal, rozpomínaje se na každé Evino slovo a každou narážku. Z toho ze všeho přišel k výsledku, jenž ho překvapil. Nyní užil volné chvilky, aby se přesvědčil.

„Já vám pomohu —“ opakoval, když Eva mlčela. „Jen o to prosím, abyste na mé otázky odpověděla —“

Neodporovala, jen se plaše usmála.

„Zdá se mně,“ pravil, „že již vím, na koho jste myslívala, když jsem vás tuto zastal někdy hluboce zamyšlenou. Ten sen váš, jak říkáte, není tu —“ začínal Hodoval s otázkami, jsa všechen rozrušen, ale přemáhaje se. Bylo již sice rozhodnuto, ale měl se nyní sám dopátrati jména svého soka.

Eva přisvědčila, že není i na to, že je daleko.

„A bydlil v tom pokoji, kde jste se ustrojila za anděla —“

Nach mihl se po Evině přibledlém líci.

Vychovatel nečekaje ani na odpověď, dodal:

„Tolik jsem vyzvěděl, ale nechtěje do pokoje vniknouti, aniž nápadně vyzvídati, nezvěděl jsem, jaký je to obrázek nad psacím stolkem, ač se mohu domýšleti —“

„Je to jeho matka a —“ děla Eva.

„A on —“ děl Hodoval určitě.

Mlčela, majíc hlavu pochýlenu.

„A tak jsem si také domyslil, proč jste se tak o Francii zajímala a že jste se tenkráte, když jsem vás poprvé spatřil, tam u sochy sv. Václava, večer pod lipami, modlila asi za něj, v předvečer jeho svátku —“

Znovu lehký růměnec kmitl se na Evině líci. Jasný pohled její setkal se s jeho vážným a v tom její pohledu četl: „Tys řekl! Ano!“

Viděl, jak je všechna rozrušena, jak ráda o něm slyší.

„A ví-li pan bratranec váš —“

„O neví, myslím, že neví. Neví!“ vpadla mu rychle a živě Eva do řeči — „O neví! To by tak —“ a bylo zřejmo, jak se té myšlénky lekla, že by Václav, nevlastní její bratranec, něco snad věděl, jak ho tajně miluje —

„A on —?“ Vychovatel nedořekl, miluje-li on ji, je-li jí nakloněn. Eva mu porozuměla — Usmála se smutně, a zakroutila hlavou —

„O ne, — Ale vždyť je to jen sen — vidíte — takové blouznění — Je to k smíchu, viďte —“

Hodoval mlčel. Zraky jeho tkvěly na Evě. Jestliže snad do posleda choval třeba že jen okamžikem jiskru naděje, nyní shasla na dobro. Byl

velmi vzrušen a cítil se jako unaveným, nicméně neustal. Za to bylo Evě volněji. Této chvíle, když tenkráte hovorem stržena Hodovalovi slíbila, že mu poví o svém tajemství, se lekala. Nyní bylo vyznáno a když Hodoval se dotekl toho, o čem už tenkráte hovořil, že všemu nerozumí, že asi neměla svého ženicha ráda, to spíše mohla pověděti, a to proto také, že jí na tom záleželo, aby Hodoval neměl nějakého nepěkného mínění o ní, že nebožtíka ženicha svého nějak klamala —

Nyní pověděla Hodovalovi, ovšem často se zamlčujíc historii svého srdce. Mluvila neklidně, urvaně, někdy slovem, dvěma jen naznačujíc co chtěla říci. Brzy pohlédla Hodovalovi do tváře, zase hlavu pochýlila, nebo jinam pohlédla a bylo zřejmo, jak je všecka vzrušena. Hodoval, jenž dosud před ní stál, za toho hovoru usedl na židli vedle Eviny lavičky. I vypravovala, jak jednou přijela s otcem nebožtíkem sem na Ostrov. Bylo jí tenkráte asi patnáct let. Když přijela a se všemi se uvítala, jen ne s Václavem, který právě nebyl v domě, vyběhla si ven, aby se ohlédla a tu přišla také do kaštanové aleje. Bylo to v létě. Na konci, již za alejí, opodál sochy sv. Václava potkala bratrance Václava. Znala ho, kdy ještě byla malým děvčetem a on několikráte u nich, u otce byl také s ostatními návštěvou. Byl vždycky takový zdravý a živý. Nyní dávno ho neviděvši potkala ho vyrostlého již, štíhlého, ale bledého. Byl po těžké nemoci.

Ani ho hned nepoznala. Ale jak ho shlédla, jako by očarována, náhle se zastavila. Usmál se na ni, a vztahuje jí pravici vstříc, zvolal slabým, ale laskavým, srdečným hlasem, patrně mile překvapen:

„Evičko!“

A při tom jeho modré oči na ni tak hezky hleděly. Slušelo mu to, ta bledosť jeho, unylosť.

A ten obrázek jí pak v duši zůstal. Časem ovšem vybledl, nemyslila na něj tak často, jako tenkráte, když se z Ostrova vrátila. Ale nevybledl, byl jen zatlačen, zabaven. Minulo od té doby několik let. Eva dospěla a tu se počal o ni ucházeti mladý, hezký a hodný učitel. Takového dojmu na ni ovšem neučinil, jaký měla tenkráte opodál sochy sv. Václava. — Naopak, jemu bylo si přízně Eviny spíše dobývati. Než podařilo se mu to. Eva s ním nejraději ze všech mluvila, ráda ho vídala, nejraději s ním tančila a se bavila, chválili jí ho všichni, doma, rodiče, ano družky jí ho nepřály.

Zasnoubila se s ním, ale tu počal po tom postonávati, chřadl víc a více, až ulehl.

Hodoval věděl od professora Bláhy i od Valenty samého, co Eva zkusila za té nemoci jeho, a sám si teď vzpomněl, jaký dojem učinila jen připomínka o souchotinách, když jednou náhodou o nich řeč zavedena. A pozoroval to i nyní, jaká je to těžká pro ni upomínka. — —

Sotva že se poněkud zkřísila, dostala se po roce Eva před tím už osiřevši sem na Ostrov. Václava nebylo tenkráte doma. Dokonával svá studia. Ale když se pak navrátil, když ho měla stále na očích sice teď zdravého, když byl k ní tak upřímný a hodný, chovaje se k ní ze všech nejsrdečněji, ač nebyl ani vlastním její příbuzným, probudil se ten obrázek dosud jako zapomenutý, a když pak Václav, zdržev se několik neděl doma, odjel zase pryč, obrázek ten v duši její nevybledl. Po té přijel opět na nějakou dobu domů, pak se na cesty vydal —

A Eva na něj myslila, vzpomínala, věrně, ustavičně.

„Je to jen sen — jak vidíte!“ řekla až sem u vypravování dospěvši — Líce její se rděla od vnitřního pohnutí —

„Jen sen —“ opakovala a náhle dodala:

„Ale Bílého jsem neklamala —“

Pohled její tkvěl na Hodovalovi, jako by čekala odpověď. Záleželoť jí na tom, na jeho mínění. Hodoval, jenž nehnutě, jakoby zamyšlen před se hleděl, řekl:

„Ne, neklamala jste ho — také jsem to ani tenkráte neřekl — Ale snad trochu sebe — nevědouc, bezděky — Panu Bílému jste byla zajisté oddána, ale nechovala jste toho blouznivého citu k němu —“

Eva neodpovídala. —

„A pan Václav —“ začal Hodoval, závidě mu v duchu, sklíčen tím, že viděl takovou vroucí k němu Evinu oddanosť — „On tedy neví nic —“

„A nezví!“ zvolala Eva — „Propadla bych se — Z Ostrova bych — Prosím vás — Ale ne“ dodala s úsměvem — „Nebyla bych vám to pověděla, co jsem ještě žádnému neřekla, kdybych vám nevěřila. Kdybych nebyla přesvědčena —“ A nežádala ho, aby mlčel, aby žádnému nic neříkal. Věřila mu.

Hodoval jí podal ruku, a pohlédl na ni, maje se co přemáhati. A v tom mu také připadlo:

„Jak ráda o něm slyšíl —“

Byli tak v hovor zabráni, že Hodoval zapomněl na Edáčka, který otevřev si zadní branku, vyběhl do lípového stromořadí k háji, kde kvetly fialky a sasanky. V tom ukázala se u dveří pojednou služka. — Eva ji shlédla, ale v tom, jak vstala, aby se šla zeptat, co je, zůstala jako ohromena, upírajíc oči na horu, ke stavení. Ho-

doval postřehl tam u jednoho z oken mužskou postavu, která však v ten okamžik zmizela.

Eva byla všechna přeměněna a patrně zapomněla na svého společníka.

V tom služka přišla oznamujíc, že přijeli hosté.

„Kdo?“ ptala se mdle Eva —

„Pan Fric a pomyslete, slečinko — také pan Václav — tak z nenadání —“

„To byl on, ten u okna!“ Pomyslil Hodoval a pohlédl na Evu.

„Litujete mne!“ řekla tiše a již se brala kvapným krokem do stavení.

„Pospíchá! Rozradována! Šťastna, jen tím, že přijel, že ho spatřila“ — uvažoval Hodoval. Schmuřil obočí a zahleděl se do země.

Cestou vypravovala služka Evě, jak mladí páni najednou neočekávaně přijeli, pan Fric že se převléká, pan Václav že se hned po všech ptal, po slečně také a když mu služka řekla, nevědouc kde slečinka je, že je snad nahoře ve svém pokoji, že tam šel. A odtud nezastav jí tam, vyhlížel oknem na chodbě do zahrady.

Hledal ji — A zase už myslila, jak se opanovati — Nebylo však třeba. Václav sám jí pomohl. Setkav se s ní na síni, pozdravil jí, ruku podal, ale cítila, že to není s onou upřímností a srdečností jako jindy. Cítila chlad a ten ji zarazil.

XV.

Té květné neděle bylo na Ostrově mnoho překvapení. Pan Valenta měl upřímnou radosť z toho, že přijel a to tak z nenadání jeho nejstarší syn, kterého již dlouho neviděl. Paní Va-

lentová byla méně potěšena, nicméně na první setkání chovala se velmi laskavě ku svému pastorku.

Největší však vzrušení zmocnilo se zajisté Evy. Nohy se jí zachvěly, když tak z nenadání mihl se Václav tam u okna. Nemohla se ani cestou do domu jak náleží sebrati. A tam čekalo nové překvapení. Zaraziloť ji chladné Václavovo uvítání. Chovalť se jindy k ní vřeleji, upřímněji, jako dobrý přítel, a ne tak chladně a cize. To však dlouho netrvalo. Do večera jakoby se změnil. Nejednal pak už tak chladně a cize, nicméně Eva dobře vycítila, že toto jednání je spíše vynucené nežli přirozené. Také se lekala, až přijde Hodoval, až ji uvidí ve společnosti s Václavem. Umiňovala si, že se přemůže, že zůstane klidnou.

Ale Hodovalovi se nikterak nezdálo, že by takovou byla. Jiný sice zajisté nic nepozoroval, vychovatel však v tajemství zasvěcený viděl vzrušení Evino a dobře postřehl, jak chvílemi se zapomenuvši, upřela na okamžik oči tajenou, vroucí oddaností zazářivší, na toho tmavovlasého mladého inženýra krásně modrých očí, tmavých knírů jinak tváře hladké, jen pod spodním retem malou štětičku majícího —

Hodoval si doznal, že to hezký, statný muž a zajisté také jinak mužný. Nemluvil mnoho, aniž plynně, nýbrž jen stručně, za to však jadrně a názorně. Měl veliký rozhled a značnou zkušenosť, to vysvítalo ze všeho. Všecko měřil velkým loktem ciziny a nebyl s přemnohým doma spokojen.

Než jeho výtky, jeho přísné posudky nebyly obyčejným resonirováním, jež by sloužilo jen k tomu, aby jeho osobnost tím nabyla důležitosti nebo váhy. On všechno šmahem neodsuzoval, leccos snaže se vysvětliti z domácích a politických

poměrů — při všem však vysvitala jasně snaha, aby se staly u nás opravy, aby byl pokrok hlavně v průmyslu a v obchodu. Na to kladl dle svého povolání váhu největší, ač měl také smysl i pro jiné obory. Hodoval v něm seznal technika také obecně vzdělaného, a ne tak jednostranného jako byl Vambera.

Když se Hodoval poprvé s inženýrem setkali, bylo to ve společenském pokoji, inženýr zkoumavě a chladně na Hodovala pohleděl — ale pak po několika hovorech s ním i ve společnosti rodinné počal se k němu jinak, ne tak chladně chovati. Poznalť, že mu vychovatel ze všech nejvíce rozuměl, třeba že někdy mínění jeho opponoval. A Hodoval to činil bezděky s větší břitkostí, nežli míval v obyčeji.

Bezděčné sokovství bylo toho příčinou. Jedno však Hodovala nejvíce usmiřovalo a to ho také k sokovi nejvíce přivábilo: že byl inženýr muž smýšlení vlasteneckého a to velmi rozhodného, jenž poznával co je činiti a v nelibosti měl planné mluvení. Hodoval záhy také porozuměl, proč macecha má ho tak málo ráda. Neuměltě se Václav přetvařovati a mínění svého zatajovati. Za těch hovorů v rodině i jinde, jindy zajisté také a nyní zas, kousavě se nejednou dotekl maloměstských a venkovských malicherností, povrchného vzdělání lpícího jen na formách, a neušetřil ničeho. Tak nezbytně musily se hovory jeho dotknouti macechy, s jejímiž názory nesouhlasil na prosto, a jmenovitě v otázce národnostní.

Eva byla šťastna, že tu Václav meškal. Lásku svou k němu tak dávno tajenou měla jako za krásný, nesplnitelný sen. Oddala se mu celou duší, nedoufajíc v nic, nečekajíc nic. Jí bylo blaze, když o n byl jenom na blízku, když mohla

kradí na něj hleděti, hlasu jeho naslouchati. Jedno jí jen rmoutilo, že se vůči ní změnil. Býval srdečnější, upřímnější k ní nežli teď, ačkoliv se k ní choval i teď tak jako žádný ze příbuzných.

Když setkavši se s ním po prvé, hned po té s Fricem mluvila, dověděla se, že se Václav u něho v Praze také tak z nenadání stavil, vrátiv se z Francie a nikomu nic neohlásiv. Václav bratra vyzval, aby s ním jel domů na svátky. Veselému právníkovi nebylo nic vítanějšího, nežli toto pozvání. Měltě tak alespoň dobrou omluvu, nebo mu otec zakázal, aby na svátky domů nejezdil. Ze zprávy Fricovy vyrozuměla také Eva, že Václav něco zamýšlí, a že se již do ciziny nevrátí, nýbrž že zůstane v Čechách, a nejspíše doma, alespoň na čas.

Jak se pak Eva zarazila, když ještě téhož večera uslyšela, od Václava samého, an to při večeři povídal, že pobude doma jen na krátko, a pak že se podívá zase do světa. Cože se tak rychle a náhle rozhodl?

Myslíc na Václava, na shledání s ním tak neočekávané, na jeho úmysl, nedbala ani valně toho, že teta vrátivši se z Křovic od paní ředitelové, byla na ni, neteř svou, nápadně nemilostivou. Za to si toho Hodoval povšiml i inženýr, a Hodoval také toho, že i vůči němu paní Valentová dávala znáti jakousi tajenou nevoli. Proč by ji měla, toho hrubě netušil, ale hádal na jisto, že paní Brožovská o tom všem dobře ví.

Nenadál se ovšem, že když paní Valentová se vrátila, vyslechla kuchařku mezi čtyřma očima a ta že podávala paní o tom zprávu, jak pan vychovatel skoro celé půl dne se slečnou Evou proseděl u besídky a jak se spolu živě a důvěrně bavili.

A na to také myslil nejstarší Valentův syn,

inženýr, když po svém příjezdu sám vcházel do pokoje, který vždycky obýval. Když vstoupil a rozhlédl se milou jizbou, ve které tolik pracovával a tolik plánů nadělal, ptal se služky, zdaliž tu kdo teď ostával. Odpověděla, že nikdo, nikdy —

„Což jste to všecko tak hned do pořádku uvedli —“

„O ne, milostpane, to je tak pořád — To tak slečinka si ten pokoj hledí —“ odvětila služka kladouc kufřík jeho na stolici.

Když osaměl, přistoupil ke stolku a pohlédl na podobizny. Byla to jeho a zesnulé jeho matky. Věneček pod podobiznou matčinou padl mu do oka. Byl nedávno uvitý, svadl teprve nedávno. Proč byl sem dán? Vzpomínal, až mu připadlo, že předevčírem byl den narozenin nebožky matky. On zapomněl, a někdo jiný pamatoval! Kdo? Nebylo nesnadno hádati — Eva.

Zamyslil se, a zase mu připadlo, jak ji tam vedle s okna viděl sedící vedle toho mladého muže s kozí bradkou, jak s ním živě, ano důvěrně rozmlouvala —

V tom ho stará služka, která ho sem zavedla, vyrušila. Přinášela vodu a jak byla hovorná a s panem Václavem známa, začala mu povídati, jak se slečinka, Eva, mrzela, že ona, služka, pana inženýra bez jejího vědomí sem zavedla.

„Však jsem povídala, že jste to, milostpane, sám chtěl, že nebylo času, abych to slečince oznamovala —“

„A proč ji to mrzelo? —“

„Že prý tu není nic připraveno, a já řku, že dost, že je všecko pěkně uklízeno, protože si slečinka toho pokoje hledí —“

„Tak tu bývá?“

„I ano — To ona si sem někdy zaskočí.

Ještě jsem si povídala, že milostpán tu má mnoho knih, a ona je taková čtenářka —"

Stará služka odešla a inženýr ještě přemýšlel o tom, co od ní uslyšel. V zamyšlení svém hleděl na pouvadlý věneček pod podobiznou matčinou. Eva se mrzela, že ho sem zavedli dříve, nežli o tom věděla — Proč? Bylo to opravdu jen z hospodyňských ohledů? — Či snad pro tuten věnec? Ale proč by nechtěla, aby o tom zvěděl? A že tu čítá? Jsouť v bibliotéce po výtce spisy vědecké —

Ale pak pojednou přejel si čelo, z lehka povzdechl a vstal, aby se připravil do společenského pokoje.

Jako byl Valenta potěšen nenadálým příchodem Václavovým, tak nemile překvapil ho Fricek. Neměl jezditi domů a přijel. Hněvati se na něj nemohl, protože měl Fric výmluvu. Za to však po prvním setkání otec mu přísně uložil, aby do Křovic nejezdil a když mu syn namítl, že by to bylo příliš nápadno, odvětil otec: „Dobře. Návštěvu tam uděláš, ale se mnou! Jedna návštěva dostačí."

Fric se durdil a hněval. Takové přísnosti otcovy se nenadál. A on se tak těšil do Křovic, na rozkošnou paní ředitelovou! Ale pak se otci v duchu jen usmál. Nedovolí-li, nedovolí! Ale mluviti s ní tajně o samotě musí a bude! —

Co Václav přijel, Hodoval s Evou samotnou nemluvil. Nevyhledával toho, jakož ona se toho nějak strachovala. Také nebylo vychovateli nejvolněji, když byli v rodině všichni pohromadě, a to proto, že znal Evino tajemství. Domníval se, že jí jeho přítomnost vadí a jemu samému bylo také trapno pozorovati její boj, aby utajila svou vroucí, neobyčejnou oddanost k tomu, jenž o tom všem neměl ani potuchy! —

Již pomýšlel, že si vezme na několik dnů dovolenou, aby ty svátky strávil jednak u professora Bláhy, jednak vycházkami do okolí jeho města. Byltě čas překrásný, pohoda nad obyčej v ten čas, ano si jaro velmi přispíšilo. — Inženýr Valenta hodlal hned po svátcích opět z Ostrova. Tak by se bylo dobře hodilo. Do té doby by se zase on, Hodoval, vrátil na Ostrov. Již se strojil, že půjde k paní Valentové požádat o tu krátkou dovolenou, manžel její byl v polích, ale v tom ho zdržel Edáček, jenž z pokoje, kde měl úlohu pracovati, z nenadání zmizel. Učinil to již za této krásné pohody podruhé. Modrojasná nebesa, čistý, prozářený vzduch, mládnoucí háj za lipovou alejí, byly příliš mocny svými půvaby, než aby jim chlapec živé mysli mohl odolati.

Hodoval se však zamrzel, hlavně proto, že to bylo již za krátkou dobu podruhé. Proto vyšel kvapně ven, nejprve do zahrady, aby stihl mladého uprchlíka. V zahradě ho však nebylo. Stopa vedla dále, do aleje — Než ani tu Edáčka nespatřil. Bylo překrásně. Na křovinách i na stromech leskly se pupeny v zátopě jarních paprsků — Čistým vzduchem ozývaly se ptačí hlasy a živý bzukot rojících se mušek. Tu tam už se také motýl mihl a v mladnoucím trávníku probělávaly se na pokraji háje trsy sasanek, a prokvétaly s nimi plicník i jaterník. Hodoval stihal Edáčka, ale uváben rozkošným dopolednem, nemrzel se, že musil ven. Svěřence stihl teprve až v háji a to nedaleko březového altánku. Edáček měl na sobě peřestou korunu, pas a za ním jakýsi tomahavk a v ruce luk a šíp. Přišlať na něj zase doba indianská. Jenže tenkráte vychovatel nemínil býti tak shovívavým na mladého Čipevejce. Mimo nadání však na trest zapomněl. Edáčkova omluva

to způsobila. Z ní vyrozuměl tolik, že hochovi to doma nedalo, že poslal šafářova Pepka a poklasného Jiříka do háje, to že byli nepřátelští Indiani a on že je stíhal po stopě. A jak prý se tak tiše houštinou dral, chtěje se přesvědčit, nejsou-li nepřátelé schováni v altánku, tu že zahlédl Fricka z altanku vycházejícího —

Tu se Edáček zarazil a Hodoval stav se pozornějším, živě připomenul:

„A vy jste se mu nepřihlásil?“

„Nepřihlásil —“

„A proč?“

„Protože jsem se bál, že by to na mne řekl, kde jsem.“

„A když odešel, proč jste se nevrátil? —“

„Chtěl jsem — ale v tom jsem z druhé strany zaslechl opět kroky a já si myslil, že to Pepek nebo Jiřík — Schoval jsem se tam do kouta pod stolek“ — —

„Nuže?“

Eda zamlčev se, na to vybídnutí dále vypravoval, že nepřišel ani Pepek ani Jiřík, ale paní ředitelová —

Hodoval se v duchu zaradoval — Ale opanovav se, ptal se klidně, zdaliž si v altánku odpočívala —

Mnohými otázkami teprve zvěděl, že si tam ani nesedla, nýbrž že chvíli, a prý dost dlouho čekala, ven vycházela, okénkem vyhlížela, až pak na kousek papírku něco napsala a to zastrčila blíže okénka do skuliny rámu a pak že odešla.

„A je ten papírek tam?“ ptal se Hodoval upíraje zkoumavý pohled na tvář chlapcovu. — Edáček se začervenal a za chvilku, vytahoval všechen skroušen jako postižený zloděj, papírek a podával jej vychovateli.

Několik těch řádků bylo po francouzsku psáno. Hodovalovi se uvolnilo. Edáček tomu nerozuměl. Domluviv mu, nařídil mu, aby se vrátil domů a pracoval úlohu, aby však mlčel, chceli ujíti trestu a domluvil mu také, proč ten cizí papírek bral. Sám šel do altánku, aby ho tam opět odvedl. Ale jak osaměl, znovu si ho přečetl a — schoval do kapsy.

Pak se vracel vesele domů.

Tou dobou inženýr Valenta uhodil na záhadnou věc. Rovnaje papíry na psacím stolku našel arch, na němž bylo tužkou čmáráno. Z těch klikatin však jeho pozornost upoutalo jeho jméno několikráte tam napsané — „Václav — Václav — Václav —“ tak šlo několikráte za sebou a na různých místech.

A písmo ženské. Kdo asi — Snad Eva!

Jiný tu nebýval. Ah proto se mrzela, že ho služka sem zavedla bez jejího vědomí, že nebylo ukliděno. Chtěla ukliditi asi tyto papíry a snad i ten věneček. Tak to je! — Václav se nad tím zamyslil.

Když pak vyšel ven, potkal Evu na chodbě u samých schodů.

Spěchala tak, že by si ho byla málem nepovšimla. Zastavil ji sám a byl překvapen. Eva všecka bledá pohnutím, patrně rozčilená a když se jí tak z nenadání s patrným účastenstvím zeptal, co se jí stálo, zakalily se jí oči. Zakroutila hlavou, chtěla se usmáti — Ptal se jí poznovu, důtklivěji —

„Oh, neptej se —“ konečně promluvila tlumeným pohnutým hlasem — „Neptej se — — Myslí si, že musím všechno snést.“

„Bylas u maminky, viď?“

Nepřisvědčila, ale přece poznal, že dobře hádal. Vzal Evu za ruku — Cítil, jak se chvěje.

„Pozoruji, že matka se k tobě divně chová —“ pravil chmurně — „Zase ti ukřivdila — pověz mně —“

Za těch vlídných slov Evina tvář se vyjasnila. Usmála se, majíc ještě slzu na řasách. Bylo zřejmo, jak ji bratrancova řeč mile dojala. Okamžik váhala, pak vyvinuvši ruku svou z jeho, řekla měkce, tišším hlasem:

„Ne, ne, prosím tě, nechtěj věděti —“

A již kvapila chodbou dále do svého pokoje.

Inženýr hleděl za ní a když zmizela, sešel se schodů a přímo do pokoje macešina. Pobyl tam za dobrou chvíli a když vycházel, byla jeho tvář všecka zachmuřena. Nevrátil se do pokoje, nýbrž mířil ven — Kam, sám nepomýšlel. Na dvoře potkal vychovatele. Jako by se náhle rozhodl, zastavil ho a požádal ho, aby se s ním na chvilku vrátil, že by s ním rád o něčem důležitém promluvil. Hodoval byl překvapen. Na řeči, na tváři inženýrově znamenal, že se něco přihodilo. Šli do lípové aleje.

Hodoval žasl pak ještě více, když uslyšel, jak pan Václav Evu potkal všecku rozrušenu a jak pak poznal toho příčinu. Paní Valentová si ji k sobě pozvala a tu se jí jala domlouvati, že se má k vychovateli příliš laskavě, že spolu často a dlouho sami pobývají, že si toho již i cizí lidé povšimli —

Hodovalovi zrudlo čelo. Když až sem inženýr dospěl, zvolal nemoha se opanovati:

„Tohle! To je příliš! Oh však vím — Paní ředitelová —“

A pojednou náhle dodal:

„A proč mně to paní matka sama nepověděla?“

Inženýr pokrčil rameny a zatajil, že mu macecha také řekla, že větší vinu dává Evě, že ona je jistě více vinna, myslíc si na vychovatele, který snad se jen baví.

„A proč vy mně to povídáte, pane inženýre?“ otázal se Hodoval dále všechen zachmuřený.

„Proč? Protože mám účastenství se svou sestřenicí, a poněvadž bych nerad —“

„Pane, jsem poctivý muž a vážím si slečny Evy velice. Vím, co činiti. Neračte se starati. Stane se, co jsem chtěl už dříve učiniti. Nedopustím, aby slečna Eva k vůli mně nevinně trpěla a nedám se podezřívati z nějakého lehkovážného záletnictví. Pozoroval jsem už něco, ale měl jsem to za dílo jiných.“ A Hodoval stručně pověděl, kdo proti němu hlavně brojí a udal příčinu, proč tu zůstal, že především k vůli Edáčkovi. Pak pojednou vyňal lístek v altánku nalezený a řekl:

„Tu je můj doklad, jací lidé na mne útočí. Těším se mu přede vším proto, že jím zatarasím paní ředitelové cestu na Ostrov a tím že zmařím část neblahého vlivu. Odejdu nyní spokojenější —“

„Vy odejdete?“

„Jak, vy byste zůstal?“

Inženýr neodpověděl. Šel tak kousek mlčky, až pojednou se zastaviv, pravil:

„Dovolte mně, pane, abych se ještě jednou o té neblahé věci zmínil. — Když jsem přijel, zahlédl jsem vás s Evou v zahradě, hovořili jste tak živě —“

V očích Hodovalových se zablesklo. Upřel je na inženýra, jenž byl nějak rozpačit. —

„Ah, vy jste nás viděl a myslil jste, či pak, když paní matka vám pověděla o svém domnění — Slečna Eva poctila mne svou důvěrou, svým přá-

telstvím, ale mne nemiluje — to věřte na mou čest! —“

Hodoval kvapně odešel. Inženýr hleděl za ním překvapeně. Ještě více pak užasla paní Valentová, když vstoupil vychovatel a žádal, aby byl zbaven svého úřadu. Udal příčinu. Zalekla se. Myslilať, že Eva byvší jí přestrašena, sama se bude vychovateli vyhýbati, a tím že prozatím bude věc vyřízena.

Paní Valentová nemínila ho hned propustiti. Nechtěla tak k vůli Edáčkovi učiniti. Také se v ten okamžik svého muže zalekla. Bylať už prvé Evou zaražena. To děvče nic se nezaleklo, nýbrž bylo ještě uraženo — A nyní vychovatel rovněž — A pak!

Řekl jí, že dobře ví, kdo toho hlavním původcem, že paní ředitelová, ale ta nechť si na mravokárce nehraje.

Lístek z altánku účinkoval jako blesk.

První bylo, že nechtěla věřiti, ale když četla: „Můj milý Fricku! Čekala jsem dlouho — Proč jste nepřišel? Zítra odpoledne nebude F. doma. — Zahradní dvířka u malé kašny budou otevřena. Tam vás budu čekati v loubí — Vaše J. —“

Písmo! Písmo! To jest její, Brožovské! — Poznala je — F — to je „Franci,“ jak Brožovská muži svému říká — J — Julie. — Zahradní dvířka — u malé kašny — Toť je zrovna v Křovicích — A Edáček to viděl — Na něj se může vychovatel odvolati!

Tím přemožena, jala se žádati, aby vychovatel mlčel, aby nic neříkal, že by Fricek byl nebohý — A on, aby jen zůstal, aby neodcházel —

Vychovatel jí odpověděl jen pohledem na toto nabídnutí, a řekl:

„Půjdu, milostivá paní — Ale paní Brožovská sem také vícekráte nepřijde, neníliž pravda? —“ řekl to pevně, určitě.

„Jak by mohla! Oh, já jí tak věřila! — A ona svádí — ona, ona je vším vinnou —“

Vychovatel odešel, aniž na něm vymohla, čeho si žádala, leda jen to, že věc do zítřka odložena. Když Hodoval odešel, dala paní Valentová si Edáčka zavolati a když mladý Indian všechen překvapen doznal posléze to, co byl Hodoval jí pověděl, poslala ho pryč, aby došel k Frickovi.

Fricek přišel a když s ním osaměla, odehrála se velmi živá scéna. Paní Valentová lomila rukama před synem, plakala a zase volala:

„Jaká hanba! Dovědí-li se toho! Jaká hanba —“

Fricek měl všechno za „legraci“. Než této chvíle, třeba že se mu zdálo, že matka vše příliš tragicky si připouští, nebylo mu volno. Zapírati nemohl, na to byl lístek v altánku nalezený svědkem příliš výmluvným. Proto jen matku chlácholil, dokládaje, že ta věc není tak hrozná. Konečně maje matčina nářku a jejích výčitek do syta, vyšel všechen zardělý z jejího pokoje.

Na chodbě potkal Vamberu a tomu řekl jako mimochodem:

„Je po legraci. Už to puklo. Je to ven s Křovicemi — Rád bych jen věděl, kdo to —“

Vambera se zarazil a dušoval se, že on ne, a opakoval si:

„To je báječné, to je báječné. Jak jen tak —“

XVI.

Fric po té hned napsal list paní Brožovské a oznámil, co se stalo, že její lístek zastrčený v březovém altánku dostal se do nepravých rukou, že již o něm matka ví, a že je zle, aby vysvětlila jak se stalo, a proč sama nepřišla v čas, jak bylo ujednáno.

List donesl výrostek ze dvora, jenž už před tím, nevěda co nosí, obstarával tajnou korespondenci páně Frickovu do Křovic. Zavedl ji Fric, když z rozkazu otcova sám tam nesměl.

Nikdy tak dychtivě neočekával lístečku ze Křovic jako tentokráte. Chlapec, jemuž Fric důtklivě nařídil, aby pospíchal, letěl, svědomitě vykonal rozkaz mladého pána. Než tomu, když nad obyčej záhy se navrátil, zdálo se, že příliš do kroku nepřidal.

Z došlého listu bylo patrno, jak byla paní Brožovská ustrašena došlou novinou. Psala, že nemohla neblahou náhodou přijíti v ujednaný čas, že se doma omeškala a když pak vyjela, že potkala svého manžela, z polí se vracejícího a ten že ji opět zdržel. Pak když dojela k háji, že dosti pospíchala ze silnice do háje k altánku, že tam na Frice, nezastavši ho, přece čekala, myslíc, nepřijde-li ještě jednou. A když na darmo čekala, napsala mu ten lístek, toužíc s ním promluviti. Myslila si, že jí bude na Ostrově možná mu tajně říci, aby si pro něj došel, nebo dlouho s ním teď, co Valenta měl podezření, nemohla sama promluviti, a nebylo by jí na Ostrově možná tajně mu říci, co na ten lístek napsala. I hořekovala dále, jaké teď bude její postavení, že nebude možná, aby na Ostrov přijela, aby hleděl pokud

možná věc tu spraviti a ne-li jinak, alespoň utajiti a zvěděti, kdo na ten lístek přišel — —

Byla patrně velmi rozčilena —

Fricek však lístkem tím nebyl valně dojat. Sedě ve svém pokoji na pohovce, drže levicí nohu přes koleno položenou, pokyvoval sebou do předu jak byl zamyšlen, když psaní přečetl.

„Je to mrzuté“ myslil — „Nejvíce pro ni. Bude to čistá legrace. Doví-li se toho její muž — Ah — což ten! Neuslyšel by po prvé. Ale hůře by bylo, kdyby to až ku hraběti donesli — To by ji tuze mrzelo — A jejího Franci také —“

A mladý pán pokyvuje sebou a zamyšleně před se hledě, bezděky se usmál. —

Když se Eva vrátila od tety do svého pokoje, nemohla se již déle opanovati. Zaplakala si. Byla popuzena i rozlítostněna domněním tetiným. Dalať jí teta znáti, jako by ona, Eva, sama vychovateli nadbíhala a náklonnost jeho získati se snažila. Byla tím hluboce uražena — — Když pak ustala plakati a poněkud se utišila, uvažovala o dnešním výstupu dále a dospěla hned k rozhodnutí —

Pojednou někdo na dvéře zaklepal a než-li se ozvala, vstoupil do pokoje Václav. Lekla se ho a srdce, na okamžik stichnuvší, počalo pak prudce tlouci. Cítila, že se zarděla, a nemohla hned ani promluviti.

Václav také hned nepromluvil. Za okamžik stál u dveří, pak zvolna k ní přistoupil a opřev se rukama o stůl, nachýlil se k ní na židli sedící a pravil tlumeným hlasem srdečného zvuku:

„Nemělas tolik důvěry ke mně —“ pravil — „a přece bych byl rád zvěděl, co se ti stalo. Šel jsem proto k matce —“

„Tedy víš — a —“

„Nevěřím — Vím, že se ti děje křivda —“

Mlčela —

„Mluvil jsem také s Hodovalem —“

Eva sebou trhla a patrné leknutí bylo jí znáti na tváři.

„A co řekl?“ ptala se chvatně —

„Je také pohněván. Myslím, že půjde odtud —“

„Ne, já půjdu, již jsem se rozhodla —“ vpadla Eva rychle do řeči.

„A kam?“

„Nevím ještě, ale tu nezůstanu. Leccos jsem si dala líbiti, všeliké rozmary — ale aby na mou — čest — ne —“

„Tedy půjdete oba — Hodoval asi neustoupí — půjdete oba, a bude to velmi nápadno —“

Zarazila se, ale pak řekla:

„On zůstane — alespoň na čas — ale já půjdu —“

„A také na čas?“

„Ne, na dobro —“

Mladý inženýr na chvilku mlčel, jakoby se na něco chystal, pak řekl:

„A nebude se ti stýskati?“

Pohlédla naň překvapeně a tázala se:

„A proč?“

Odpověděl jí otázkou, již pronesl tišším hlasem.

„Ty ho nemiluješ?“

Na ta slova vstala prudce se židle. Stín zármutku pokryl její líce, a smutně i vyčítavě pohlédla na bratrance. Nemohla hned ani promluviti. Až se jí lekl. Vstal také a přistoupiv blíže k ní, řekl:

„Odpusť, nechtěl jsem ti ublížiti — Nemyslím tak, jako matka. Věř mi — já chtěl jen —“ Uvázl, nemohl dále.

„Vážím si Hodovala velmi," řekla na to, „je mým přítelem a věřím mu pevně —" odvětila Eva opanovavši se. Určitá její slova měla zvuk pravdy.

Zářící oči inženýrovy tkvěly za těch slov na Evě, pak až k ní samé přistoupiv, otázal se s úsměvem:

„Evo, nevíš-li, kdo dal věneček pod podobiznu mé matky?"

Otázka ta ji velmi překvapila.

Než-li však odvětila, pojal ji Václav za ruku a řekl vroucně:

„A kdo psal mé jméno na papír na mém psacím stolku — nevíš-li také —"

Trhla sebou — Živý růměnec polil jí líce. Nemohla zmatku svého utajiti —

„Ty! Ty! Nemýlil jsem se — Vidím!" zvolal Václav. „Řekni, že ty! Protos se mrzela, že mne tam do pokoje dříve uvedli, nežlis o tom zvěděla! Tys na mne vzpomněla — Tys na mne myslila — Jako já na tebe — A teď ti povím, proč jsem se prvé ptal, miluješ-li Hodovala — Ne pro řeč matčinu, ale že jsem tě viděl, jak jsem přišel, s ním v zahradě — Seděli jste spolu — byli jste tak v hovor zabráni — Těšil jsem se tolik na tebe — a když jsem tě tak viděl, bodlo mne — Myslil jsem, že jsem přijel pozdě, že je po všem — Evo — rozumíš-li mně — Dávno jsem tě miloval, a zdálo se mně vždycky, že mne máš také ráda — Mlčel jsem však, chtěl jsem si dříve budoucnost pojistiti, to jest, pro tebe — A když jsem se vrátil — Považ mé sklamání —

Povážný inženýr se všechen změnil, unesen svými city mluvil rychleji, plynněji nežli obyčejně.

Eva pak byla jako u vidění, jako ve snu.

Chvěla se nenadálým blahem, nechtíc mu ani věřiti, a když se jí pak Václav přímo zeptal, miluje-li ho, zalily se jí oči slzami a mohla jen říci hlasem pohnutým:

„Dávno —“

I pojal ji za ruku a řekl:

„Pojď — Ať máš zadostučinění —“

„Kam mne vedeš?!“

„K matce — Pojď!“

Na chodbě potkali Hodovala.

Eva ve své nenadálé radosti chtěla k němu rychle přistoupiti, aby mu oznámila své štěstí. Než zarazila se bezděky. Výraz jeho tváře ji překvapil. Ba zdálo se jí, že v ten okamžik jeho líce pobledlo. Ale již se opanoval a usmívaje se řekl:

„Myslím, že pan inženýr už ví o vašem tajemství.“

Přisvědčila jen a tu Hodoval přistoupiv, podal jí ruku a řekl:

„Přeju vám z duše toho štěstí —“

Inženýr hleděl ovšem překvapen na ten výjev, ale hned se upokojil, když mu Eva, jakmile Hodoval zašel, svěřila, že onehdy, když ji viděl seděti s Hodovalem v zahradě, že se mu právě vyznala ze svého tajemství, které on Václav teď také ví —

„Že mne máš ráda?“

Blažená přisvědčila.

„A jak že jemu —?!“

„Všeho, všeho se dovíš.“ — —

Pašíjové dny před svátky Velkonočními, jinde tak vážné a tiché, přinesly Ostrovu jen samé pohnutí a vzrušení. Po ráně, kterou paní Valentová obdržela byvši přesvědčena, jak její přítelkyně jí syna svedla a svádí, tak ji paní Va-

lentová obviňovala, dočkala se nového, velkého překvapení. Když neť s Václavem před ní předstoupili, žasla.

Nechtěla ani očím ani sluchu věřiti — Neobyčejné to zasnoubení přišlo tak náhle, bez nejmenší potuchy. A zabrániti mu nebylo možná. Václav byl člověk samostatný a neústupný — Dobře ho znala. V tom ohledu by ani vlastní otec nic nezmohl. A hmotně je teď také nezávislý. Po matce své mnoho nezdědil, alespoň neměl tolik, jako budou míti jeho bratři a sestra ze druhého manželství; ale v cizině si dle všeho mnoho zahospodařil, a pak je bystrá, zkušená hlava —

Paní Valentová když jí o svém zasnoubení před Evou pověděl, zůstala téměř ohromena, a nejživěji pocítila ve směsi citů cit závisti. Evě záviděla —

„Ptal-lis se také tatínka?“ bylo první, co macecha promluvila.

Valenta přijal tu zprávu lépe, než-li se nadála. Divil se ovšem velmi, ale posléze řekl synovi, když s ním v soukromí mluvil:

„Bude to tak dobře — Eva sice mnoho věna nemá — ale má, co nemají ty fifleny a kokety ničemné — jako ta —“ myslil paní Brožovskou — „Eva je hodné děvče — K tobě se dobře hodí — Míníš-li, že bez větší pomoci obstojíš, dobrá — Buďte šťastni —

A pak přišla na Valentu rána. Hodoval se mu ani slovem nezmínil, nač byl přišel, a paní Valentová to všemožně tajila; ale stalo se něco nadobyčejného: indianská málomluvnost a mlčelivost se tentokráte neosvědčila. Malý Čipevejský náčelník se prozradil, nemoha otci smlčeti, jak se

mu ve slídění dařilo; jen napověděl, ale již musil dopověděti.

A bylo zle. Pan Valenta, jinak dosti vůli manželčině vyhovující, byl v tomto ohledu neskrotným. Jej, muže poctivého, se jednání synovo a paní ředitelové doteklo velmi živě. Byl by se ihned do Křovic rozejel, kdyby ho manželka nezdržela. Nebyla by toho pořídila, kdyby jí také syn Václav nepřispěl, domlouvaje otci, aby se pamatoval a uvaroval se skandálu. Ale psaní do Křovic napsal. Jaké bylo, vysvitlo pak, že paní ředitelová na Ostrově se ani neukázala. Chystala se tam, chtíc se odvážiti, aby se omyla, ale Valenta přímo svým jadrným způsobem ji požádal, aby se na Ostrov ani nenamáhala. Skládaje ten list, neměl žádného ohledu na svou manželku, na niž se jmenovitě u přítomnosti paní Brožovské vždycky, ač pro své nepohodli, ohlížel, nýbrž měl tentokráte na mysli jen svou čest. —

A ke všemu ta nesnáz s vychovatelem! Požádalť ho Hodoval za propuštěnou. To se stalo ještě dříve, než-li zvěděl, že Václav prohlásil Evu svou nevěstou.

Ostrovský pán nechtěl o propuštění Hodovalově ani slyšeti. Oblíbilť si ho a pak byl mu za to vděčen, že jím přerušen na dobro, jak myslil, neblahý poměr Frickův s paní Brožovskou.

Než Hodoval uváživ, že by poměr k paní domu stal se po tom všem, co se stalo, velmi nemilým, a zajisté na čas nesnesitelným, zůstal na své žádosti, a povolil jen tolik, že na Ostrově zůstane až do léta, až si odbude Edáček na nejbližším českém gymnasii zkoušku. —

Velkonoční svátky byly toho roku na Ostrově velmi tichy a málo radostny. Ani se všichni u stolu nescházeli. Paní Valentová vzkázala po

dvakráte, že je churava, že nemá žádné chuti k jídlu, a také se ani neukázala. Manžel její byl mrzut, a jmenovitě na Fricka. Na toho sotva promluvil. Fricek se proto hrubě nehnětl. Více jej mrzelo, že se mu všechno tak pokazilo. Tolik se těšil na paní Brožovskou. Proto ho teď také Ostrov nic netěšil, a byl by třeba hned odjel. Nemohl se již ani dočekati, až bude po svátcích.

Jen dva byli spokojeni a šťastni: Eva a inženýr Václav, třeba že se měli rozloučiti. Ale rozchod ten bude jen na čas a prvním rozhodným krokem ku trvalému spojení.

Fricek odjel zrovna po svátcích, těše se teď na Prahu, maje alespoň tu naději, že do roka tam paní Brožovská jistě přijede, a tam že bude jiná příležitost, aby se s ní shledal a zažil s ní několik rozkošných chvil, které se mu zde tak neočekávaně zkazily.

Nedlouho po Frickovi odjela Eva, majíc ku svému bratrovi, soudnímu adjunktovi, namířeno.

Inženýr zůstal za delší čas ještě na Ostrově, zabývaje se přípravami, aby uskutečnil plány, kterými se zabíral, když se z ciziny na Ostrov vracel.

Když se Eva s Melanií loučila, dala se tato do pláče. Přála upřímně Evě štěstí, ale nad sebou plakala.

„Vím, že maminka nepoleví!“ zahořekovala mladá dívka, nedbajíc útěchy.

S Hodovalem setkala se Eva v zahradě; vlastně sama ho tam vyhledala, aby se s ním mohla rozloučiti beze svědků. Byla pohnuta, když přistoupila k němu ruku mu podávajíc.

„Jste šťastna a budete, doufám, šťastna,“ pravil, a hlas se mu slabě zachvěl. Zamlčel se na okamžik, pak jakoby se sebral, řekl:

„Toužívala jste, že vám nebylo přáno působiti, jak byste chtěla. Nyní budete moci. Nezapomeňte na to, o čem jsme často rozmlouvali. Ale vím, že nezapomenete — Až vás jednou navštívím," a to děl s úsměvem, který však Evu bolně dojal, „uvidím alespoň jednu pravou, českou domácnost, českou nejen zevnějškem, ale také duchem —"

Stiskla mu ruku a řekla:

„Uvidíte — A přijeďte — brzo —" Tu se zamlčela.

„Váš vyvolený bude dobrým zápasníkem na poli, na kterém je třeba sebrati tolik sil a na kterém jsme slábi — A vy ho budete povzbuzovati, viďte? Já nic nemohu —" dodal pojednou trpce — „Nic, než-li povzbuzovati – "

Rozuměla té trpkosti. Bylo nesnadno na to co říci — Ale než-li promluvila, sám kvapně dodal:

„Vzpomeňte si na mne někdy —" Zamlčel se, jakoby chtěl ještě něco říci, ale pak chopiv se její ruky, chvatně řekl:

„Buďte šťastna! S bohem! Shledali jsme se pozdě. Rozumíte mně —"

Pohledla na něj pohledem, z něhož mluvily překvapení, úžas i otázka. V tom Hodoval pustil její ruku, kterou dosud tiskl, ana Eva řekla kvapně, pohnutým hlasem:

„Rozumím —"

Odcházela všecka dojata. Tušila tedy dobře poslední dobou, ač všecko chování a jednání Hodovalovo snažila se vysvětliti si jeho přátelstvím. V ten okamžik jí také připadlo, jak se zarazil onehdy na chodbě, když ji potkal s Václavem vedoucím ji k tetě, aby jí oznámil, že jest Eva

jeho nevěstou. Tenkráte Hodoval poznal, že není mezi ní a Václavem již žádného tajemství.

Odcházela s lítostí ze zahrady, ve které tolik pěkných chvil strávila v jeho společnosti. Šla kolem růžového keře, na němž pozorovali loni na podzim poslední, pozdě vykvetlé poupě, vzpomněla jeho slov tenkráte pronesených, že také tak v životě se přihází, vzpomněla i toho, co právě byl řekl:

„Shledali jsme se pozdě. Rozumíte mně —“

U vrátek se ohlédla. Hodoval stál u břečťanové besídky opřen rukama o lenoch židle a hleděl zasmušilým zrakem za Evou. V ten okamžik bylo jí ho nesmírně líto.

XVII.

Na Ostrově zavládlo nebývalé ticho. Inženýr dal se, jakmile Eva odjela, ihned do přípravných prací ku svému plánu, často vyjížděl a zdržel se často po mnoho dnů na cestách. Plán ten už dlouho choval, a jím se zabýval, hned už v cizině, ve Francii. Tam se také na jeho vyvedení připravoval s velkou pílí a bedlivostí, neunavně a vytrvale. Uznával prospěšnost většího průmyslového závodu v rodné krajině, jasně viděl, jak by podnikateli i krajině samé byl na prospěch. Ani na moment národní nezapomněl, ač o tom nevykládal. Na podnik svůj se těšil velice, poněvadž k plánu tomu připojoval svůj nejmilejší sen, domnívaje se, že se vyplní až plány své stran továrny uskuteční. Chtělť Evu uvésti do nového podniku jako svou manželku. Nevlastní sestřenici poznal za svých dočasných pobytů na Ostrově

a oblíbil si ji upřímně. Vlastně byl jí již od mládí nakloněn nevěda, kdy jako mladíček se s ní, žabkou ještě nevyspělou setkával.

Když poznal, že ji má vroucně rád, utajil city ty, nechtěje dříve před Evu předstoupiti, až by jí nejenom lásku ale také ruku mohl nabídnouti. Odcházel do ciziny s tou sladkou nadějí, že Eva, až se navrátí, ho nezamítne — A když se vrátil, spatřil ji tam v zahradě s cizím, mladým mužem tak upřímně, ano důvěrně rozmlouvající —

„Pozdě!“ ozvalo se mu tenkráte v duši, bolně dojaté pro zmařenou naději. Ale pak se vše vysvětlilo, pak se dověděl o tajemství Evině, uslyšel, čeho by se byl nenadál, že vlastně on byl první láskou své vyvolené. Pak ovšem chopil se chutě svých plánů, které prve v návalu sklamání a rozmrzelosti byl pustil, a nyní tím horlivěji o to se staral, aby je uskutečnil.

Macecha byla ovšem překvapena a ne mile; než otec, uznav prospěšnost zámyslů synových, slíbil podporu a tak Václav hned, bez odkládání, ale také tajně, aby o tom jmenovitě nezvěděl Weinolt, zakoupil vhodné pozemky u Hatí, vesnice nedaleko továrny Weinoltovy.

Paní Valentová bývala teď často mrzutá; paní Brožovská jí dosti scházela, ale na nějaké sblížení nebylo ani pomyšlení. S dětmi měla dosti starostí. Fricek za nějakou dobu ohlásil, že se zkouškám nepodrobí, že k tomu nemá žádné chuti, že přestoupí do aktivní služby vojenské. Paní Valentová, jež kdysi snívala, že synáček její bude u některého vyslanectví, posléze se s tím smířila, nadějíc se, že se Fricek dodělá na vojně také skvělého postavení.

Za to Valenta se z toho málo těšil. Měl strach, že když Fricek jako právník dost utrácel, že jako důstojník bude peněz ještě více potřebovati. Ale než-li míti nezvedeného právníka — a aby mu odevzdal Ostrov, na to ani nechtěl pomysliti, — to raději ať si je důstojníkem. A tak se jím Fricek stal; ale vyplnilo se také, čeho se otec jeho obával. Osvědčilo se hned na počátku, když Fricek na vojenskou dráhu vstupoval. Vedle těchto starostí se synem nebyla menší s dcerou. Paní Valentová chtěla ji mermomocí provdati za Weinolta, který se o ni tak horlivě ucházel.

Melanie se bránila — Po tu dobu, co Václav meškal na Ostrově, měla úlevu. Dojížděltě sem Weinolt řídčeji tuše, že mu v mladém inženýru nepřibyl žádný příznivec. Než paní Valentová se toho nevzdala a podařilo se jí u manžela alespoň tolik, že jí v tom nebránil.

Za to povolila spíše, pokud se Edáčka týkalo. Hodoval setrval na tom, že odejde. Valenta schválně, aby vychovatel nevěděl, pozval si na Ostrov professora Bláhu. Ale ani ten nic nepořídil, za to však ujednal tolik, že až Edáček složí v létě zkoušku, že bude pak poslán do Prahy na veřejný český ústav, že bude v bytu a v ošetření u paní listovní, u níž také Hodoval bydlil a tak že zůstane Edáček pod dozorem Hodovalovým, jenž se chtěl opět do Prahy odebrati.

Tak to professor Bláha zprostředkoval, a tak to Hodoval s radostí přijal. Byl rád, že zůstane mu Edáček na očích, že mu bude možná po delší čas ho dále vésti. Paní Valentová měla leckteré pochybnosti; ale nebylo tu paní Brožovské, která by ji v nich utvrzovala, a Weinolt nemaje také této opory a nechtěje si pokaziti svého zámyslu, neodvážil se ovšem ani slovem promluviti do ro-

dinné této záležitosti. Ba nepřímo ji podporoval tím, že se Valenta na něj odvolal, že mu pan Weinolt radíval, aby neměli vychovatele, nýbrž aby dali Edáčka do veřejného ústavu. Weinolt myslil ovšem že do německého, ale za této nynější situace nebylo na to ani pomyšlení.

Jaro a léto, na které se Hodoval tolik těšíval, míjelo tiše a pro něj smutně. Nyní tím horlivéji se svým svěřencem pracoval. Maje pokdy, vycházel do okolí, do háje, často meškal v lípové aleji, kdež bylo nyní rozkošno, zvláště když se staré lípy rozkvetly a ozývaly se bzukotem nesčetných včel —

Často také sedal nyní v zahradě, často tu také zapomněl, že má knihu v ruce — zahleděl se, zamyslil se — Ob čas zaslechl o té, na kterou tak často vzpomínal. Kdykoliv mladý inženýr obdržel od Evy list, pokaždé vyřizoval mu od ní pozdravení a dotazy na něj. Sám, kdykoliv s inženýrem mluvil, o Evě nezačal nikdy —

Byl rád, že sok jeho je nyní tak zaměstnán. Byltě Hodoval teď nejradéji sám a nerad se dával do hovorů. Tak přišlo léto a když Edáček s výborným prospěchem složil zkoušku, chystal se Hodoval k odjezdu. Žádali ho sice, aby tu přes prázdniny zůstal, až do té doby, až by Edáčka poslali do Prahy — Ale on toho nepřijal, chtěje podniknouti nějakou menší cestu.

Prvé nežli odjel, odebral se ku svému bývalému učiteli, professoru Bláhovi, u něhož pobyl za několik dnů. U starého, srdečného pána se mu uvolnilo, a když odjížděl od něho, pohnutě se s ním loučil. Pak na Ostrov se navrátiv, chystal se na odjezd.

Za letního, vlažného večera dokončil přípravy

své k odjezdu. Když rovnal knihy, přišel mu do rukou zápisník, onen, v němž měl zapsáno o tom snu, jenž se podivnou náhodou tu na Ostrově opakoval. Rozevřev ho, četl: „Probudil jsem se ze sna. Slyšel jsem ještě její smích — Nemohl jsem se vzpamatovati. Viděl jsem opuštěné náměstí ozářené měsícem, časně vycházejícím — —“

Bezděky utkvěl jeho zrak na prvních slovech: „Probudil jsem se ze sna —“ Zamyslil se nad nimi, ale pak vytrhnuv se, uložil knížku chvatně na dno kufru a zarovnal ji docela.

Když odjížděl, pan Valenta s Edáčkem ho na kus vyprovázeli, těšíce se, že se s ním po prázdninách shledají. Když povoz stanul na výši silnice, odkud Hodoval poprvé Ostrov spatřil, požádal, aby zastavili, a naposled nyní rozhlížel se na osamělý dvůr. Majetník jeho netušil, jak bylo nitro vychovatelovo pohnuto. Klidný, v nitru chladný sem jel, a nyní tak sentimentalně dojat!

A když pak osaměv Hodoval jel opět údolím kolem těch továren cizinských, neměl přece tak trpkých, skličujících citů — Myslil na mladého inženýra a že továrna Weinoltova nebude tak neobmezeně v Ostrovské krajině vládnouti —

A on sám také nadarmo na Ostrově nemeškal — Budoucí jeho majitel, jeho dědic bude zachován bohdá českému vzdělání, českému duchu a bohdá že pak na Ostrově zavládne jiný duch.

XVIII.

Proroctví doktora Koukola splnilo se teprve o těchto, druhých Vánocích. Hodoval byl o štědrém večeru u svého přítele chefa maje s sebou Edáčka, jenž nemohl za tuhé zimy dalekou cestu

na Ostrov podniknouti. Na štědrý den dostal Hodoval list od Evy, která od podzimu byla již vdána. Byl velmi srdečný a laskavý. Oznamovala mu také, že začnou na podzim pracovati v továrně, kterou Václav minulého jara začal u Hatí stavěti přes všechny překážky a nesnáze, které mu Weinolt přímo i nepřímo působil, že vesnice Hatě je nyní pojištěna, že není ani pomyšlení, aby tu zřídil někdo německou školu. Bibliotéka jím a farářem zřízená že se utěšeně vzmahá, a že lid už začíná pilně čísti — To se ovšem nepochlubila, že bibliotéku si sama vzala na starost. Na konec prosila, aby je Hodoval brzo navštívil, že se muž i ona na jeho návštěvu těší a zvláště ona, aby se přesvědčil o její domácnosti a jakou má žačku.

O Evě se dovídal také ze zpráv professora Bláhy, jenž mu oznamoval, jak paní fabrikantová blahodárně působí mezi lidem továrním, ve vsi i v okolí, podporujíc každý ušlechtilý a dobrý podnik národní, i manžel její, na nějž má v tom ohledu značný vliv. Ale hned po Vánocích došel Hodovala list, který mu nepřinesl veselé noviny. Pan Valenta psal, že dcera jeho Melanie se zasnoubila s panem Weinoltem, jenž nevěstě své na počest nazval továrnu a příslušnou k ní malou osadu „Melanienthal“, z čehož, jak Valenta psal, měla manželka nesmírnou radost.

„Jistě větší, nežli dcera —“ řekl Hodoval. „Ubohá — Je obětí neuvědomělosti a starých předsudků. A té síly a toho uvědomění nemá, aby alespoň muže mírnila. Její děti budou zrovna takového smýšlení jako otec, ne-li ještě ostřejšího. Děti z české matky!“

Doktor Koukol se pak nemálo divil, když

seznal, že se Hodoval oddal zase studiu práv a že se připravuje na doktorat.

Hodoval mu vysvětlil, že by se přece rád stal samostatným.

To doktor chápal, ale byl by se jistě usmál, kdyby byl slyšel, co mu Hodoval zatajil, že až všecko si odbude, zkoušky a praksi, za tím že také Edáček bude utvrzen a pojištěn, že se pak odebeře na venkov, na pomezí jazykové, tam že je mnoho práce.

Byl by mu asi řekl:

„Ale vždyť je v každém městečku kolik advokátů —“ A na to by mu byl Hodoval odpověděl:

„Ano advokátů a všelikých doktorů, professorů a jiné intelligence, ale mnoho vlažné, netečné nebo sobecké, prospěchářské, která, když už nepůsobí na své okolí, jak by měla a mohla, nedbá českého ducha a národní rozhodnosti ani ve své rodině a tu vědomě, tam bezděky, z vlažnosti a netečnosti nebo z hříšného pohodlí a návyku, povoluje ve všem vlivu cizímu, jenž seslabuje národní vědomí a hrdost a připravuje mdlobu. —“